

ΕΤΟΣ 71° • Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2025 • Ἀρ. 668

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

- ▶ « Ἡ χαρὰ τῆς Ἀνάστασης στὴ ζωὴ μας »
- ▶ « Καταναλωτές... ἀναπολόγητοι »
- ▶ « Ἡ μοιρασιὰ τοῦ Θεοῦ »
- ▶ « Ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια »

Περιεχόμενα

• Η χαρά τῆς Ἀνάστασης στή ζωή μας (ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ).....	45
• Χριστὸς ἀνέστη· Γιατί κηλαῖς; (ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ).....	47
• Ἡ μοιρασιά τοῦ Θεοῦ (ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΟΥΜΕΝΙΔΟΥ)	48
• Δέηση στὸν Ἐσταυρωμένο (ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΘ. ΤΣΙΚΟΥ)	49
• Μικρὰ καὶ διάφορα (ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ).....	50
• Οἱ Ἐρηνοδοῦσες τοῦ Γαλαξιδίου (ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΜΜ. ΧΑΤΖΗ)	53
• Καταναλωτές... ἀναπολόγητοι (ΕΛΕΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ)	56
• «Τὸ ἐλληνικὸν ἐστὶ...» (ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ)	58
• Ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια (Α. Κ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ).....	60
• Μία προσέγγιση στὸ φαινόμενο τῆς βίας τῶν νέων (ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΚΑΖΑΝΗ)	68
• Νιώθω τόσο μόνος! (ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΣΑΡΑΤΣΙΩΤΟΥ)	71
• «Ἐνδον σκάπτε» (ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ)	76
• Δικαίωμα! Καὶ τὸ δικαίωμα στή ζωή; (ΑΣΗΜΙΝΑ ΚΟΥΚΙΑ)	77
• Ἡ ἐθνική μας ἐπέτειος (ΜΠΕΛΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ).....	78
• «Θαῦμα αἰώνιον» (ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ).....	79
• Παρέα μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ τὶς σκέψεις μου (ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ).....	83
• Εἰς Μνημόσυον. Ἰσμήνη Σαληταπίδα (ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΑΡΣΕΛΟΥ)	84

Ο ΚΟΣΜΟΣ
ΤΗΣ **ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ**

Ἐκδότρια: «Χριστιανική Ἐνωσις Ἀκτῖνες»,
ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα
Τηλ. 210 6428331

Τιμὴ τεύχους 2,5€.

Ἐτήσια Συνδρομὴ: Ἐσωτερικοῦ 15€.
Ἐξωτερικοῦ: 30€.
Κύπρου: 20€.

Κυκλοφορεῖ ἀνά δύο μῆνες
μὲ 40 σελίδες.

- **Διευθυντὴς Σύνταξης:** Γιάννης Κ. Τσέντος,
Θεῖξιόνος 1, 166 74 Γλυφάδα
e-mail ἐπικοινωνίας: tsentos@gmail.com
- **Τόπος ἔκδοσης:** Ἀθήνα
- **Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2025**
- **Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση:** «Λυχνία Α.Ε.»,
Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυθο Ἀχαρνῶν,
Τηλ. 210 3410436, www.lyhnia.com

Παρακαλοῦμε, ἀποστέλλετε τὶς συνεργασίες σας στή διεύ-
θυνση Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα.

Διατηροῦμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύουμε ἢ νὰ συντέ-
μνουμε κατὰ τὴν κρίση μας ὅποιοδήποτε χειρόγραφο. Χειρό-
γραφα δημοσιευμένα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἡ χαρὰ τῆς Ἀνάστασης στὴ ζωὴ μας

Κάθε χρόνο, ἔρχεται ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, ἔρχεται ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα, σπεύδουμε στοὺς ἱεροὺς ναοὺς νὰ τιμήσουμε τὰ Ἅγια Πάθη τοῦ Κυρίου μας, ἔρχεται ἡ Ἀνάσταση, ἀναφωνοῦμε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη!», τσουγκρίζουμε τὰ κόκκινα ἄβγά, συμμετέχουμε στὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα μὲ γλῆντια καὶ πανηγύρια, ἀλλὰ... ἀλλὰ συμβαίνει δυστυχῶς τὶς περισσότερες φορές νὰ μὴν ἀγγίζει τὴν ψυχὴ μας ἡ μεγάλη ἀλήθεια: ὅτι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ πραγματικὸ θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς, τῆς χαρᾶς τῆς δικῆς μας ζωῆς.

Ἄς τὸ σκεφθοῦμε καὶ ἄς τὸ συνειδητοποιήσουμε: Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο ὅτι ἡ πρώτη λέξη ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του εἶναι τὸ «Χαίrete»¹, ποὺ ἴσως Μυροφόρες γυναῖκες. Σπανίως καθόμασσε νὰ ἀναλογισθοῦμε τὸ «εἰδικὸ βάρος» αὐτοῦ τοῦ «χαίrete». Γράφει σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ δοκιμιακὰ του ἔργα ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλλας, αὐτὸς ποὺ τὸν ξέρουμε ὡς ποιητὴ Γ. Βερίτη:

«Χαίrete! Ἡ πρώτη λέξη ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεώς μας, μετὰ τὴν Ἀνάστασή του. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο κήρυγμα τῆς χαρᾶς. Κι εἶναι συγχρόνως τὸ τρανότερο, τὸ δυνατότερο ἐπιχείρημα ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν ἀποφασίζουν νὰ προσέλθουν ὀριστικά κι ὀλοκληρωτικά στὴ χριστιανικὴ ζωὴ, τάχα γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴ χαρὰ τους. Πόσο

λαθεμένη ἀντίληψη. Ὡ, νὰ μπορούσαμε νὰ νιώσουμε βαθιὰ τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, νὰ μπορούσαμε νὰ πλησιάσουμε καὶ νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸ Χριστό! Μόνον τότε θὰ ἦταν δυνατόν νὰ καταλάβουμε τὸ νόημα τῶν θεϊκῶν του λόγων. Καὶ τότε θὰ σκιρτήσει κι ἡ δικὴ μας ψυχὴ, γεμάτη φῶς καὶ χαρὰ βαθιὰ καὶ πνευματικὴ, κι ἡ καρδιά μας θὰ ζωντανέψει καὶ θὰ χτυπήσει λαχταριστὰ, τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἀναστημένος Χριστὸς μας θὰ σταθεῖ μπροστὰ μας καὶ θὰ μᾶς πεῖ: Χαίrete!»².

Καὶ ὁ μεγάλος χριστιανὸς διανοητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης ἔγραφε: «Τὸ νόημα

τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἡ λέξη: “χαίrete”. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ χαρὰ. Τὴν χαρὰ, ὅμως, δὲν θὰ μᾶς τὴν δώσει οὔτε ἡ ἐφημερίδα οὔτε τὸ ραδιόφωνο. Θὰ μᾶς τὴν δώσει τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ἡ εὐχὴ εἶναι, ὅτι δὴποτε καὶ ἐάν φέροι τὸ μέλλῃον, νὰ μᾶς συνοδεύει ἡ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως!»³.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ μεγαλύτερο κήρυγμα χαρᾶς, διότι εἶναι ἡ νίκη, ἡ ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητη νίκη, κατὰ τοῦ πιὸ μεγάλου καὶ πιὸ ἀδυσώπητου ἐχθροῦ τῆς χαρᾶς: τοῦ θανάτου. Ἄν τὸ συνειδητοποιήσουμε αὐτὸ – καὶ μόνο ἂν τὸ συνειδητοποιήσουμε αὐτό, θὰ νιώσουμε τὴν ἀλήθεια τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὸν λόγο του *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*:

2 Γ. Βερίτη, «Χαίrete!...», Ὁ Μαρμαρωμένος Βασιλιάς. Δοκίμια ὀρθόδοξου στοχασμοῦ, Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήνα 1994, σελ. 75.

3 Ἀλέξανδρου Ν. Τσιριντάνη, Ἡ πίστις ὡς βίωμα, τόμος ΣΤ', Ἐκδόσεις Συζήτησις, Ἀθήναι 1996, σελ. 68.

1 Ματθ., κν' 9.

«Σήμερον ἡμῶν τὰ λαμπρὰ νικητήρια γέγονε· σήμερον ἡμῶν ὁ Δεσπότης τὸ κατὰ τοῦ θανάτου τρόπαιον στήσας καὶ τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα καταλύσας, τὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως ὁδὸν εἰς σωτηρίαν ἐχαρίσατο. Πάντες τοίνυν χαίρωμεν, σκιρτῶμεν, ἀγαλλιώμεθα»⁴.

Γι' αὐτὸ ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἀληθινὸ πανηγύρι χαρᾶς, «*ἐορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων*», ὅπως ἀκοῦμε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ τροπάρια τῆς Ἀνάστασης. Καὶ ὁ Ποιητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Γ. Βερίτης, γράφει γι' αὐτήν:

«*Παντοῦ σκορπᾶς σὺ τὴ χαρὰ, παντοῦ τὴν εὐθυμία,
ἡμέρα ἀναστάσεως καὶ ἐορτῶν κυρία*»⁵.

«*Ἀνάσταση! καὶ μέσα στὴν καρδιά μου,
ποὺ τὴ σπαράξαν ἄγρια οἱ στεῖροι πόνοι,
ὁλόδροσο, οὐρανόσταλτο βλαστάρι
θεικῆς χαρᾶς ἀρχίζει νὰ φυτρῶνει*»⁸.

Ἔτσι, χάρη στὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, εἶναι δυνατὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἡ χαρὰ ἢ διαρκῆς, ἢ χαρὰ ἢ μόνιμη καὶ ἀναφαίρετη. Γράφει ὅμως πολὺ εὐστοχα ὁ θεολόγος Γεώργιος Μελέτης: «*Ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε, γιὰ νὰ ἀναστηθοῦμε καὶ μεῖς. Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐγγύηση καὶ τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. Μᾶς ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ γίνουμε "ἰσάγγελιοι... τῆς ἀναστάσεως υἱοί". Ἀπὸ τώρα ζοῦμε τὴν ἀνάσταση. Εἴμαστε κίθλας ἀναστημένοι. Δὲν φοβοῦμεθα τὸν θάνατο. Ὁ θάνατος εἶναι πιά*

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ μεγαλύτερο κήρυγμα χαρᾶς, διότι εἶναι ἡ νίκη, ἡ ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητη νίκη, κατὰ τοῦ πιὸ μεγάλου καὶ πιὸ ἀδυσώπητου ἐχθροῦ τῆς χαρᾶς: τοῦ θανάτου. Ἄν τὸ συνειδητοποιήσουμε αὐτό – καὶ μόνο ἂν τὸ συνειδητοποιήσουμε αὐτό, θὰ νιώσουμε τὴν ἀλήθεια τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὸν λόγον του *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*: «*Σήμερον ἡμῶν τὰ λαμπρὰ νικητήρια γέγονε· σήμερον ἡμῶν ὁ Δεσπότης τὸ κατὰ τοῦ θανάτου τρόπαιον στήσας καὶ τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα καταλύσας, τὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως ὁδὸν εἰς σωτηρίαν ἐχαρίσατο. Πάντες τοίνυν χαίρωμεν, σκιρτῶμεν, ἀγαλλιώμεθα*».

Πραγματικά, μέσα ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, οἱ πιστοὶ βλῆπουν νὰ ἐκπληρώνεται ἡ ὑπόσχεση ὅτι «*οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγγελιο γὰρ εἰσι, καὶ υἱοὶ εἰσι Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες*»⁶. Μὲ τὴν Ἀνάσταση θεμελιώνεται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἔρχεται τὸ πλήρωμα τῆς χαρᾶς, διότι δὲν ὑπάρχει πιά τὸ σκιάχτρο τοῦ θανάτου νὰ τὴ σκιάζει καὶ νὰ τὴν καθιστᾷ ἀνέφικτη καὶ προσωρινή: «*Ἴδου ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται, καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι*»⁷. Ὁ πιστὸς μπορεῖ πιά νὰ λῆξει, μὲ τὰ λόγια τοῦ Βερίτη:

χωρὶς δύναμιν. Ὅλα ὅμως αὐτὰ μὲ μία προϋπόθεση: Νὰ πιστεύουμε στὴν Ἀνάσταση ὄχι θεωρητικά. Νὰ εἴμαστε ἐμεῖς ἀναστημένοι, υἱοὶ τῆς ἀναστάσεως. Ἡ ζωὴ μας νὰ εἶναι ἀναστημένη. Νὰ μὴν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὰ ἔργα τῆς φθορᾶς, τῆς ἀμαρτίας, τοῦ θανάτου»⁹.

Τὴ θεμελίωση τῆς χαρᾶς στὴν Ἀνάσταση εἶναι σημαντικὸ νὰ τὴ νιώσουμε, νὰ τὴ ζήσουμε, γιὰ νὰ ξεπεράσουμε ὀριστικὰ καὶ μιὰ ἄλλη παρεξήγηση: ὅτι οἱ πιστοὶ καλοῦνται νὰ θυσιάσουν τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, προσδοκώντας τὴν ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴ θυσία αὐτὴ στὴν αἰώνια ζωὴ. Ἔλοιπόν, ὄχι! Οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωποι «*τῆ ἐλπίδι χαίροντες*», ποὺ ἀναβάλλησαν τὴν ἀπόλαυση τῆς χαρᾶς γιὰ ἓνα ἀβέβαιο μέλλον. Οἱ Χριστιανοὶ ζοῦν τὴν πραγματικὴ, τὴν αἰώνια χαρὰ ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴ ζωὴ.

4 Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, ed. J.-P. Migne, PG 52, 767.55-60.

5 Γ. Βερίτη, «*Ἀναστάσεως ἡμέρα*», *Ἄπαντα ποιήματα*, Ἐκδόσεις «*Ἡ Δαμασκός*», Ἀθῆναι 20108, σελ. 240.

6 *Λουκ.*, κ' 36.

7 Ἀποκ., κα' 3-4.

8 Γ. Βερίτη, «*Ἀνάσταση...*», *Ἄπαντα ποιήματα*, Ἐκδόσεις «*Ἡ Δαμασκός*», Ἀθῆναι 20108, σελ. 71.

9 Γεωργίου Β. Μελέτη, *Πιστεύω στὸ σιωπηλὸ Θεό*, Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «*ΖΩΗ*», Ἀθῆναι 1998, σελ. 155-156.

Στὴν ἐπίγεια ζωὴ μπορεῖ νὰ βασιλεύει τὸ σκοτάδι τῆς κακίας, ἡ νύχτα τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ γράφει ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλλας: «Ὁ χριστιανὸς ὅμως δὲν ζεῖ μέσα σὲ τέτοια νύχτα. Τὸ φῶς ποὺ τοῦχει ἀποκαλυφθεὶ πλημμυρίζει τὰ μονοπάτια τῆς ζωῆς του. Καὶ τὸ φῶς αὐτὸ εἶναι φῶς χαρᾶς. Μέσα στὶς σημερινὲς κοινωνίες τοῦ πόνου, οἱ πιστοὶ εἶν' οἱ μόνοι ἀληθινὰ χαρούμενοι. Ἡ ψυχὴ τους πλημμυρίζει ἀπ' τὴν ἴδια χαρὰ ποὺ ἔνωσαν οἱ πρῶτοι μαθητές»¹⁰.

Ἔτσι εἶναι! Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀνακαλύπτει καὶ ζεῖ τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως ξαναβρίσκει τὸν Θεό – καὶ δὲν εἶναι πιά χωρὶς πατέρα. Ξαναβρίσκει τὸν

Οὐρανό – καὶ δὲν εἶναι πιά χωρὶς πατρίδα. Καὶ νιώθει νὰ πλημμυρίζουν τὰ σωθικὰ του ποταμὸι χαρᾶς, σὰν αὐτοὺς ποὺ βρίσκουν τὴν ἔξοχη διατύπωσή τους στοὺς στίχους τοῦ Γ. Βερίτη:

«Μὰ ἐμεῖς, ὦ θησαυρέ, Σὲ βρήκαμε,
καὶ τὴ χαρὰ μας διαλαλοῦμε!
Ἄς εἶσαι Θεὸς ἄυλος κι ἄπιστος·
ἐμεῖς στὰ χέρια Σὲ κρατοῦμε!»¹¹.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

11 Γ. Βερίτη, «Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Φρανσουὰ Μωριάκ», Ἔπαντα περὶ ἱ. Ἄρθρα καὶ μελέται, Ἐκδόσεις «Ἡ Δαρσακός», Ἀθῆναι 1958, σελ. 208.

10 Ρωμ., ἱβ' 12.

Χριστὸς ἀνέστη· Γιατί κλαῖς;

Μέσα στοῦ Μάν τὰ μύρια χρώματα, ποὺ ἀπλόχερα τὸ χέρι Του σκόρπισε,

Μέσα στῆς Ἄνοιξης τὰ μύρα καὶ τ' ἀρώματα, ποὺ τὴν Πλάση πλημμύρισαν,

ἐμεῖς μονάχοι κι ὄρφανοὶ κάποιον μονοπάτι ποὺ ὀδηγεῖ στοὺς «Ἐμμαοὺς» πήραμε.

ἮΩ, τοῦτος ὁ δρόμος ὁ μακρὺς ἀνάμεσα στὰ φαρμακωμένα βέλη τοῦ ἀφηνιασμένου κόσμου μας!

ἮΩ, τοῦτ' ἡ στράτα ἡ σκληρὴ μέσ' στῆς ψευτιᾶς τὸν σίφουνα, ποὺ ζητᾶ νὰ μᾶς πάρει, νὰ μᾶς παρασύρει!

Κι εἶν' ἡ ψυχὴ ἀσήκωτη, βαριά, πνιγμένη στὴ θλίψη καὶ στὸ παράπονο, καὶ ἡ καρδιά μας κλαίει καὶ πονᾷ, τώρα ποὺ Ἐκεῖνος ἀπὸ κοντὰ μας ἔχει πιά λείψει.

Ὅμως, ὅσοι ἀλύγιστοι στὰ κτυπήματα μείναμε, κι ὅσοι γερὰ καὶ δυνατὰ στὸν ἄνεμο τοῦ κακοῦ ἀντισταθήκαμε, τὸ ξέρουμε, τὸ γνωρίζουμε καλὰ πῶς, ἂν ἡ καρδιά μας σὲ ἄλυγγο καὶ σὲ πικρὸ παράπονο ξεσπάσει, ὁ «Λατρεμένος Ὁδοιπόρος» κάπου θὰ φανεῖ μέσα στῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ πόνου

μας τὸ μονοπάτι.

Κλάψε ἄνοιξον, κλάψε καρδιὰ ὅλης τῆς γῆς!

Κλάψε τώρα ποὺ οἱ ἀμβιβολίες καὶ οἱ φόβοι τριγύρω σὲ ζώνουν!

Κλάψε τώρα ποὺ τ' ἀγκάθια τριγύρω τὰ πόδια σου ματώνουν!

Τώρα ποὺ οἱ καπνοὶ τῶν πολέμων τὶς ἐλπίδες σου μαραίνουν, κλάψε, τώρα ποὺ οἱ ἄνεμοι τῆς ἐποχῆς μας τὴν ψυχὴ σου σὰν κιτρινωμένο φύλλο παίρνουν.

Κλάψε καὶ ψάξε νὰ Τὸν βρεῖς, κάπου κοντὰ σου Ἐκεῖνος βαδίζει.

Σὲ βλέπει, σ' ἀκούει, σὲ παρακολουθεῖ.

Κλάψε, κι ὅταν Τὸν βρεῖς ὀλόφωτο κοντὰ σου Ἄναστημένο,

ἮΩ, τότε, μὴ φοβᾶσαι πιά· τὸν δρόμο δὲν θὰ χάσεις!

Πρὶν τὸ ξημέρωμα σὲ βρεῖ, σὲ κάποια «Ἱεροσόλυμα» θὰ φτάσεις!

ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

Ἡ μοιρασιά τοῦ Θεοῦ

Ἡ κυρα-Δέσποινα ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς γυναῖκες τῆς γενιᾶς τῆς γιαγιᾶς μου ποὺ δὲν ἤξερε γράμματα, ἀλλὰ εἶχε τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, γιατί τὴν ψυχὴ της τὴν εἶχε ὀργώσει ὁ πόνος καὶ τὴν εἶχε ντύσει ἢ ταπεινώσει. Εἶχε χάσει τὸν ἄντρα της, εἶχε χάσει καὶ τέσσερα παιδιὰ της καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀναστήσει τὰ ὑπόλοιπα τέσσερα μέσα σὲ φτώχεια καὶ δυσκολίες ποὺ ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ φανταστοῦμε.

Ἄξημέρωτα σηκωνόταν γιὰ τὰ καπνοχώραφα. Σταύρωνε τὰ παιδιὰ της, ποὺ ἀκόμα κοιμόντουσαν στὰ στρώματά τους, κι ἔφευγε, ἀφοῦ τ' ἀκουμποῦσε μ' ἐμπιστοσύνη στὸν Χριστὸ καὶ στὴν Παναγία. Γύριζε στὰ μισὰ τοῦ πρωينوῦ, συμμαζεύε τὰ παιδιὰ της, ἔκαμε τὶς δουλιεῖς ποὺ ἔπρεπε στὸ ἀπλοϊκὸ της σπιτάκι, κι ὕστερα ἐτοίμαζε τὸ φτωχικὸ τραπέζι τους. Τὸ ἀπόγευμα μέχρι τὸ βράδυ θὰ παστάλιζαν ὅλοι μαζί τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ κι ἀποκαμωμένοι θὰ ἔπεφταν γιὰ ὕπνο – καὶ τὴν ἄλλη μέρα πάλι τὸ ἴδιο. Τὸ σῶμα της πάντα κατάκοπο, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ της εἶχε δύναμη καὶ φώτιση Θεοῦ.

Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ μεσημέρι μάζεψε τὰ παιδιὰ της, ἀπὸ 6 ὡς 13 χρονῶν, γιὰ τὸ φαγητό. Εἶχε ἓνα καρβέλι ψωμί, ἓνα μπολιάκι ἐλιές καὶ ντομάτες. Ἐκαναν τὴν προσευχὴ τους μ' εὐγνωμοσύνη στὸν Θεὸ γιὰ τ' ἀγαθὰ Του ποὺ εἶχαν μπροστά τους. Κανένας δὲν γκρίνιασε.

– Πῶς νὰ σᾶς μοιράσω τὸ ψωμί; ρώτησε ἡ μάνα. Νὰ τὸ μοιράσω δίκαια σὰν ἄνθρωπος ἢ σὰν τὸν Θεό;

Τὰ παιδιὰ τὴν κοίταξαν παραξενεμένα, ἀλλὰ εἶχαν καὶ τὰ ἴδια μπολιαστεῖ μετὰ τὴν πίστη τῆς μάνας τους καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχε στὸν Θεό, γι' αὐτὸ ἀπάντησαν ὅλα μαζί:

– Μὲ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ! Εἶναι ἀνώτερον!

Ἄρχισε ἡ κυρα-Δέσποινα νὰ μοιράζει. Στὸν Κωστάκη ἔδωσε μία μεγάλη φέτα καὶ πέντε ἐλιές, στὸν Θανάση ἔδωσε μία μικρὴ μετὰ τρεῖς ἐλιές, στὴ Βασούλα μία πολὺ μεγάλη φέτα καὶ ἑπτὰ ἐλιές, καὶ στὴ Χαρούλα ἓνα μικρὸ κομμάτι ψωμί. Περίσσεψε καὶ μισὸ καρβέλι ψωμί καὶ τὸ τύλιξε στὴν πετσέτα μετὰ εὐλόγια καὶ τὸ κράτησε ἡ ἴδια. Κάθισαν καὶ περιμένε ἡ κυρα-Δέσποινα σιωπηλὴ. Τὰ παιδιὰ

κοίταζαν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, κοίταζαν τὶς ὀλοφάνερα ἄνισες μερίδες κι ἀποροῦσαν μετὰ τὴ «μοιρασιά τοῦ Θεοῦ».

– Μάνα, εἶπε κάποια στιγμὴ ἀπογοητευμένη ἢ πιὸ ἀδικημένη, ἡ Χαρούλα, ποὺ ἦταν ὀχτῶ χρονῶν, ἀλλὰ ἦταν ξύπνια καὶ δυναμικὴ, ἔτσι θὰ τὰ μοίραζε ὁ Θεός; Τόσο ἄδικο;

– Πᾶρε ἀπὸ τὸ δικό μου ψωμί, εἶπε ἡ Βασούλα κι ἔκοψε τὸ μισὸ δικὸ της καὶ τῆς τὸ ἔδωσε.

– Παιδιὰ μου, εἶπε ἡ κυρα-Δέσποινα. Ἐτσι μοιράζει ὁ Θεός, «ἄδικο», ἀλλὰ ἔχει τὸν λόγον Του. Αὐτὸς ποὺ πῆρε τὸ πολὺ πρέπει νὰ δώσει σ' αὐτὸν ποὺ ἔχει λίγον, ἀκριβῶς ὅπως ἔκανε ἡ Βασούλα. Στὸν Θανάση μπορεῖ νὰ ἔδινε λίγον, γιὰ νὰ τοῦ μάθει νὰ μὴν εἶναι λαίμαργος. Στὸν Κωστάκη μπορεῖ νὰ ἔδινε ἀρκετό, γιατί γιὰ πολλὴς προηγουμένης μέρες τοῦ ἔδινε λιγοστό, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὑπέμενε χωρὶς παράπονο καὶ τὸν εὐχαριστοῦσε...

– Κι αὐτὸ ποὺ κράτησες, μάνα; Γιὰ ποιὸν εἶναι;

– Αὐτό, παιδιὰ μου, εἶναι τοῦ φτωχοῦ. Θὰ τόνε βροῦμε νὰ τοῦ τὸ δώσουμε...

Ἐτσι παιδαγωγοῦσε τὰ παιδιὰ της ἡ κυρα-Δέσποινα, καὶ βγῆκαν ἀπ' τὴ στέρση καὶ τὴν ἀπειρη φτώχεια κατὰ παιδιὰ διαμάντια... Ποῦ εἶσαι, κυρα-Δέσποινα;...

Δέηση στὸν Ἑσταυρωμένο

Ἰησοῦ, ὁ ἀναμάρτητος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐκούσια ὑπέφερες καὶ γεύθηκες τὸν θάνατο γιὰ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, Σὺ, ὁ κρουνὸς τῆς ἀφθαρσίας, ὁ πολῦτιμος μαργαρίτης τοῦ Οὐρανοῦ, ὁ ζωηφόρος βότρυς ποὺ ἀποστάζει τὸν γλυκασμὸ τῆς σωτηρίας μας. Τὸ ἀνέσπερο Φῶς, ἡ Σοφία,

μάρτυρες θὰ ἐπιδείξουν τὶς πηγές τους, τὰ ἀκρωτηριασμένα μέλη τους, τὴν καρτερία τους. Οἱ ἄσκητὲς θὰ ἐπιδείξουν τὴν ἄσκησή τους, τὴ νηστεία τους, τὴν ἀγρυπνία τους, τὴν ἀκτημοσύνη τους, τὰ δάκρυά τους. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἱεραπόστολοί Σου τὶς πορεῖές τους, τὸ μαρτύριό τους γιὰ

τὴν σπορὰ τοῦ λόγου Σου. Μὴ μᾶς ἀποδοκιμάσεις καὶ μὴ μᾶς ἀπορρίψεις, γιὰτί οἱ ψυχές μας εἶναι ράθυμες καὶ ἀδιόρθωτες.

Σὲ ἀντικρίζω στὸν Σταυρό, Κύριέ μου, τούτη τὴν ὥρα, καὶ ἀκούω νὰ μοῦ ἰῆς: Παιδί μου, ἐγώ, ἐνῶ εἶμαι Θεός, γιὰ σένα διώχθηκα. Ἐνῶ ἤμουν

τὴν σπορὰ τοῦ λόγου Σου.

Κι ἐγώ, Κύριε; Ἐγὼ θάξω νὰ Σοῦ παρουσιάσω τὴ φιληδονία μου, τὴ γαστριμαργία μου, τὴν πολυηλογία μου, τὴν ἀμέλειά μου.

Σπληαχνίσου με, φιλάνθρωπε καὶ μόνε ἀγαθὲ Κύριε... Κάνε με νὰ πεινάσω τὴν τελειότητά Σου.

Οἱ μάρτυρες θὰ ἐπιδείξουν τὶς πηγές τους, τὰ ἀκρωτηριασμένα μέλη τους, τὴν καρτερία τους. Οἱ ἄσκητὲς θὰ ἐπιδείξουν τὴν ἄσκησή τους, τὴ νηστεία τους, τὴν ἀγρυπνία τους, τὴν ἀκτημοσύνη τους, τὰ δάκρυά τους. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἱεραπόστολοί Σου τὶς πορεῖές τους, τὸ μαρτύριό τους γιὰ τὴ σπορὰ τοῦ λόγου Σου. Κι ἐγώ, Κύριε; Ἐγὼ θάξω νὰ Σοῦ παρουσιάσω τὴ φιληδονία μου, τὴ γαστριμαργία μου, τὴν πολυηλογία μου, τὴν ἀμέλειά μου.

Σπληαχνίσου με, φιλάνθρωπε καὶ μόνε ἀγαθὲ Κύριε...

ἀναμάρτητος, γιὰ σένα κατακρίθηκα καὶ ραπίσθηκα. Ἐνῶ ἤμουν ἀπαθής, γιὰ σένα σταυρώθηκα, γιὰ σένα κεντήθηκα μὲ λόγχη στὴν πλευρὰ καὶ ποτίσθηκα μὲ χολὴ καὶ ὄξος, ἐνῶ ἤμουν ἀθάνατος, γιὰ σένα θανατώθηκα μὲ τὸν πιὸ ἐπονειδιστὸ θάνατο. Ὅλα τὰ ὑπέμεινα γιὰ σένα, γιὰ νὰ σε καταστήσω πολίτη τοῦ Οὐρανοῦ. Σὲ ἀποκάλεσα ἀδελφός. Σοῦ γνώρισα τὸν Πατέρα μου. Σοῦ κατέπεμψα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο. Ἐσοῦ γιὰ ἀντάλλαγμα τί ὑπέμεινες γιὰ μένα;

Ἐγώ, Κύριε, στὸ ἐρώτημα αὐτὸ τί θὰ ἔχω νὰ ἀπολογηθῶ καὶ τί θὰ ἔχω νὰ Σοῦ προσφέρω; Οἱ

Πᾶρε, Σὲ παρακαλῶ, Κύριε, ὀλόκληρη τὴν ἐλευθερία μου καὶ ὀδήγησέ την ὅπου θέλεις. Πᾶρε ὀλάκερη τὴν ὑπαρξή μου καὶ ἀγάσέ την καὶ ἀπόθεσε πάνω της τὴ σφραγίδα τὴν ὁμορφιάς Σου.

Καλὴ Ἀνάστασι!

ΣΗΜ.: Τὸ κείμενο αὐτὸ μᾶς εἶχε στείλει πέρυσι ἡ ἀείμνηστη Παρασκευὴ Τσίκου, πρὶν τὴν ἐκδημία της πρὶν ἀπὸ μερικὸς μῆνες, καὶ εἶχε κρατηθεῖ, γιὰ νὰ δημοσιευθεῖ στὴν κατάλληλη περίοδο φέτος.

Μικρά και διάφορα

Μās πήρε ή Άνοιξη... Μιά πανέμορφη Άνοιξη... Φως... χρώματα... τιτιβίσματα...

Ό χειμώνας πέρασε με τὰ ὄλα του... βροχές και καταγίδες... χιόνια και χαλάζι... ίώσεις φουή και... σεισμοί που δέν είχαν τελειωμό...

Στις γνώριμες φωλιές τους... ήρθαν ξανά τὰ χειλιδόνια... Τὸ πήγαινε-έλα τους... παραμένει ὡς τώρα μυστήριο...

Μέ τις γιορτές του μπήκε ὁ Μάρτης... τις ἐπετειούς και... τις παραδόσεις του...

Εἶδαμε ξανά χαρταετούς... πότε ψηλά... σὸν οὐρανό... κάποτε, ὅμως, σὸ κῶμα... κουρελιασμένους... Τὸ παραδοσιακό παιχνίδι έχει... τοὺς συνειρμούς του.

Μέσα σὸν Μάρτη και ή Παγκόσμια Ἡμέρα τῆς Γυναίκας (8 Μαρτίου)... Λόγοι τιμητικοί ἀκούστηκαν... γιὰ τὴν ἐργαζόμενη... τὴν κοινωνικοποιημένη... τὴ μάνα... τὴ σύζυγο... παράλληλα, ὅμως...

Οἱ κακοποιήσεις και ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς γυναίκας... πλήθυναν ἀνησυχητικά... Βία και... παραβατικότητα μέσα σὴν οἰκογένεια... Κρίμα...

Ἐξάλλου... ή γυναικεία γύμνια... ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τό... κυρίαρχο διακοσμητικό στοιχείο... σὰ διαφημιστικά σποτ και... σὰ τηλεοπτικά σόου...

Μάρτης και... τιμᾶμε τὸ παρελθόν, πού... ἐμπνέει τὸ παρὸν και... προβληματίζει γιὰ τὸ μέλλον...

Στὸν γιορτασμὸ τῆς Ἐλευθερίας πού... «δέν μās παραχωρήθηκε», ὁ λόγος τοῦ Κολλοκοτρώνη θὰ ἔπρεπε νὰ ἔναι πυξίδα σὴν πορεία τοῦ Ἔθνους... Εἶπε:

«Ἐμεῖς, περισσότερο ἀπὸ τὰ ντουφέκια, με τὴν πίστη μας σὸν Χριστὸ και τὴν ἀγάπη μας γιὰ τὴν Πατρίδα ἐλευθερώσαμε τὴν Ἑλλάδα...».

Σήμερα... ή συμβολὴ τῆς πατρίδας μας σὸ 1821 και... ἱστορικά γεγονότα... παραμερίζονται, ἀμφισβητοῦνται, ἀπό... ἀναθεωρητὲς τῆς ἱστορίας μας...

Νὰ τί εἶπε ὁ... Τοῦρκος ἱστορικός Morali Melicbei: *«Τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου ὑπεκίνησαν, κυρίως, οἱ Μητροπολίται, και γενικῶς οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν κλήρον, δηλαδὴ οἱ πραγματικοὶ ἡγέτες τοῦ ἔθνους».* Τί νὰ προσθέσουμε ἐμεῖς;

Και ο δικός μας Θουκυδίδης: «Τὰ ἔθνη πρέπει νὰ θυμοῦνται, γιὰ νὰ διδάσκονται».

Μὲ ἀφορμὴ τὴν Παγκόσμια Ἡμέρα Παιδικῶν Βιβλίου (2 Ἀπριλίου), ἤεμε πῶς... ἀνεξέληκτα κυκλοφοροῦνται παιδικὰ βιβλία... Γράφουν γιὰ... τὸν ἔρωτα... τὴ μαγεία... τὸν ἀποκρυφισμὸ... γιὰ τέρατα καί... διαλυμένες οἰκογένειες...

Κι ὕστερα ἀποροῦμε γιὰ... τὴν παραβατικὴτητα τῶν ἀνηλίκων... Ποῦ μαθήτευσαν;

Σὲ τηλεοπτικὲς ταινίες... ἠλεκτρονικὰ παιχνίδια... ταῦτίστηκαν μὲ ἥρωες πού... βρίζουν, χτυποῦν, μαχαιρώνουν... καὶ πίνουν...

Πίνουν τόσο... ὅσο χρειάζεται, γιὰ νά... καταλήξουν σὲ νοσοκομεῖο... Ποιὰ; Τὰ Ἑλληνόπουλά μας!...

Μέγα μερίδιο εὐθύνης καὶ ἡ παιδεία μας... πού μὲ τὴν πρακτικὴ τῆς ἀφαίρεσης ἔβγαλε ἀπὸ τὴ διδακτέα ὕλη... κάθε στοιχεῖο τῆς ἐλληνορθόδοξης ταυτότητάς μας...

Μέχρι καὶ τὴν Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν –προστατῶν τῆς ἴδιας τῆς Παιδείας μας– ὑποτίμησε... Καὶ ὁ καιρὸς τῶν διωγμῶν εἶναι πάλη ἐδῶ...

Ὅστόσο, ὁ σκοπὸς τῆς Παιδείας μας... παραμένει ὡς τώρα: «*Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνείδησης τῶν Ἑλληνοπαίδων*».

Ἡ Πολιτεία σκέπτεται... τί μέτρα νὰ πάρει γιὰ τὴν παραβατικὴτητα τῶν ἀνηλίκων, καὶ ὄχι... τί ἔφταιξε καὶ φτάσαμε ὡς ἐδῶ...

Θεοπίστηκαν νόμοι πού... ἔπληξαν, καιρίως, τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας... τῆς παραδοσιακῆς οἰκογένειας, πού...

Σίγουρα, εἶναι ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ θεραπεία τῆς... παραβατικότητας τῶν ἀνηλίκων...

Εἶπε, κάποτε, ὁ Ἀρχιεπίσκοπός μας: «*Ὅλοι οἱ θεσμοὶ εἶναι καλοί... Ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι πού τοὺς ὑπηρετοῦν εἶναι ἄρρωστοι, ἄρρωσταίνουν καὶ οἱ θεσμοί*»...

Εἶπε καὶ κάτι ἄλλο: «*Ζοῦμε σὲ ἐποχὴ συγχύσεως, πού... τὸ ἄσχημο παρουσιάζεται ὁμορ-*

φο...». Ἔτσι δὲν εἶναι; Καὶ τὸ ἄνομο... νόμιμο, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ προσθέσει...

Θεοπίστηκαν νόμοι, χωρὶς νὰ νοιάζονται οἱ νομοθετοῦντες τοὺς... Νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας...

Καὶ ὁ Γκάντι ἔλεγε: «*Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει πολιτικὴ χωρὶς... ἀρχές...*».

Συμπεριφορὲς χωρὶς ἀρχές, καθημερινά... Λειτουργοῦν σὰν τὶς ἰώσεις... Κολλᾶνε ἀπὸ τὸν ἓνα στὸν ἄλλο καὶ δημιουργοῦν... πανδημία...

Ἀπὸ τὰ ΜΜΕ κάθε μέρα ἓνα φρέσκο... σκάνδαλο... Δὲν σοκάρει πιά κανέναν... Τὰ συνθίσαμε...

Ἐξω οἱ ἐνοχές... οἱ τύψεις... ἡ συνείδηση... οἱ ἀναστοιχές... Ἡ ζῶη θέλει ἀπόλαυση...

Μπροστάρηδες τοῦ εἴδους... ξηλώνουν, μεταφορικά, τὴ... φωνὴ τοῦ Θεοῦ... ἀπὸ τὰ σωθικὰ τοῦ λαοῦ...

Σκάνδαλο διαρκείας, καὶ ἡ ΤV... μᾶς ἔμαθε νὰ μὴν κοκκινίζουμε γιὰ... τίποτα πιά...

Στὰ παράθυρά της οἱ... «εἰδήμονες», καὶ ὁ λαὸς μορφώνει γνώμη καί... μορφώνεται...

Τὸ ἐμπεδώσαμε πιά... στὴν ἐλευθερίᾳ ἔκφρασης... δὲν μπαίνει ὄριο... Κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία... πού δὲν κινδυνεύει ἀπὸ τὴ διαφθορά...

Ὁ Κολλοκοτρώνης προσδιόρισε τὸ αὐτεξούσιο ὡς «*φρόνιμη ἐλευθερία*».

Κι ὁ Γιάννης Τσαρούχης εἶχε πεῖ: «*Προτιμῶ τὴ συντηρητικὴτητα ἀπὸ τὴ χυδαιότητα τοῦ δῆθεν ἐλεύθερου στοχαστῆ*...».

Φριχτὰ πράγματα λέγονται καὶ δείχνονται, καὶ κανεὶς δὲν ἴσκει «κίχ»...

Λέει, ὅμως, ὁ μακρινὸς Ἰσοκράτης: «*Ἡ Δημοκρατία μας αὐτοκαταστρέφεται, διότι κατεχράσθη τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητας... διότι ἔμαθε τοὺς πολῖτες νὰ θεωροῦν τὴν αὐθάδεια δικαίωμα... τὴν παρανομία ἐλευθερία... τὴν ἀναίδεια τοῦ λόγου ἰσότητα... καὶ τὴν ἀναρχία εὐδαιμονία*...».

Τὸ γενικὸ σκηνικὸ... πόλεμοι, φυσικὲς καταστροφές, ταραχὴ, σύγχυση καί... βάλει...

Καὶ ἡ Διεθνὴς Διαφάνεια ἀνακοίνωσε ὅτι... ἡ Εὐρώπη εἶναι βουτηγμένη στή... διαφθορά...

Καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἀπαντᾷ: «Τόσο ψηλὰ τὰ κύματα, ποὺ κρύβουν τὸ καράβι»...

Κι ἐμεῖς... θὰ πρέπει νὰ κρατᾶμε σφιχτὰ τὸ μπούσουλα... τὸν Εὐαγγελικὸ Νόμο... μὴ χάσουμε τὸν Δρόμο...

Μέσα στὸ ἀλαλούμ... ἀτάραχη πορεύεται ἡ Ἄνοιξη μέ... μαργαρίτες... παπαροῦνες... καὶ χαμομήλια...

Τὰ ὅσα καταγράψαμε... δὲν ἦταν γιορταστικά... πασχαλιάτικα... Μικρὰ καὶ διάφορα τῆς κάθε μέρας ἦταν... Τὸ σκοτάδι ποὺ ζητᾷ ν' ἀπλωθεῖ... νὰ σκεπάσει τὸ Φῶς...

Ὅμως... μπροστὰ μας, οἱ ἡμέρες τῶν Ἁγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου μας... ποὺ ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὶς θανάσιμες πληγές μας, δὲν χρησιμοποίησε κρασί καὶ λάδι, ἀλλὰ τὸ πολύτιμο Αἷμα Του, ποὺ ἔτρεξε ἀπ' τὶς ἅγιες φλέβες Του... γι' αὐτό...

«Μηδεις φοβείσθω θάνατον ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος».

Αὐτὴ τὴ χαρὰ γιορτάζουμε μέσα στὴν Ἄνοιξη, ποὺ... πάντα συμπορεύεται μὲ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μας... καὶ ποὺ...

Δὲν ἐξαντλεῖται στὰ βεγγαλικά... στὸν ὄβελια... καὶ στὴ φυγὴ στοὺς πέντε ἀνέμους...

«Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει νὰ διακηρύξει τίποτα σημαντικώτερο ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ», εἶπε κάποτε ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος.

Καὶ ὁ ἐπίσης μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος εἶπε: *«Ἡ Ἀναστάσιμη Ἐλπίδα δὲν ἐπιθάλλεται. Μεταλαμπαδεύεται μὲ τὰ λόγια καὶ τὴ ζωὴ μας».*

Ἄς ἀνάψουμε, λοιπόν, τὴν Ἀναστάσιμη λαμπάδα μας, μέσα στὴν... εὐφρόσυνη Ἀναστάσιμη νύχτα, καθὼς ψάλλεται: *«Δεῦτε, λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός...»*... γιὰ νὰ φωτίζουμε μ' αὐτὴν μέρα-νύχτα τὸν δρόμο μας...

Κι ἂς μοιράσουμε τσουρέκια ἀγάπης σὲ δικούς καὶ ξένους... μαζὶ μὲ κομμάτια καρδιάς, γιατί...

Ὁ Χριστὸς ἀνέστη... ναί... ἀληθῶς ἀνέστη!

ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Οἱ Θρηνωδοῦσες του Γαλαξειδίου

Ὁ θεοσεβὴς καὶ ὑπερεκατοντούτης προφήτης Συμεὼν ἀξιώνεται νὰ ὑποδεχθεῖ στὸν ναὸ τοῦ Σολομῶντος τὴν Παναγία μετὰ τὸ σαράντα ἡμερῶν Ἅγιον Βρέφος. Ἐνῶ κρατεῖ τὸν μικρὸ Ἰησοῦ στὴν ἀγκαλιά του, ἐξ οὗ καὶ Θεοδόχος, ἀνακράζει τὸν γνωστὸ λόγος ποὺ ἀκοῦμε κατὰ τὴν Ἀπόλυση τοῦ Ἑσπερινοῦ: «*Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμα σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ*». Κατὰ τὴν

ἐπιβλητικὴ ἢ μορφὴ τῆς. Σκοῦρο καστανέ-ρυθρο μαφόριον μετὰ δαντελωτὴ παρυφή, κοσμημένο στὴν κεφαλὴ καὶ τοὺς ὤμους μετὰ τὰ παρθενόσημα – τρεῖς ὀκτώφυλλοι ρόδακες, καλύπτει σχεδὸν ὀλοσχερῶς τὸν ἐσωτερικὸ βαθυγάλανο χιτῶνα μετὰ τὶς γκριζωπὲς χειρῖδες, ἀλλὰ καὶ τὸ λευκὸ ἐσωτερικὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποῦ ἀναδιπλώνονται στὰ πλεγμένα σὲ δέσση χέρια τῆς. Ἀπόλυτη ὀδύνη, ὑπέρτατο πόνο καὶ βουβὸ φανερώγει τὸ στραμμένο ψηλὰ βλέμμα καὶ ἡ θρηντικὴ καμπύλη τῶν φρυδιῶν. Τὰ δάκρυα διάφανα στὶς

Ἵγναπαντή, κατὰ τὴ συνάντηση δηλαδὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν προσδοκία τοῦ Κόσμου, ὁ Δίκαιος Συμεὼν ἀναπέμπει καὶ τὰ ἀκόλουθα προφητικὰ λόγια: «*Ἴδου αὐτὸς κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία*» (Λουκ., β' 32-35). Καὶ τὸ μὲν πρῶτο σκέλος ἀναφέρεται στὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι προορισμένος γιὰ τὴν Πτῶση καὶ τὴν Ἀνάσταση, στὸ δὲ δεύτερο προλέγει μετὰ δυσσοίωνα ἀλληγορία τὸν ὑπέρτατο πόνο ποὺ, ἀργότερα, θὰ κυριεύσει τὴν θεομτορικὴ ψυχὴ τῆς Παρθένου. Ὅταν τὰ πάθη τὰ σεπτὰ καὶ ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Ἰησοῦ θὰ κατατρυπήσουν ὡς ρομφαία, ὡς αἰχμηρὸ ἀμφίστομο σπαθί, τὸ εἶναι τῆς.

Στὸ τελευταῖο αὐτὸ σκέλος τῆς προφητείας τοῦ Δικαίου Συμεὼν παραπέμπει ἢ σπάνια εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολαίου Γαλαξειδίου, ἢ «Θρηνωδοῦσα», συνδεδεμένη στὴ μνήμη τῶν παιδικῶν χρόνων μου, ἀλλὰ καὶ μέχρι τὴν δεκαετία τοῦ '90, μετὰ τὶς δύο κορυφαῖες ἡμέρες τῆς Μεγάλῆς Ἑβδομάδος καὶ τῆς Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν. Θλιμμένη καὶ

βρῦσες τῶν ματιῶν, ἔτοιμα νὰ κυλήσουν, καὶ ἡ ρομφαία - ἀλληγορία καρφωμένη στὸ στήθος νὰ ὑπογραμμίζει τὴν ἀπουσία του Ναζωραίου.

Ἡ ἐπιβλητικῶν διαστάσεων εἰκόνα θυμᾶμαι νὰ παραστέκει ἐπὶ συναπτὰ ἔτη τὴ Σταύρωση καὶ τὴν Ἀποκαθάρωση, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκοιουθεῖ τὸν Σταυρὸ τοῦ Κυρίου στὴν παραθαλάσσια περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου μας. Ἡ παιδικὴ μνήμη καὶ ψυχὴ διαφυλάττουν εὐλαβικὰ τὴ συγκινητικὴ θερμότητα τῶν λόγων τῆς μητέρας μου, καθὼς, καθισμένη δίπλα μου, κοντὰ στὸν ἐπιτάφιο, τὶς ἡσυχες καὶ γεμάτες κατανοκτικὴ γαλήνη μεσημβρινῆς ὥρας τῆς Μ. Παρασκευῆς μετὰ τὴν Ἀποκαθάρωση, μοῦ ἔλεγε νὰ προσέξω τὴ μοναδικότητα αὐτῆς τῆς μελαγχολικῆς Παναγίας μετὰ τὸ ὀλοζώντανο δάκρυ καὶ τὸ σπαθί ποὺ κατατρύπη τὴν καρδιά τῆς, ἐξηγώντας μου τὴν ἐπιγραφὴ καὶ τὸ βαθύτερο νόημά τῆς...

Σὲ ἀπροσδιόριστη χρονικῶς ἐποχῇ ἢ εἰκόνα ὑφίσταται ἀνηλεῆς «φρεσκάρισμα» ἀπὸ ὑπερβάλλοντα ζῆλον ἀγνοίας, καὶ πυκνὲς στρώσεις ἐλαιοχρώματος ἐξαφανίζουν τὸ ὑπέροχο δάκρυ τῆς!

Ἀκολουθῶς, ἐπὶ σχεδὸν μία εἰκοσαετία ἐξαφανίζεται καὶ ἡ ἴδια. Ἀπουσιάζει ἐκκωφαντικὰ ἀπὸ τὴν ἱεροτελεστία τῶν Ἁγίων Παθῶν καὶ ἀντικαθίσταται ἀπὸ ἄλλη, σύγχρονη εἰκόνα τῆς ἑλλημένης Θεοτόκου. Ἐν τούτοις, μία τῶν ἡμερῶν ἐπέπρωτο νὰ ἀνασυρθεῖ ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ τὴν ἀπαξίωση. Ἡ μεγαλοπρεπὴς εἰκόνα ἀνεύρισκεται παροπλισμένη καὶ μὲ ἐμφανῆ σημάδια φθορᾶς καὶ ἐγκατάλειψης στὸν γυναικωνίτη τοῦ ναοῦ – παραμερισμένη ἀπὸ αὐθαίρετη πράξη «ἐκσυγχρονισμοῦ». Κειμήλιο ἐνταφιασμένο!

Εὐτυχῶς, ἡ εὐλαβικὰ προσεκτικὴ, ἐνδεδιχητὴ καὶ τεκμηριωμένη φωτογραφικῶς συντήρησή της, ποὺ πραγματοποιεῖται ἀπὸ εἰδικὸ ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐπαναφέρει τὴν εἰκόνα στὴν προτέρα μορφή της καὶ ἀναδεικνύει σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς ταυτότητάς της, σχεδὸν τριάντα χρόνια μετὰ.

Ὅποια, ἀσφαλῶς, δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ. Ὁ προορατικὸς λόγος τοῦ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκά, φαίνεται πῶς δὲν ἀπασχολεῖ τοὺς βυζαντινοὺς ἀγιογράφους κατὰ τὴν μακρὰ περίοδο τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν χρόνων (4^{ος} αἰ. - τέλη περ. τοῦ 17^{ου} αἰῶνος). Ἡ βυζαντινὴ Παναγία ἀποδίδεται στὴ γνωστὴ παράσταση τῆς Δεήσεως πάντοτε δεομένη σὲ ὄρθια στάση, δεξιὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου, μὲ τὸν μαθητὴ Ἰωάννη στὴν ἄλλη πλευρά.

Ἀρχὲς τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ἀπαντᾶται ἡ παλαιότερη ἀπεικόνιση τῆς Τεθλιμμένης Παρθένου (Mater Dolorosa) τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὸ ἀββατεῖον τοῦ Schoenau, κοντὰ στὴ Χαϊδεληβέργη, συνδεδεμένη μὲ τὴ λατρεία τῆς Ἁγίας Καρδίας. Ἡ Παρθένος ποὺ κρατεῖ στὰ χέρια τὴν καρδιὰ τῆς τρυπημένη μὲ ἑπτὰ σπαθιά – ἑπτὰ περιστατικὰ ἀγω-

Ἡ ἐπιβλητικῶν διαστάσεων εἰκόνα θυμᾶμαι νὰ παραστέκει ἐπὶ συναπτὰ ἔτη τὴ Σταύρωση καὶ τὴν Ἀποκαθήλωση, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκολουθεῖ τὸν Σταυρὸ τοῦ Κυρίου στὴν παραθαλάσσια περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου μας. Ἡ παιδικὴ μνήμη καὶ ψυχὴ διαφυλάττουν εὐλαβικὰ τὴ συγκινητικὴ θερμότητα τῶν λόγων τῆς μητέρας μου, καθὼς, καθισμένη δίπλα μου, κοντὰ στὸν ἐπιτάφιο, τὶς ἤσυχες καὶ γεμᾶτες κατανυκτικὴ γαλήνη μεσημβρινὲς ὥρες τῆς Μ. Παρασκευῆς μετὰ τὴν Ἀποκαθήλωση, μοῦ ἔλεγε νὰ προσέξω τὴ μοναδικότητα αὐτῆς τῆς μελαγχολικῆς Παναγίας μὲ τὸ ὀλοζώντανο δάκρυ καὶ τὸ σπαθὶ ποὺ κατατρυπᾷ τὴν καρδιὰ της, ἐξηγώντας μου τὴν ἐπιγραφὴ καὶ τὸ βαθύτερο νόημά της...

Ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ στερῶση τῆς ἐπιφανείας ἀνέδειξαν τὴ συντομογραφία τῶν λέξεων ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ ἐπάνω ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ, καθὼς καὶ τὴν ἐπιγραφὴ «Ἡ Ἐθρνωδοῦσα» πάνω ἀπὸ τὸν δεξιὸ ὦμο τῆς Παναγίας. Κατὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀποκατάσταση φάνηκαν στὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς εἰκόνας καὶ δύο πολὺτιμες γραπτὲς μαρτυρίες: Στὴν κάτω δεξιὰ γωνία ἡ ὑπογραφή τοῦ ἀγιογράφου καὶ ἡ χρονολογία κατασκευῆς: «Ἔργον Κ. Α. Δημαρχοπούλου. Ἐν Κων/πόλει 1899. //18:10/βρίου». Λίγο πιὸ πάνω σημειώνεται καὶ ὁ δωρητὴς: «Ἀφιέρωμα Ἡλία Γεωργούλη, Πλοιοάρχου».

Ἡ ἀνακτηθεῖσα εἰκόνα τῆς Ἐθρνωδοῦσας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ «δίδυμη ἀδελφή» της, ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ περιφέρεται τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ ἀπὸ τὸν Ι. Ν. τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τῆς παλαιότερης ἐκκλησίας τοῦ Γαλαξειδίου, ποὺ εὐρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν Ἡν-Νικόλη, μᾶς παρακινοῦν σὲ σύντομη χωροχρονικὴ ἀνίχνευση τῶν καταβολῶν τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου, ἡ

νίας καὶ πόνου ποὺ σημάδεψαν τὴν ἐπίγεια ζωὴ της – ὡς εἰκόνα καὶ ἀγαθματικὸς τύπος καθιερῶνται τὸν 15^ο αἰῶνα, ἀλλὰ ἡ λατρεία της ἐντάσσεται πολὺ ἀργότερα στὸ ἑορτολόγιο τῆς ἐκκλησίας τῶν Λατίνων (1814). Μαρτυρίες γιὰ τὴ διάδοση τοῦ θέματος στὴν Ἀνατολή – ἴσως μέσω τῶν περιοδεύοντων Ἰησοῦϊτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Φλιμανδῶν ζωγράφων/χαρακτῶν – ὑπάρχουν κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα καὶ ἀργότερα. Ἀνιχνεύονται σὲ εἰκόνες καθολικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Τήνου, ὅπου ἡ Παρθένος εἰκονίζεται μὲ ἑπτὰ σπαθιά, σπανιώτατα μὲ ἓνα, χωρὶς τὴν ὀρατὴ καρδιὰ. Πιθανότατα ἡ διασπορὰ τῶν χαλκογραφιῶν βρῆκε μεγάλη ἀπήχηση μετὰ τὴν Κρητῶν καὶ Ἐπτανησίων ζωγράφων, ὅποτε δυτικότερα στοιχεῖα ἐνσωματώθηκαν ἐπιλεκτικῶς στὴν ἀγιογραφία τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Τὸ θέμα τῆς Παναγίας χωρὶς τὸν Χριστό, ἀλλὰ μὲ τὰ ἑπτὰ σπαθιά ἀκτινωτά, σὲ τρεῖς ἐκδοχὲς διατάξεως μὲ ἐπίκεντρο τὸ στέρνο της (4 καὶ 3 ἢ 3 καὶ 4 ἢ 3 καὶ 3, ὅπου τὸ ἕβδομο κεντρικὸ σπαθὶ μὲ τὴ λαβή

κάτω και την αίχμη πρὸς τὰ ἄνω τέμνει τὰ ὑπόλοιπα 6), ἐμφανίζεται σὲ ρωσικὲς πόλεις, συνδέεται μὲ θαύματα, καὶ ἡ λιτάνευσή της εἰκόνας της ἀναχαιτίζει θανατηφόρο ἐπιδημία χολέρας τὸ 1830. Οἱ ρωσικὲς, σαφῶς λαϊκότερης τεχνοτροπίας εἰκόνες, μὴ συνδεόμενες μὲ τὴ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ παράδοση, τιτλοφοροῦνται «Ἡ πραῦνουσα τὰς σκληρὰς καρδίας» ἢ «Ἡ προφητεία τοῦ Συμεὼν», ἔχουν ἡμέρα ἐορτῆς καὶ ἀπολυτίκιον. Εἰκόνα τῆς Ἐρηνωδοῦσας Θεοτόκου χωρὶς ἐπτὰ σπαθιὰ ἢ σπαθί, ἀλλὰ μὲ μαντήλι δακρῦων στὸ χέρι, ἀναφέρεται ὡς θαυματουργὴ στὴ Νέα Ὀλυμπία τῆς Χαλκιδικῆς, ἱστορημένη τὸ 1970, καὶ ἐορτάζει στὶς 23 Αὐγούστου, ἐνῶ ἄλλη, ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔχει ἱστορηθεῖ ἀπὸ μοναχό, ἀπόφοιτο τῆς Ἀθωνιάδος Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας. Οἱ γνωστὲς νεώτερες παραστάσεις τῆς Θεοτόκου ἀναπαράγουν μὲ βυζαντινίζοντα τρόπο τὸν τύπο τῆς Δεήσεως δίπλα στὸν Ἐσταυρωμένο, εἴτε ὀλόσωμες, εἴτε ὡς πορτραῖτα, μὲ μαντήλι δακρῦων ἢ χωρὶς.

Οἱ δύο πελωρίων διαστάσεων φορητὲς εἰκόνες, οἱ «Ἐρηνωδοῦσες» τοῦ Γαλαξειδίου, ἀποτελοῦν σαφῶς σπάνια ἔργα ἀπεικονίσεως τοῦ ἐπίσης σπανίου αὐτοῦ προσωνυμίου τῆς Παναγίας, ἱστορημένες πρὸ 120 ἐτῶν στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀγιογράφο. Δωρήθηκαν στοὺς ναοὺς μας ἀπὸ τοὺς ἐνοριῆτες τους, πιθανώτατα τὴν ἴδια ἐποχὴ. Ἡ μὲν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὸν πλοίαρχο Ἡλία Γεωργούλη, ἴσως ὅταν μὲ δική του δαπάνη τοποθετήθηκε καὶ ἡ μεγάλη σιδερένια θύρα στὴ νότια εἴσοδο τοῦ ναοῦ, γύρω στὸ 1902. Ἡ εἰκόνα τῆς Ἐρηνωδοῦσας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀναγράφει ὡς δωρήτρια τὴ Ζαφειρούλα Ἡλία Σκούρτη. Πρόκειται, προφανῶς, γιὰ τὴ σύζυγο τοῦ πλοίαρχου καὶ πλοιοκτήτη Ἡλία Σπύρ. Σκούρτη – δωρητοῦ καὶ μιᾶς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ στὸν ἴδιο ναό, ὁ ὁποῖος «ὑπερῆλιξ πλέον ἐπέστρεψε στὸ Γαλαξίδι... ὅπου τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ πραγματοποιήσει τὸ ὄνειρό του, νὰ χαράξει τὸν ζωδιακὸ κύκλον στὸ δάπεδο τοῦ ναοῦ τὸ 1911» (βλ. Ἀνάστ. Ἰ. Σκιαδᾶ, *Τὸ Γαλαξίδι*, Ἀθήνα 1999, σ. 247).

Ἄρρηκτα συνδεόμενες μὲ τοὺς παραδοσιακοὺς ἐπιταφίους μας, οἱ Ἐρηνωδοῦσες τοῦ τύπου μας συνεχίζουν νὰ τιμῶνται ἐπαξίως καὶ νὰ συμμετέχουν ἐνεργῶς στὰ ἐκκλησιαστικὰ δρώμενα τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Παθῶν. Ἐπιβλητικώτατες καὶ ἴσως μοναδικὲς στὸ εἶδος τους. Οὔτε ἀκραιφνῶς βυζαντινὲς οὔτε ἀπολύτως δυτικότητες. Περισσότερο βυζαντινοπρεπεῖς, μὲ ἐπιβίωση ἢ ἀναβίωση στοιχείων γνωστῶν «*στὴν πνευματικὴ εὐωδιὰ τῆς λειτουργικῆς ἀνατολικῆς τέχνης*», ὅπως σημειώνει ὁ Φώτης Κόντογλου (*Ἡ πονεμένη ρωμιοσύνη*, σελ. 127), καὶ μὲ δεσπάζον στοιχεῖο τὴ ρομφαία τῆς προφητείας, ἐδραίωνουν ὡς πολύτιμα κειμήλια τοῦ γαλαξειδιωτικοῦ πολιτισμοῦ τὶς βαθύρριζες παραδόσεις μας.

Κάθε χρόνο, τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Παρασκευή, οἱ εἰκόνες αὐτὲς καθίστανται «ὀμιλοῦσες», καθὼς ψάλλονται εἴτε ἐν χορῶ, εἴτε ἀπλῶς βαθεῖα στὴν ψυχὴ τῶν πιστῶν, οἱ ὑπέροχοι λόγοι τῆς Παναγίας ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο Ἐρῆνο ποῦ συνέθεσε ὁ ἀνώνυμος μελωδὸς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος:

«*Οἶμοι Φῶς τοῦ Κόσμου! Οἶμοι Φῶς τὸ ἐμόν! Ἰησοῦ μου ποθεινότητε, ἔκραζεν ἡ Παρθένος Ἐρηνωδοῦσα γοερῶς*» (ἀπὸ τὴν Α΄ Στάση «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ»).

«*Φεῦ! Τοῦ Συμεὼν ἐκτετέλεσαι ἡ προφητεία. Ἡ γὰρ σὴ ρομφαία διέδραμεν τὴν ἐμὴν καρδίαν, Ἐμμανουήλ*» (ἀπὸ τὴ Β΄ Στάση «Ἄξιον Ἑστὶ»).

«*Ἀνέκραζεν ἡ Κόρη θερμῶς δακρυρροοῦσα, τὰ σπλάχνα κεντουμένη. ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τὸ κάλλος;*» (ἀπὸ τὴ Γ΄ Στάση «Αἱ Γεναιαὶ Πᾶσαι»).

Καὶ μὲ τὴν δική της ἐπὶ κλήση πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένο, στοὺς Αἴνους τοῦ Ἐσπερινοῦ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὀδηγοῦνται πρὸς τὸ Ἄνεσπερον Φῶς τῆς Ἀναστάσεως:

«*Υἱέ μου, ποῦ τὸ κάλλος ἔδου τῆς μορφῆς σου; Οὐ φέρω καθορᾶν σὲ ἀδίκως σταυρούμενον. Σπεῦσον οὖν ἀνάστηθι, ὅπως ἴδω κἀγὼ σοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν τριήμερον ἀνάστασιν*».

ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΜΜ. ΧΑΤΖΗ

Καταναλωτές... άναπολόγητοι

Ζούμε σε μιὰ καταναλωτική κοινωνία. Ἡ κατανάλωση, ἀπὸ πρακτικὴ ἐπιβίωση, τείνει νὰ γίνῃ σκοπὸς ζωῆς. Σχεδὸν ὅλα τὰ μηνύματα σὲ περιοδικά, ἐφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, αὐτὴν ἐξυπηρετοῦν. Καὶ οἱ συζητήσεις μας, ἀκόμη, στὴν πλειοψηφία τους στρέφονται γύρω ἀπὸ αὐτήν.

πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, σὰν τὸν γιό μου. Μοῦ ἤρθε χθές: «Μαμά, χρειάζομαι λεφτά». «Μά, χθές δὲν σοῦ ἔδωσα χαρτζιλίκι γιὰ ὅλη τὴν ἐβδομάδα;». «Ναί, ἀλλὰ ἀγόρασα γυαλιὰ ἡλίου!». Βγῆκα ἔξω ἀπὸ τὰ ρούχα μου. Στὶς ἔντονες παρατηρήσεις μου ξέρετε τί μοῦ ἀπάντησε; «Ἄνοιξη ἤρθε. Μὲ τὰ περσινὰ γυαλιὰ θὰ

Μιὰ τέτοια συζήτηση ἔγινε τὶς προάλλῃες στὸ σπίτι τῆς Καίτης, ὅπου τὴν ἐπισκέφτηκαν οἱ φίλες της, ἡ Μυρτώ καὶ ἡ Θάλεια. Ἡ συζήτηση ἄρχισε γύρω ἀπὸ τὰ ψώνια στὸ σουπερ μάρκετ:

– Ἀναγκαῖο κακὸ τὸ σουπερ μάρκετ, εἶπε ἡ Θάλεια. Τί νὰ πάρεις; Τὰ συσκευασμένα μὲ συντηρητικά; Τὰ λαχανικὰ μὲ φυτοφάρμακα; Ἡ τὰ ὑποπτα κρεατικά; Ἀλλῆ, τί μπορούμε νὰ κάνουμε;

κυκλοφορῶ;».

– Τί σοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ νεολαία, εἶπε ἡ οἰκοδέσποινα. Δὲν καταλαβαίνουνε ὅτι, γιὰ νὰ ξοδεύεις, πρέπει νὰ δουλεύεις. Βέβαια, φταίμε κι ἐμεῖς, ποὺ τοὺς τὰ παρέχουμε ὅλα. Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἀντιμετωπίζω μὲ τὰ δικά μου παιδιὰ. Ἄμ, τὰ κινητὰ, ποὺ ἔφτασαν νὰ τὰ ἀλλοιάζουν σὰν τὰ μπλουζάκια; Θέλουν νὰ ἔχουν τὸ πιὸ ἐξελιγμένο μοντέλο!

Τὸ Ἴνστιτούτο Καταναλωτῶν (INKA) ἴσως προσπαθεῖ νὰ μᾶς προστατέψει ἀπὸ τὶς βλαβερὲς τροφὲς ἢ ἀπὸ τὶς τσουχτερὲς τιμές. Ποιὸς ὅμως θὰ μᾶς προστατέψει ἀπὸ τὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό; Ἀπὸ τὴ ματαιοδοξία μας; Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μας κενό, ποὺ προσπαθοῦμε νὰ τὸ καλύψουμε μὲ περιττὰ ψώνια; Πῶς νὰ τὸ ποῦμε; Ὁμαδικὴ ὑστερία; Παράκρουση; Παράνοια; Ὁ καταναλωτισμὸς στὶς μέρες μας ἔχει πάρει τὴ μορφή ἐπιδημικῆς ἀρρώστιας, ποὺ προσβάλλει κάθε ἡλικία.

– Ὑπάρχει τὸ Ἴνστιτούτο Καταναλωτῶν, παρενέβη ἡ οἰκοδέσποινα, γιὰ πληροφορίες ἢ καταγγελίες. Ἔχουν ὀρίσει καὶ ἡμέρα τοῦ Καταναλωτῆ, στὶς 15 τοῦ Μάρτη.

– Ἐκεῖ ποὺ ἔφτασαν τὰ πράγματα, τί νὰ σοῦ κάνει τὸ Ἴνστιτούτο Καταναλωτῶν; κούνησε τὸ χέρι ἡ Μυρτώ.

Τότε ἦταν ποὺ οἱ ἄλλῃες εἶδαν τὸ δαχτυλίδι...

– Μπά, μπά!... καινούργιο δαχτυλίδι...

– Τὴν περασμένη ἐβδομάδα ἀγόρασα ὄλο τὸ σέτ. Ἔχω πολλὰ, ἀλλὰ ἤθελα νὰ ταιριάξω ἀόπλιτα μὲ τὸ καινούργιο φόρεμα ποὺ ἀγόρασα γιὰ ἓνα γάμο.

– Τόσα λεφτὰ γιὰ μιὰ μέρα, βρὲ ἀθεόφοβη; τὴν πείραξε ἡ Θάλεια. Ἔχεις μπεῖ γιὰ τὰ καλὰ στὸ

– Πραγματικά, συμφώνησε ἡ Μυρτώ. Καθημερινὰ βγαίνουν καινούργια μοντέλα. Στὸ τέλος, τὰ κινητὰ θὰ γίνουν μικροσκοπικὰ ρομπότ, ποὺ θὰ μᾶς κάνουν ὅλες τὶς δουλιές. Μέχρι καφὲ θὰ μᾶς ψήνουν...

– Καφὲ στὸ σπίτι; τὴ διέκοψε ἡ Θάλεια. Πᾶνε αὐτὰ ποὺ ξέρουμε οἱ μεγαλύτεροι. Ὅλοι τρέχουν στὶς καφετέριες. Ἀλλὰ καὶ ὅποιος πίνει στὸ σπίτι, παραγγέλλει στὴν καφετέρια ἓναν ἀπὸ τὸν ἀτέλειωτο κατάλογο τῶν πιὸ περιέργων καφέδων, καὶ τοὺς ἔρχεται στὴν πόρτα τους!

Ἄν θέλαμε νὰ ἀναφέρουμε ὅλες τὶς ὑπερβολὲς τοῦ καταναλωτισμοῦ, θὰ χρειαζόμασταν πολλὲς, πάρα πολλὲς σελίδες.

Τὸ Ἴνστιτούτο Καταναλωτῶν (INKA) ἴσως

Ξοδεύουμε και ξοδευόμαστε. Καταναλώνουμε και καταναλωνόμαστε. Το χρήμα δεν κατατίθεται στην Τράπεζα του Ουρανού με έργα αγάπης που θα ανακουφίσουν τον αναγκεμένο διπλανό μας, θα παρηγορήσουν, θα δώσουν χαμόγελο και ελπίδα. Είμαστε καταναλωτές για τον έγωισμό μας, για την επίδειξη και την προβολή μας. Χωρίς να σκεπτόμαστε ότι αυτά που ξοδεύουμε είναι κάποιου Άλλου – (*«Τί έχεις, που δεν τὸ ἔλαβες;»*).

Ἐκεῖνος, ὁ Ἄλλος, μᾶς δάνεισε τὴ δυνατότητα, τὴν ἐργασία, τὸ χρήμα.

Κάποτε ὁμως ὁ Μεγάλος Δανειοδότης θὰ μᾶς ζητήσει λογαριασμό, ἀπολογία. Καὶ θὰ εἴμαστε... ἀναπολόγητοι!

προσπαθεῖ νὰ μᾶς προστατέψει ἀπὸ τὶς βλαβερὲς τροφὲς ἢ ἀπὸ τὶς τσουχτερὲς τιμές. Ποῖος ὁμως θὰ μᾶς προστατέψει ἀπὸ τὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό; Ἀπὸ τὴ ματαιοδοξία μας; Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μας κενό, πὺ προσπαθοῦμε νὰ τὸ καλύψουμε μὲ περιττὰ ψώνια; Πῶς νὰ τὸ ποῦμε; Ὁμαδικὴ ὑστερία; Παράκρουση; Παράνοια; Ὁ καταναλωτισμὸς στὶς μέρες μας ἔχει πάρει τὴ μορφή ἐπιδημικῆς ἀρρώστιας, πὺ προσβάλλει κάθε ἡλικία.

«Πετάω τὰ παλιὰ καὶ ἀγοράζω καινούργια», ἀκοῦς τὴν ὄριμη κυρία. «Ἀκολουθῶ πιστὰ τὴ μόδα. Εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ἀνανέωσης».

Ἀλλοίμονο, ἂν μπορούσε ἓνα φανταχτερό μπλουζάκι ἢ μιὰ ἀκανόνιστη φούστα νὰ μᾶς φέρει τὴν ποθητὴ ἀνανέωση! Ἡ ἀνανέωση δὲν ἔρχεται ἀπὸ ἔξω. Εἶναι καθαρὰ ἐσωτερικὴ ὑπόθεση, ἀρκεῖ νὰ συνδεθεῖς μὲ τὸ ἀνανεωτικὸ Πνεῦμα. Τότε *«ἀνακαινισθῆσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου»*.

Στὴν καταναλωτικὴ μας κοινωνία, ἡ ἔννοια τοῦ μέτρου (πὺ ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα χαρακτηρίζε τὸν Ἕλληνα) ἐκτοπίστηκε ἄγρια. Τὴ σάρωσε τὸ ὑπερατλαντικὸ ρεῦμα τῆς θεοποίησης τοῦ χρήματος. Ὁμως, σύμφωνα μὲ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες, *«πλούσιος δὲν εἶναι αὐτὸς πὺ ἔχει πολλὰ, ἀλλὰ αὐτὸς πὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτα»*. Ἄρα, αὐτοὶ πὺ καταναλώνουν ἀφειδῶς δὲν εἶναι πλούσιοι. Πάμπτωχοι εἶναι, γιὰ τὸ οἱ τεχνιτὲς, οἱ ἐπίπληστες ἀνάγκες τους εἶναι τεράστιες καὶ ἀκόρεστες. Γιὰ τὴ ἢ φτώχεια ἢ ὁ πλοῦτος βρῖσκονται στὸ μυαλὸ καὶ στὴν καρδιά.

Κι ἂν εἶναι φτωχοὶ αὐτοὶ πὺ ξοδεύουν τὰ «δικὰ τους» λεφτὰ, τί νὰ πεῖ κανεὶς γι' αὐτοὺς πὺ δανεῖζονται, γιὰ νὰ καταναλώνουν; Πέφτουν στὴν καλοσημμένη διαφημιστικὴ παγίδα γιὰ δῆθεν... εὐνοϊκὰ καταναλωτικὰ δάνεια!

Τὰ πάντα, λοιπόν, εἶναι ἀναλώσιμα στὸν βωμὸ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, τῆς μόδας! Θυσιάζουμε τὸν αὐτοσεβασμὸ μας, τὰ παιδιά μας. Τὰ παιδιά μας γεννιοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται μέσα σὲ καταιγισμό

μηνυμάτων καὶ τοὺς ἀνοίγει ἡ ὄρεξη νὰ ἀγοράζουν, νὰ ξοδεύουν, χωρὶς νὰ παράγουν, χωρὶς νὰ εἶναι ἐντάξει μὲ τὶς ὑποχρεώσεις τους. Τὰ παιδιά εἶναι πάντα εὐάλωτα θηράματα τῶν «ἐπιστημόνων» ἐμπόρων.

Ναί, θυσιάζουμε τὰ παιδιά μας, τοὺς ἐφήβους, τὴ νεολαία μας. Γιὰ τὸ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς καταναλωτές. Εἶναι οἱ ἴδιοι ἀναλώσιμα ὑλικά. Καταναλώνουν μὲ τόση εὐκολία ὅχι μόνο τὰ χρήματα τῶν γονιῶν τους, ἀλλὰ σκορπᾶνε ἀσυλλήγιστα τὸν χρόνο τους, τὴν ὄρασή τους, τὴν ἀκοή τους, τὸ συναίσθημα τους.

Ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος στὸ βιβλίο του *Ἐγρήγορη* ἔχει γράψει ὅτι, *«στὴν καταναλωτικὴ ὑστερία νὰ ἀντιτάξουμε ὡς πολῦτιμο ἀντίβαρο τὴν αὐτοσυγκράτηση καὶ τὴν αὐτάρκεια, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῆς Ὀρθοδοξίας. Αὐτὴ ἡ αὐτοσυγκράτηση καὶ ἡ αὐτάρκεια δίνει χαρὰ, πὺ μπορεῖ νὰ συγκινήσει τοὺς ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας, ἰδιαίτερα τοὺς νέους, καὶ νὰ τοὺς βελτιώσῃ ὅτι δὲν εἶναι στέρση (τὸ νὰ μὴν ἀγοράζεις τὰ περιττὰ πράγματα), ἀλλὰ εἶναι πλήρωμα ζωῆς (νιώθεις στὴν καρδιά σου πληρότητα καὶ ὄχι κενό)»*.

Ἀλλὰ ἐμεῖς κλείνουμε τὰ αὐτιά σὲ τέτοιες φωνές. Ξοδεύουμε καὶ ξοδευόμαστε. Καταναλώνουμε καὶ καταναλωνόμαστε. Το χρήμα δὲν κατατίθεται στὴν Τράπεζα τοῦ Ουρανοῦ με έργα αγάπης πὺ θὰ ἀνακουφίσουν τὸν αναγκεμένο διπλανό μας, θὰ παρηγορήσουν, θὰ δώσουν χαμόγελο καὶ ελπίδα. Εἴμαστε καταναλωτές γιὰ τὸν ἐγωισμό μας, γιὰ τὴν ἐπίδειξη καὶ τὴν προβολή μας. Χωρὶς νὰ σκεπτόμαστε ὅτι αὐτὰ πὺ ξοδεύουμε εἶναι κάποιου Ἄλλου – (*«Τί έχεις, πὺ δὲν τὸ ἔλαβες;»*).

Ἐκεῖνος, ὁ Ἄλλος, μᾶς δάνεισε τὴ δυνατότητα, τὴν ἐργασία, τὸ χρήμα. Κάποτε ὁμως ὁ Μεγάλος Δανειοδότης θὰ μᾶς ζητήσει λογαριασμό, ἀπολογία. Καὶ θὰ εἴμαστε... ἀναπολόγητοι!

«Τὸ ἑλληνικὸν ἐστὶ...»

Ὁ μήνας Μάρτιος γιὰ τοὺς Ἕλλη-
νες εἶναι ἀχώριστα συνδεδεμέ-
νος μὲ τὴ μεγάλη ἑορτὴ τοῦ
Εὐαγγελισμοῦ καὶ μὲ τὴν ἐπέτειο τῆς
Ἑθνεγερσίας τοῦ 1821, ποὺ σηματοδό-
τησε τὴν ἀρχὴ τῆς νεώτερης ἱστορίας
μας. Τὸ 2021 γιορτάσαμε τὰ διακόσια
χρόνια ἀπὸ τὴ χρονολογία ἐκείνη. Κά-
θε χρόνο τέτοια ἐποχὴ ἀκούγονται δη-
μόσια καὶ οἱ σχετικοὶ σχολιασμοὶ γιὰ
«νέο ἀφήγημα» τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γιὰ
«ἀπαλλοτρίωσις ἀπὸ μύθου» (μὲ ἀπορρι-
πτικές ἀναφορὰς στὴν Ἁγία Λαύρα καὶ
τὸ κρυφὸ σχολειό) καὶ ἄλλα συναφῆ
θέματα. Ὡς ἀντίβαρο, ἴσως εἶναι κα-
τάλληλη ἡ στιγμὴ (ἄλλὰ καὶ πότε δὲν
εἶναι;) νὰ ἀναλογισθοῦμε καὶ νὰ κωδι-
κοποιήσουμε τὰ στοιχεῖα ποὺ συγκρο-
τοῦν τὴν ἐθνικὴ μας ταυτότητα, ἄλλὰ
καὶ τὸν χαρακτήρ᾽ αὐτῆς. Οἱ σκέψεις
ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι προσωπικὲς·
δὲν διεκδικοῦν κανένα ἀλάθητο, οὔτε
καὶ ἀποτελοῦν τὴν τελευταία λέξη πά-
νω στὸ θέμα. Ἄλλωστε, ἡ ἔννοια τῆς
αὐτεπίγνωσης εἶναι ρευστὴ, δυναμικὴ,
ἐξελίσσεται καὶ διαρκεῖ ὅσο καὶ ἡ ζωὴ τοῦ καθενὸς
μας.

Ποιοὶ θεωροῦνται Ἕλληνες; Ἄν θέσουμε σὲ
διαφόρους ἀνθρώπους τὸ ἐρώτημα, θὰ ἀποκομί-
σουμε ποικίλες ἀπαντήσεις, ὅπως: Ὅσοι κατοικοῦν
ἢ γεννήθηκαν στὴ συγκεκριμένη γεωγραφικὴ πε-
ριοχὴ, ποὺ τὰ ὄριά της αὐξομειώνονται ἀνὰ τοὺς
αἰῶνες. Ὅσοι ἔχουν ἐλληνικὲς προγονικὲς κατα-
βολές, ἔστω κι ἂν ζοῦν στὶς τέσσερις γωνίες τοῦ
πλανῆτη. Ὅσοι «*ἔτυχον τῆς ἡμετέρας παιδείας*»,
ἀνεξάρτητα ἀπὸ φυλετικὴ καταγωγή. Ὅσοι «*κλεί-
νουν στὴν καρδίᾳ τους τὴν Ἑλλάδα*», κατὰ τὸν λόγον
τοῦ ποιητῆ. Ὅσοι μιλοῦν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα
καὶ εἶναι Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Καὶ οὕτω καθ'
ἑξῆς. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπαντήσεις θὰ εἶναι λίγο-πολὺ
ὀρθές. Ὁ κάθε ὀρισμὸς περιγράφει μιὰ πτυχὴ τοῦ
ἑλληνισμοῦ, ἄλλὰ ὄχι τὴν πλήρη εἰκόνα.

Μποροῦμε νὰ βροῦμε κοινὸ παρονομαστῆ ἀνά-
μεσα στὶς διάφορες αὐτὲς ὀπτικές; Πιθανῶς δὲν θὰ
συμφωνήσουμε ποτὲ σὲ ὅλα τὰ γνωρίσματα, μὲ
πιθανὴν ἐξαίρεση τὴν κοινὴ γλῶσσα. Κάποιοι θὰ
εἰσαγάγουν σὲ ἀντιδιαστολὴ καὶ τὴν ἔννοια τοῦ
«γένους» καὶ τοῦ «Ρωμιοῦ», μὲ ὅλες τὶς διαφορὲς

(πραγματικὲς ἢ φανταστικὲς) ποὺ αὐτὴ συνεπάγε-
ται. Ὅποιαδήποτε προσπάθεια τυποποίησης σὲ
ἓνα (ὅποιοδήποτε) «καλοῦπι» θὰ χαρακτηριθεῖ
ἀπὸ κάποια πλευρὰ ὡς ἐθνικισμὸς, ἄρα ὡς κάτι
ἀπορριπτέο. Γιὰ νὰ μὴν ἐκτεθοῦμε σ' αὐτὸν τὸν
κίνδυνο, ἴσως εἶναι ἀσφαλέστερο, ἄλλὰ καὶ πιὸ
ἐποικοδομητικὸ, νὰ δοῦμε τί ΔΕΝ εἶναι ἐλληνικὸ
(ἢ, τέλος πάντων, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι).

Δὲν εἶναι, λοιπόν, Ἑλληνισμὸς ἡ περιφρονη-
τικὴ ἀπαξίωση κάθε ἄλλης φυλῆς/γλώσσας/ πο-
λιτισμοῦ. Ἄλλο εἶναι ἡ ἐπίγνωση τοῦ δικοῦ μας
παρελθόντος, ὄχι ὡς ἀφορμὴ καύχησης, ἀλλὰ ὡς
ἓνα πρότυπο ποὺ καλοῦμαστε νὰ ἔχουμε ὡς ὀδη-
γὸ, στόχο καὶ μέτρο σύγκρισης, καὶ τελείως ἄλλο
ἢ ἀπόρριψη ὀλων τῶν ἄλλων («*πᾶς μὴ Ἕλληνα
βάρβαρος*»).

Παρόμοια, δὲν εἶναι Ἑλληνισμὸς οὔτε προσφέ-
ρει κάτι στὴν ἐλληνικὴ εἰκόνα ἢ ἀνάδειξη φαντα-
στικῶν ἱστοριῶν καὶ ἐτυμολογιῶν γιὰ ξένες λέξεις
ἢ ἡ ἔρμηνεία τῆς μνηστηροφονίας στὴν Ὀδύσεια
μὲ τάχα φιλοσοφικοὺς ὅρους, ποὺ κυκλοφοροῦν
ἀθρόα στὸ διαδίκτυο καί, κατὰ τὸ ἀποστολικὸ χω-
ρίο, «*ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἔχει*».

Δέν εἶναι Ἑλληνισμός ἡ δουλοπρεπὴς ἀντιγραφὴ ξένων προτύπων ἢ ἡ ἄκριτη ἀποδοχὴ τρόπων ζωῆς, ἠθῶν καὶ ἐθίμων, χωρὶς προσεκτικὴ ἀξιολόγησις καὶ διαμόρφωσις. Αὐτὸ σημαίνει πρακτικὰ νὰ μὴ νιώθουμε «κομπλεξικοὶ» γιὰ ὅσα ἔχουμε δικὰ μας, οὔτε γιὰ τὴ γλῶσσά μας, οὔτε γιὰ τὴν πίστη μας, οὔτε γιὰ τὴν ἱστορία μας. Μὲ τὶς καλὲς καὶ τὶς κακὲς τοὺς στιγμὲς (καὶ ποῖός τις δὲν ἔχει κι ἀπ' τὶς δύο;). Μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὰ ἔπη μας. Ἐδῶ θὰ μπορούσε νὰ ἐντάξει κανεὶς ὅλες τὶς συμβολικὲς ἡμερομηνίες καὶ τὰ γεγονότα ποὺ θυμόμαστε καὶ ἐορτάζουμε. Οἱ «ἀλλοεργικοῦ τύπου» ἀντιδράσεις κάποιων στὴν ἡμερομηνία τῆς 25^{ης} Μαρτίου ἢ τὴν τοποθεσία τῆς Ἁγίας Λαύρας ὡς

μὲ τοὺς ἄλλους. Ἀντίθετα, Ἑλληνισμός εἶναι εὐληκρία, εὐθύτητα, εὐαισθησία, φιλοτιμία, παρρησία, εὐθυκρισία, ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ κοινὰ, ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν ἀλλὰ καὶ εὐθυνῶν, διάθεσις γιὰ συνεννόησις καὶ κατανόησις.

Ἑλληνισμός σημαίνει ἀξιοκρατία καὶ ὄχι εὐνοικρατία. Τάξις καὶ ὄχι χάος. Πειθαρχία καὶ ὄχι ἀσυδοσία. Φιλοκαλία καὶ ὄχι «κίτσαριό». Εὐτέλεια καὶ ὄχι πολυτέλεια. Λιτότητα καὶ ὄχι χλιδὴ βίου. Αὐτάρκεια καὶ ὄχι ἀπληστία. Νηφαλιότητα καὶ ὄχι παρορμητισμός. «Χαίρειν μετὰ χαιρόντων» καὶ ὄχι ζήλεια καὶ φθόνος γιὰ τὴν χαρὰ, τὸ καλὸ, τὴν ἐπιτυχία τοῦ γείτονα. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπαριθμήσει καὶ πολλὰ ἀκόμη ζεύγη ἀντιθέσεων.

Μποροῦμε σὲ κάθε μας ἐπιλογὴ νὰ «ἀποστυγοῦμεν τὸ πονηρόν» καὶ νὰ «κοιλιώμεθα τῷ ἀγαθῷ»; Μποροῦμε νὰ εἴμαστε μέλισσες ποὺ συλλέγουν τὸ νέκταρ ἀπὸ κάθε λουλουδί, χωρὶς ὅμως νὰ παύουν νὰ εἶναι μέλισσες; Αὐτὸ σημαίνει, νὰ εἴμαστε Ἑλληνες στὴ ρίζα, χωρὶς νὰ ζοῦμε ἀποκομμένοι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ συσχηματιζόμεσθε καὶ νὰ ποητοποιούμεσθε μέσα του.

ἀφειρησίας τῆς Ἐπανάστασις οὐσιαστικὰ πηγάζουν ἀπὸ ἀντιπαλότητα πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν συμβολισμὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ γιὰ τὴν παλινόρθωσις τοῦ σκλαβωμένου Ἑλληνισμοῦ. Πολλὴ περισσώτερη σημασία ἔχει νὰ σκεπτόμαστε ποῦ ὁδηγήθηκε ἡ ἐπανάστασις μετὰ τὸν πρῶτο της χρόνος καὶ γιὰ ποιοὺς λόγους. Διακόσια χρόνια μετὰ, τὰ διδάγματα ἀπὸ τὶς ἐμφύλιες ἔριδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔχουν περάσει ἀπαρατήρητα, μὲ ἀποτέλεσμα στὴ διάρκεια τῆς περιόδου αὐτῆς νὰ ζήσουμε τὸν ἕνα μεγάλο ἐθνικὸ Διχασμὸ μετὰ τὸν ἄλλο.

Δέν εἶναι Ἑλληνισμός ἡ ξενομανία καὶ ξενοδουλεία, ἡ καλλιέργεια ἀγγλοφίλων, ρωσοφίλων, ἀμερικανοφίλων, Εὐρωπαϊκῶν ἢ ἀντι-ευρωπαϊκῶν κομμάτων ἢ ἰδεολογιῶν (δὲν χρειάζεται νὰ φέρουν τὸ ὄνομα τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ νοοτροπία μετράει). Ἑλληνισμός εἶναι τὸ καλῶς νοούμενο «ἐθνικὸν συμφέρον» ποὺ νὰ μὴ βλιάπτει κανέναν ἀπρόκλητα.

Δέν εἶναι Ἑλληνισμός ἡ κάθε λογιῆς μαγκιά, τὸ νταπιῆκι, τὸ «ἔτσι μ' ἄρῃσει», τὸ «ξέρεις ποῖός εἰμαι ἐγώ;», τὸ «τί εἶπες ρέ...» καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Δέν εἶναι Ἑλληνισμός ἡ κουτοπονηριά, ἡ κρυψινοία, ἡ προχειρότητα, ἡ ἀδιαφορία, ἡ κολλακεία καὶ τὸ «γλείψιμο» τῶν ἰσχυρῶν, ἡ συνεχὴς ἀντιπαλότητα

Μποροῦμε σὲ κάθε μας ἐπιλογὴ νὰ «ἀποστυγοῦμεν τὸ πονηρόν» καὶ νὰ «κοιλιώμεθα τῷ ἀγαθῷ»; Μποροῦμε νὰ εἴμαστε μέλισσες ποὺ συλλέγουν τὸ νέκταρ ἀπὸ κάθε λουλουδί, χωρὶς ὅμως νὰ παύουν νὰ εἶναι μέλισσες; Αὐτὸ σημαίνει, νὰ εἴμαστε Ἑλληνες στὴ ρίζα, χωρὶς νὰ ζοῦμε ἀποκομμένοι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ συσχηματιζόμεσθε καὶ νὰ ποητοποιούμεσθε μέσα του. Δέν χρειάζεται νὰ γίνουμε Εὐρωπαῖοι Ἑλληνες ἢ μποροῦμε κάλλιστα νὰ εἴμαστε Ἑλληνες πολῖτες τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου ὁλόκληρου. Ὅχι μὲ ὑπεροψία, ἀλλὰ μὲ παρρησία καὶ αὐθεντικότητα. Ὅστε νὰ πείθουμε καὶ νὰ ἀναγκάζουμε (μὲ τὴν καλύτερη ἔννοια τοῦ ὄρου) τοὺς ἄλλους νὰ μᾶς δέχονται ὡς γνήσιους Ἑλληνες.

Ὅπωςδήποτε, ἕνα τόσο μεγάλο θέμα δὲν ἐξαντλεῖται σὲ λίγες λέξεις. Ὅσα γράφθηκαν παραπάνω ἂς ἀποτελέσουν ἐρεθίσματα γιὰ περισκεψὴ καὶ προβληματισμὸ, ὡς συμβολὴ στὴ συλλογικὴ μας πρόοδο καὶ προκοπή, γιὰ ὅσα ἀκόμη χρόνια ἐπιφυλάσσει στὸ ἔθνος μας ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἱστορία.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
Ἴατρος Πνευμονολόγος

Ἐπὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια

«Ἐάλω ἡ Πόλις... ἔάλω...».

Ἐκείνη τὴν τρομερὴ Τρίτη, 29 Μαΐου 1453, ἡ Βασιλεῖς τῶν πόλεων, ἡ Κωνσταντινούπολη, ἔπεσε στὰ χέρια ἀδυσώπητου κι ἀλλόθρησκου δυνάστη. Στέναξε ἡ Ρωμιοσύνη. Βαθιὰ ἀπογοήτευση κατέλαβε τὸν χριστιανικὸ κόσμο. «Εἰ καὶ ἀπὸ ξύλου ἢ ἐκ πέτρας ἄνθρωπος ἦν, οὐκ ἐδύνατο μὴ θρηνῆσαι» τὴ δεινὴ καταστροφὴ ποὺ ἐπακολούθησε. «Πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι» κάλυψε τὸν κῶρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη. Θρηνοῦν οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἀλώσεως στὰ χρονικά τους. Θρηνοῦν οἱ λόγιοι κι οἱ ποιητὲς στὰ κείμενά τους, κι ὁ λαὸς ὀλιόκληρος ἀποζητᾷ

παρηγορίαν στὴν Ἐκκλησίαν του. Θρυλοὶ καὶ παραδόσεις θέλουν νὰ κρατήσουν «τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα» γιὰ ἀνάσταση. Καὶ ποῦ κουράγιο; Χρόνια καὶ χρόνια, γενιὲς ὀλιόκληρες ἐπὶ τέσσερις αἰῶνες προσδοκοῦν «Τὴ λευτεριά / σὰν τὴ αὐγῆς τὸ φεγγόλο ἀστέρη / τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα νὰ φέρει».

Κι ὅσο ἡ ψυχὴ καταπιέζεται, γίνεται ἡφαιστείου ἔτοιμο νὰ ἐκραγεῖ. Ποῦ νὰ ἀντέξει πάθη καὶ καμμούς, πίκρες καὶ ὄνειρα; Θέλει νὰ ἀναστενάξει, νὰ ἀναπνεύσει τὸν ἀέρα τῆς λευτεριάς. Καὶ πῶς ἐκφράζει αὐτὴ τὴ λαχτάρια; Μὲ τὸ τραγούδι. Ἄνθεϊ τὸ Δημοτικὸ Τραγούδι στὴν Τουρκοκρατία. Σ' ἐκεῖνα τὰ τραγούδια ἔκλεισε ὁ λαὸς μας αὐθεντικὴ κι ἀληθινὴ τὴν ψυχὴ του. Κι ἂν ὁ ποιητὴς τραγουδᾷ στὰ σημερινὰ τραγούδια «Ποῦ νὰ βρῶ τὴν ψυχὴ μου / τὸ τετράφυλλο δάκρυ!», ξέρει πῶς θὰ τὴν βρεῖ στὰ Δημοτικὰ τραγούδια, «τὰ ζωντανὰ ἄνθη», ὅπως τὴν νῦρε ἐκεῖ καὶ ὁ Σολωμός. Μελετώντας τὴ Δημοτικὴ μας ποίηση, μαγεύτηκε ἀπ' τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ

κι ἔγινε ὁ Ἐθνικὸς μας Ποιητὴς. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἐλύτης ἀλλοῦ ζητᾷ: «Ν' ἀρχίσει τὸ τραγούδι ν' ἀνεβεῖ ὁ καημὸς / νὰ πάρει καὶ νὰ δώσει ὁ νοῦς κι ὁ λογισμὸς».

Τραγουδᾷ ὁ ποιητὴς ἑλληνικὸς λαὸς, ὅταν αἰσθάνεται μέσα του κάτι ζωντανὸ καὶ πηγαῖο. Καὶ ἐκφράζεται μὲ τὸ τραγούδι του. Πῶς τὸ δημιουργεῖ; Ἔνας ἀπ' τοὺς πολλοὺς, ποὺ ἔχει τὸ χάρισμα τῆς σιχουρικῆς, σὲ στιγμὴ ἔξαρσης συνθέτει τὸ ᾄσμα ὑπακούοντας σὲ ἐσωτερικὴ ὠθηση, βρίσκοντας ταυτόχρονα τὸν ρυθμὸ καὶ τὸ μέλος. Ἄλλος τὸ τραγουδᾷ καὶ ἐπιφέρει μεταβολές. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα τὸ τραγούδι διαδίδεται, τελειοποιεῖται, παίρνει μορφή, ποὺ χαροποιεῖ καὶ

ἀπολυτρώνει καὶ ἱκανοποιεῖ ὅλες τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ δημοτικὴ μας ποίηση διατρέχοντας μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐργαστήρι τοῦ λαοῦ, ἀποδεικνύεται ἀξιοθαύμαστη γιὰ τὸν πλοῦτο, τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴ δύναμη ἐκφρασεως. Τὸν θαυμασμὸ τους ἐκφράζουν ὁ Φωριεὺ καὶ ὁ Γκαῖτε: «Ἡ ἑλληνικὴ δημοτικὴ ποίηση ὑπερβάλλει στὸ κάλλος ὅποιαδήποτε ἄλλη ποίηση ἄλλου λαοῦ». Κι αὐτὴ ἡ ποίηση ἔχει ἀμεσότητα στὶς καρδιές μας, γιὰτι «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες», γράφει ὁ Φώτης Κόντογλου, «εἴμαστε γένος πονεμένο, βασανισμένο, καὶ γι' αὐτὸ ὅ,τι κι ἂν φτιάχνουμε ἔχει αἷμα μέσα του καὶ βάθος, ἐπειδὴ ὁ πόνος εἶναι βαθὺ πρᾶγμα».

Ζεῖ τὴν τραγωδίαν του ὁ λαὸς μας κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας. Παίρνει ὅμως κι ἕνα δίδαγμα ἐλευθερίας, ποὺ τὸ ἀκριβοπλήρωσαν ἐπὶ τετρακόσια χρόνια μὲ ποταμοὺς ἀπὸ αἷματα καὶ δάκρυα οἱ ἀλλεπάλληλοι γενιὲς τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν Τουρκοκρατία βασανίζονται οἱ πρόγονοί

μας. Σκληρός, υπερόπτης και ἀλλόπιστος ὁ κατακτητής. Δεινοπαθοῦν οἱ χριστιανικοὶ πλῆθυσμοί. Ἡ σκληριὰ ἀφόρητη. Ἀληθινὸ μαρτύριο. Ἀτελείωτες ἐπιδρομές, καταδιώσεις καὶ ξυλοδαρμοί, αὐθαιρέσιες καὶ ἐξισλαμισμοί, μετακινήσεις πλῆθυσμῶν καὶ ἐποικισμοί, ἀφορίες, ἐπιδημίες, γενικὴ ἐξαθλίωση, φόροι ἀβάστακτοι, κι ὁ πιὸ φοβερὸς ὁ φόρος «τοῦ αἵματος», τὸ Παιδομάζωμα. Βαθιὰ πληγωμένοι, οἱ εὐαίσθητοι ραγιᾶδες δὲν ἀντέχουν τὸν ἠθικὸ καὶ φυσικὸ ἐκφυλισμὸ. Τοὺς ξεσηκώνει ἡ ἀγανάκτηση. Φεύγουν. Φεύγουν ἀπ' τὶς πεδινὲς περιοχὲς κι ἀναζητοῦν ἄσυλο στὰ βουνά, συντροφιά μὲ τοὺς ἴλους. Καὶ διαλαλοῦν στὰ τραγούδια τους:

*«Ὅσο χιονίζουν τὰ βουνά, Τούρκους
μὴν προσκυνοῦμε
πᾶμε νὰ πλημεριάσουμε ὅπου φωλιά-
ζουν ἴλοι [...]
Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλύτερα
νὰ ζοῦμε».*

σταυραετοί» καὶ *«τὰ ξεφτέρια τῶν Ἀγράφων»* κατὰ τὸν Ρήγα Βελεστινλή.

Ἐπαναστάτες τῶν βουνῶν, οἱ κλέφτες ζοῦσαν μὲ τὴ πηλησιὰ καὶ τὴ ληστεία σὲ βάρος τῶν Τούρκων καὶ συχνὰ τῶν πλοῦσιων γαιοκτημόνων. Ὁ πόλεμος γι' αὐτοὺς ἦταν τρόπος ζωῆς, καὶ ἡ πηλησιὰ βιοπορισμός. Ἐπειδὴ «ἐκλεβαν», γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὄνομά τους «Κλέφτες» καὶ οἱ περιοχὲς τους «κλεφτοχώρια». Ἀνυπότακτοι ἄνδρες οἱ κλέφτες, γεμάτοι περηφάνεια, μὲ τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συμπάθειας πρὸς τοὺς ἀδύνατους, ἀλλὰ καὶ τῆς γενναίας ἀντίστασης ἐναντίον τῶν τυράννων ἢ τῶν κοτσαμπάσηδων (προεστώτων), ξεσήκωσαν τὸν θαυμασμὸ στὶς ψυχὲς τοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ λαϊκὴ μοῦσα τραγούδησε τὴ λεβεντιὰ καὶ τὴν παλληκαριά τους στὰ δημοτικὰ, τὰ ξακουστὰ «κλέφτικα τραγούδια».

Τὰ κλέφτικα τραγούδια συνεχίζουν τὰ ἀκριτικὰ τοῦ Βυζαντίου. Εἶναι ἥρωικά, ὄλο πάθος καὶ

«Πικρῆς σκληριᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι» κάλυψε τὸν χῶρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη. Θρηνοῦν οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἀλώσεως στὰ χρονικά τους. Θρηνοῦν οἱ λόγιοι κι οἱ ποιητὲς στὰ κείμενά τους, κι ὁ λαὸς ὀλόκληρος ἀποζητᾷ παρηγοριὰ στὴν Ἐκκλησιὰ του. Θρυλλοὶ καὶ παραδόσεις θέλουν νὰ κρατήσουν «τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα» γιὰ ἀνάσταση. Καὶ ποῦ κουράγιο; Χρόνια καὶ χρόνια, γενιὲς ὀλόκληρες ἐπὶ τέσσερις αἰῶνες προσδοκοῦν *«τὴν λευτεριά / σὰν τὴ αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστὲρι / τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα νὰ φέρει»*. Κι ὅσο ἡ ψυχὴ καταπιέζεται, γίνεται ἡφαίστειο ἔτοιμο νὰ ἐκραγεῖ. Ποῦ νὰ ἀντέξει πάθη καὶ κλημούς, πίκρες καὶ ὄνειρα; Θέλει νὰ ἀναστενάξει, νὰ ἀναπνεύσει τὸν ἀέρα τῆς λευτεριᾶς. Καὶ πῶς ἐκφράζει αὐτὴ τὴ λαχτάρα; Μὲ τὸ τραγούδι.

Στὰ βουνὰ ὅμως ἐμφανίζονται τότε καὶ οἱ πρῶτοι πυρῆνες τῶν μαχητικῶν δυνάμεων τοῦ σκληρωμένου νεοελληνικοῦ ἔθνους. Οἱ κλέφτες κι οἱ ἀρματολοί. Αὐτοὶ ἦταν φυσικὸ νὰ ἀποτελέσουν *«τὴ μαγιά τῆς λευτεριᾶς»*, ὅπως εὐστοχα ἀναφέρει στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ '21 Μακρυγιάννης, νὰ γίνουν οἱ πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας. Ταραγμένη κι ἐπικίνδυνη ἡ ζωὴ τους. Ἀναπνεοῦν ὅμως τὸν φρέσκο καὶ μυρωμένο ἀέρα πάνω στὰ περήφανα βουνά, στὸ Βέρμιο, τὰ Πιέρια, τὸν Ὀλύμπο, τὰ Χάσια, τὴν Πίνδο, ἀνάμεσα σὲ ἀπότομους γκρεμοὺς καὶ σκοτεινὲς χαράδρες, σὲ δάση καταπράσινα ἀπὸ πεῦκα, ἔλιτα καὶ βελανιδιές, ἐλευθεροὶ στὰ λημέρια τους, παρέα μὲ τὰ πουλιὰ καὶ τ' ἀγρίμια. Εἶναι τοῦ *«Ὀλύμπου οἱ*

ἔξαρση, μὲ ἀπλότητα καὶ καθαρότητα. Ἡ γλιῶσσα πλοῦσια, ὁμοιόμορφη, ρέουσα καὶ ἀκριβῆς στὴν ἔκφραση, γεμάτη ὀρμὴ, γιὰ νὰ ἀποσειεὶ τὸν ξενικὸ ζυγὸ, καὶ μῖσος ἀδιάλλακτο γιὰ τοὺς ἄπιστους. *«τὰ κλέφτικα τραγούδια νομίζεις ὅτι εἶναι χεῖμαρροι ἀφρισμένοι, ἐκρέοντες ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινα χεῖλη, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Ὀλύμπου»* (Mendelsohn Bartholdy). Ἐκεῖνα τὰ τραγούδια μὲ τὸν ἀρρενωπὸ τόνο τους ἔριχναν βάλισμα στὴν τραυματισμένη καρδιὰ τοῦ σκληρῶν, σκόρπιζαν τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ ἀνεπαίσθητα μὸρφωναν ἐλεύθερους ἀνθρώπους.

Οἱ κλέφτες ζοῦν μέσα στὸ ἀγνὸ περιβάλλον τῆς φύσης. Ἐνα ὑπέροχο φυσιοπατρικὸ αἶσθημα εἶναι ριζωμένο στὶς ψυχὲς τους, κι ἡ ἴδια φύση ἀποκτᾷ

ψυχή. Στὰ τραγούδια τὰ βουνά, τὰ πουλιά, τ' ἀγρία παίρνουν ἀνθρώπινη ἡλιθία. Οἱ ἥρωες ἀναφέρονται ἐπώνυμα, ἡ πράξη δηλώνεται μὲ σαφήνεια, ἡ ἀναφορὰ στὸν χῶρο γίνεται μὲ συγκεκριμένα τοπωνύμια, καὶ ὁ χρόνος ζωντανεῖται μὲ τὴ συχνὴ χρῆση τῶν ρημάτων καὶ τὸν ἄμεσο διάλογο. Κι ἀντιληπτοῦσαν τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ τραγούδι καὶ τὸν χορὸν μὲ συνοδεία κάποτε κρουστῶν καὶ πνευστῶν ὀργάνων. Τί ἔλεγαν τὰ τραγούδια; Γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουμε μαζί τους, παραθέτουμε δείγματά τους προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἐξαιρετὴ Συλλογὴ Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τοῦ Νικολάου Πολίτη, Πατέρα τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας. Διατηροῦμε τὴν ὀρθογραφία τους.

«Τὸ τί ἔχεις, περδικούλα μου, καὶ κλαῖς
κι' ἀναστενάζεις;
Μὴν εἶν' ταυγά σου μελανὰ καὶ τὰ που-
λιά σου μαῦρα;
Δὲν εἶν' ταυγά μου μελανὰ καὶ τὰ που-
λιά μου μαῦρα,
μὸν' κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουριά, γιὰ
τοὺς καπεταναίους
ποὺ τοὺς χαλάει ὁ Ἄλλῃ πασῶς στὰ
Γιάννινα 'ς τὴ λίμνη».

Στὴ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα τὰ δασωμένα βουνὰ
κι οἱ σκιερὲς χαράδρες, τὰ τρεχοῦμενα νερά, τὰ
ἄγρια τοπία δημιουργοῦν κατάλληλο φυσικὸ πε-
ριβάλλον, ἰδίως τὰ Ἄγραφα, ἀπ' ὅπου μποροῦσαν

Τὸν θαυμασμό τους ἐκφράζουν ὁ Φωριεὺ καὶ ὁ Γκαῖτε: «Ἡ ἐλληνικὴ δημοτικὴ
ποίησις ὑπερβάλλει στὸ κάλλος ὅποιαδήποτε ἄλλη ποίηση ἄλλου λαοῦ».

Κι αὐτὴ ἡ ποίηση ἔχει ἀμεσότητα στὶς καρδιές μας, γιατί «Ἐμεῖς οἱ Ἑλληνες», γράφει
ὁ Φῶτης Κόντογλου, «εἴμαστε γένος πονεμένο, βασανισμένο, καὶ γι' αὐτὸ ὅ,τι κι ἂν
φτιάχνουμε ἔχει αἷμα μέσα του καὶ βάθος, ἐπειδὴ ὁ πόνος εἶναι βαθὺ πρᾶγμα».

Ἐκεῖνα λοιπὸν τὰ φοβερὰ χρόνια ἡ σκληριὰ δὲν
ἀντέχεται. Κι ὁ ἀναστεναγμὸς γίνεται ἀπόφασις. Στὴ
μάννα του, ποὺ τὸν παρακινεῖ νὰ κάτσει φρόνιμα
καὶ νὰ γίνῃ νοικοκύρης, ὁ Βασίλης, ἕνας Θεσσαλὸς
κλέφτης, ἀπαντᾷ:

«Μάννα μου, ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω
νοικοκύρης,
νὰ κάμω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ
δουλεύουν,
καὶ νὰ 'μαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν,
κοπέλι 'ς τοὺς γερόντους.
Φέρε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ καὶ τὸ βαρὺ
τουφέκι,
νὰ πεταχτῶ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ 'ς τὰ
κορφοβούνια,
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατή-
σω λόγγους,
νὰ βρῶ λιμέρια τῶν κλεφτῶν, γιὰτάκια
καπετάνων·
καὶ νὰ σουρίξω κλέφτικα, νὰ σμιξῶ
τοὺς συντρόφους
ποὺ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκία καὶ μὲ
τοὺς Ἀρβανίταις».

Μὰ καὶ ἡ φύσις κάποτε δείχνει νὰ πονᾷ. Ἀκούει
ὁ ποιητὴς τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν, τὶς ὄξυες νὰ τρί-
ζουν. Γιὰτὶ μιὰ πέρδικα μοιρολογοῦ; Τὴν ρωτᾷ ὁ
ποιητὴς.

οἱ κλέφτες νὰ ξεχυθοῦν στὸν Θεσσαλικὸ κάμπο.
Ἄλλὰ κι ἀπ' τὸν Ὀλυμπο μποροῦσαν νὰ ἀπλω-
θοῦν στὴ Θεσσαλία καὶ Μακεδονία. Κι ἦταν ὁ Ὀλυ-
μπος «τὸ ἱερὸ βουνὸ τῶν κλεφτῶν». Ἡ πανάρχαια
φήμη του τὸ ἀνύψωνε σὲ σύμβολο ἐλευθερίας,
καὶ ἡ δημοτικὴ μοῦσα, γιὰ νὰ ἐξυμνήσει τὴν κλε-
φτουριά, παρουσιάζει τὸν Ὀλυμπο καὶ Κίτσαβο
νὰ μαλώνουν ἢ τὸν Ὀλυμπο νὰ καυχιέται:

«Ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρος Ὀλυμπος, στὸν
κόσμο ξακουσμένος,
ἔχω σαράντα δυὸ κορφὲς κι ἐξῆντα
δυὸ βρυσούλαις,
κάθε κορφὴ καὶ φλιάμπουρο, κάθε
κλαδί καὶ κλέφτης.
Κι ὅταν τὸ παίρν' ἡ ἀνοιξὴ κι ἀνοίγουν
τὰ κλαδάκια,
γεμίζουν τὰ βουνὰ κλεφτιά καὶ τὰ λα-
γκάδια σκλάβους».

Ὁ Ὀλυμπος ἦταν ὁ παράδεισος τῶν κλεφτῶν,
ὅπου οἱ πηλῆγες γιαιτρεύονταν μόνες τους κι οἱ
ἄρρωστοι «ἀνδρεῖωναν»:

«Πλιάσκα μ', ἂν θέλεις γιάτρεμα νὰ
γειάνουν οἱ πηλῆγες σου,
ἔβγα ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο, στὸν εὔμορ-
φο τὸν τόπο,
ἀνδρεῖοι ἐκεῖ δὲν ἀρρωστοῦν κι ἄρρω-
στοι ἀνδρεῖωνουν».

Ἐκεῖ ἔναι οἱ κλέφτες οἱ πολλοί, τὰ τέσσερα πρωτάτα».

«Οἱ κλέφτες», γράφει ὁ Κολλοκοτρώνης στὰ Ἀπομνημονεύματά του, κλέφτης κι ὁ ἴδιος, «εἴμαστε ἐλεύθεροι, ἀλλὰ τί ζωή, τί ἄνθρωποι. Βασανισμένοι, ἀσκήωτοι, ἄγριοι στὶς σπηλιές, στὰ βουνά, εἰς τὰ χιόνια, σὰν τὰ θηρία μὲ τὰ ὁποῖα ζούσαμε». Καὶ τὸν ἐπιβεβαιώνει τὸ τραγούδι:

«Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφταις!

*Ποτέ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
ὀλημερίς ἔς τὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καρπούλι.*

Δώδεκα χρόνια ἔκαμα ἔς τοὺς κλέφταις καπετάνιος.

*Ζεστό ψωμί δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα
σὲ στῶμα,*

τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, τοῦ ὕπνου τὴ γλυκάδα...»

Μεγάλη ἡ καρτερία τους κι ἡ ἀντοχὴ στὴν πείνα, τὴ δίψα, τὴν αὔπνια. Καὶ πολεμοῦσαν. «Κλεφτοπόλεμος» ἔλεγαν τὴν τακτικὴ τους καὶ τὴν ὀργάνωναν οἱ ἴδιοι οἱ κλέφτες μὲ κύριο στοιχεῖο τὴν «ἐνέδρα».

τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια τῆς σκλαβιάς», γράφει ὁ καθηγητὴς Ἀπόστολος Βακαλόπουλος.

Ἀνίκανοι ὅμως ἦταν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς ἐπιδρομὲς καὶ τὶς ληστεῖες τῶν κλεφτῶν. Στὰ βουνὰ τοὺς ἔκλεβαν κοπάδια τοῦ πασᾶ ἢ εἰσβάλλοντας στὰ χωριά τους ἔκαναν ἀπαγωγὲς ἀγάδων καὶ μπέηδων, καὶ μόνο ἔναντι λύτρων τοὺς ἀπελευθέρωναν. Βρῆκαν λοιπὸν λύση στὴν

Τὰ κλέφτικα τραγούδια συνεχίζουν τὰ ἀκριτικὰ τοῦ Βυζαντίου. Εἶναι ἡρωικά, ὄλο πάθος καὶ ἔξαρση, μὲ ἀπλότητα καὶ καθαρότητα. Ἡ γλῶσσα πλούσια, ὁμοίομορφη, ρέουσα καὶ ἀκριβῆς στὴν ἔκφραση, γεμάτη ὀρμή, γιὰ νὰ ἀποσείσει τὸν ξενικὸ ζυγὸ, καὶ μῖσος ἀδιάρηκτο γιὰ τοὺς ἄπιστους. *«Τὰ κλέφτικα τραγούδια νομίζεις ὅτι εἶναι χείμαρροι ἀφρισμένοι, ἐκρέοντες ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινα χεῖλη, ἀλλ᾽ ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Ὀλύμπου»* (Mendelsohn Bartholdy).

Τὰ μετερίζια τους: πίσω ἀπὸ ἓνα τοῖχο, ἓνα βράχο, ἓνα δένδρο ἢ πτώματα ἐχθρῶν. Ἄν ἦταν κυκλωμένοι καὶ δὲν εἶχαν ἐλπίδα διαφυγῆς, τότε ὀρμοῦσαν μὲ τὰ γιαταγάνια κι ἔκαναν τὸ γιουρούσι, δηλαδὴ τὴν ἀπεληπισμένη ἔξοδο. Ἄν τοὺς συνελάμβαναν, ἄντεχαν στὸ μαρτύριο τῆς σφύρας ἢ τῆς σουβίλλας, ἔβριζαν καὶ περιφρονοῦσαν τοὺς βασανιστές τους. Μακάρι νὰ ἔχαν πέσει πολεμώντας. Γι' αὐτὸ, «*Καλὸ μοῦλυβι*», καλὸ βόλι, εὔχονταν μεταξύ τους. «*Χωρὶς τὴ γνώση τῆς τακτικῆς τους εἶναι ἀδύνατον νὰ καταλάβουμε τοὺς ἀδιάκοπους ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐναντίον τῶν σκληρῶν κατακτητῶν, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ φάσεις ἐνὸς ἀκήρυκτου καὶ ἀνελέητου πολέμου ἀπ'*

ἐπιστράτευση τῶν ἀρματολῶν γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξης καὶ ἀσφάλειας. Ἕλληνες ἦταν οἱ ἀρματολοί, κάποτε παλιοὶ κλέφτες ἢ καὶ παλληγκαράδες, ποὺ εἶχαν ἀντιμετωπίσει μὲ τὰ ὄπλα τοὺς κλέφτες, φυλάγοντας τὴν πατρίδα τους.

Ἀρματολοὶ ἀπλώνονταν ἀπὸ τὸν Ἄξιὸ ὡς τὸν Ἰσθμὸ, καὶ τοὺς μισθοδοτοῦσαν οἱ Τοῦρκοι «*δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ*». «*Ἀρματολίκι*» λεγόταν ἡ περιοχὴ εὐθύνης τους, ὁ ἀρχηγὸς «*καπιτάνος*» ἢ «*καπετάνιος*», οἱ ἄνδρες «*παλληγκάρια*», κι οἱ ὑπασπιστές «*πρωτοπαλληγκαρα*». Ὄταν ὅμως οἱ ἀρματολοὶ ἔβλεπαν τοὺς Τούρκους νὰ καταδιώκουν τοὺς ὁμοεθνεῖς τους, καὶ κυρίως τοὺς φτωχοὺς,

μεταπηδοῦσαν στήν τάξη τῶν κλεφτῶν. Τριάντα κλεφταρματολοὺς ἀναφέρει ὁ Ρήγας στόν «Ὑμνο πατριωτικὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὄλης τῆς Γραικίας». Σ' αὐτοὺς στηρίζει τὶς ἐλπίδες του γιὰ τὴν ἐξέγερση, κι αὐτοὺς πρέπει νὰ μιμηθοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Στὴν Πελοπόννησο ἡ ἔνοπλη δράση τῶν κλεφταρματολῶν ἦταν μικρή. Ἴσως γιὰτὶ στὰ μεγάλα καὶ δυνατὰ κατὰ τόπους κάστρα ἔδρευαν μόνιμα ἰσχυρὲς φρουρὲς καὶ κατέπνιγαν στὸ αἶμα τὴ δράση μεγάλων σχετικὰ κλεφτικῶν ὁμάδων. Τὴν κλεφτικὴ ὄμως παράδοση τῆς Πελοποννήσου τὴ διέσωσε καὶ τὴ διέδωσε ἀργότερα κατὰ τὴν Ἐπανάσταση ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης, κι ἡ λαϊκὴ μοῦσα τραγούδησε τοὺς Κολοκοτρωνάιους.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 17^{ου} αἰῶνα, τὸ κύρος τῶν ἀρματολῶν αὐξάνεται. Δὲν περιορίζονται μόνο στὴν καταστολὴ τῆς ληστείας, ἀλλὰ πολεμοῦν καὶ γιὰ νὰ κρατηθοῦν στὶς θέσεις τους. Πολεμοῦν τοὺς Ἀρβανίτες δερβέναγες, ποὺ ἦταν ἀλλοεθνεῖς, ἀλλόθρησκοι καὶ ξενομερίτες. Τὰ προνόμια τῶν ἀρματολῶν ταυτίζονταν μὲ τὰ προνόμια τοῦ ἡσού. Οἱ ἀρματολοὶ ἀποτελοῦσαν οἰκογένειες ὅπου τὸ ἀξίωμα περνοῦσε ἀπὸ πατέρα σὲ γιό. Στὴ θέση κάποιου ντόπιου καπετάνιου ὄμως, ἂν ἐρχόταν

ἓνας ξένος Ἀρβανίτης ἢ μουσουλημᾶνος; Ἡ πάλη λοιπὸν τῶν ἀρματολῶν εἶναι πάλη ὄλης τῆς ἐλληνικῆς κοινότητας. «Καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια εἶναι πιθανὸν νὰ δημιουργήθηκαν ἢ νὰ ἀπόκτησαν τὴ μορφή τους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πάλης τῶν ἀρματολῶν μὲ τοὺς Ἀρβανίτες ἀρχὲς ἢ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, γιὰ νὰ ὑμνήσουν τοὺς πρωταγωνιστὲς αὐτῆς τῆς πάλης» (Ἀλέξης Πολίτης). Τελικὰ, κλέφτες καὶ ἀρματολοὶ ταυτίστηκαν ἰδεολογικὰ καὶ ἀποτελέσαν τοὺς πρώτους πυρῆνες ἀντίστασης τοῦ ἐλληνικοῦ ἡσού. Τὴ ζωὴ τους τραγούδησε ἡ δημοτικὴ μοῦσα:

*«Τῆς νύχτας οἱ ἀρματολοὶ καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφταις
ὀλονυχτὶς κουρεύουσε καὶ τὴν αὐγὴ
κοιμῶνται.*

*Μὰ ξαφνικὰ τὴν ἡμέρα τ' ἄν Γιωργιοῦ,
ποὺ εἶναι τὸ πανηγύρι,
πάνω πῶβαλαν τὰ φαγιά κ' ἔκαναν τὸ
σταυρό τους,
ψιλὴ φωνίτσαν ἄκουσαν, ψιλὴ φωνὴ
ἀκοῦνε.*

*“Γι’ ἀφῆστε τὰ καλὰ φαγιά καὶ πᾶρτε
τὰ ντουφέκια,
τὶ οἱ Τοῦρκοι σᾶς ἐπλάκωσαν, τὶ οἱ
Τοῦρκοι σᾶς ἐπῆραν”.*

*Καὶ τὰ ντουφέκια πήρανε, καὶ τὰ σπαθιά
τραβῆξαν,
τοὺς Τούρκους ἐκυνήγησαν, τοὺς κά-
μαν ἕνα ἕνα».*

Δὲν τοὺς φοβίζουσαν οἱ ἐφοδοὶ τῶν ἐχθρῶν. Ξέρουν πὼς ἡ ζωὴ τους εἶναι ἀβέβαιη.

*«Κι’ ὁ καπετάνιος τοὺς μιλάει, κι ὁ κα-
πετάνιος ῥέει:*

*“Γιὰ φᾶτε, πιέτε, βρὲ παιδιά, χαρῆτε νὰ
χαροῦμε
τοῦτον τὸν χρόνο τὸν καλὸ, τὸν ἀλλο
ποιὸς τὸ ξέρει,
γιὰ ζοῦμε, γιὰ πεθαίνουμε γιὰ ‘ς ἀλλο
κόσμο πᾶμε”».*

Ἄλλὰ καὶ μὲ πόση σιγουριὰ διαλαλοῦσαν πὼς δὲν προσκυνοῦσαν τοὺς Τούρκους, ὅσα ἀνταρτήματα κι ἂν τοὺς προσφέρουν. Ἡ ἀπόφαση εἶναι ἀμετάκλητη. Θὰ πολεμήσουν:

*«Δὲν προσκυνοῦμε, Ἀλήμπε, ὁ νοῦς
σου μὴν τὸ θάνει,
τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνουμε, ραγιᾶδες νὰ
γενοῦμε,
παρὰ θὰ γίνεῖ πόλεμος μὲ τόπια καὶ
τουφέκια».*

ἀπαντᾷ ὁ καπετὰν Παναγιώταρος, μαζί κι ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρῶνης, πατέρας τοῦ Θεοδώρου, στὶς προτάσεις τῶν ἐχθρῶν. Πολεμοῦσαν ἀσταμάτητα. «Δὲν τοὺς βαραίνει ὁ πόλεμος· τοὺς ἔγινε πνοή

τους», θά γράψει ἀργότερα ὁ Διονύσιος Σολωμὸς γιὰ τοὺς Μεσοηγογίτες. Ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀγωνιστὲς τῶν βουνῶν ἄρχισε τὸ ξημέρωμα τῆς λευτεριάς τοῦ Ἑθνους.

Τί λεβέντης ἦταν ἐκεῖνος ὁ Νικοτσάρας, ὁ τρομερὸς κλέφτοπειρατής, κυνηγώντας τοὺς Τούρκους σὲ στεριά καὶ θάλασσα! Στὸ ἀκόλουθο τραγούδι μιὰ δυναμικὴ ἐμφάνισή του στὸ Πράβι, τὸ γεφύρι τοῦ Στρυμῶνα:

« Ὁ Νικοτσάρας πολεμάει, μὲ τρία βι-
λαέτια [...]
Τρεῖς μέραις κάνει πόλεμο, τρεῖς μέραις
καὶ τρεῖς νύχτες,
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο
στὸ μάτι [...].
Τὰ παλληκάρια φώναξε ἔς τοῖς τέσσερες
ὁ Νίκος.
"Ἀκοῦστε, παλληκάρια μου, λίγα κί'
ἀντρεπωμένα,

πεθαμένο νὰ τὸν μοιλύνει ὁ Τοῦρκος. Παρὰ νὰ πέσει ζωντανὸς στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, καλύτερα νὰ τὸν σκοτώσουν οἱ δικοὶ του καὶ νὰ τοῦ πάρουν τὸ κεφάλι.

«Ποῦ εἶσαι, καλέ μου ἀδελφὲ καὶ πο-
λυαγαπημένε,
γύρισε πίσω, πᾶρέ με, πᾶρέ μου τὸ
κεφάλι,
νὰ μὴν τὸ πάρ' ἡ παγανιά καὶ ὁ Ἰσοῦφ
Ἀράπης,
καὶ μὴν τὸ πάει στὰ Γιάννινα, τ' Ἀλῆ
Πασᾶ τοῦ σκύλου».

Ἡ σκηνὴ αὐτὴ θυμίζει τὶς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὅταν ὑπερασπιζόμενος τὴ Βασιλεύουσα κυκλώνεται ἀπ' τοὺς Τούρκους καί, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας, φωνάζει: «Οὐκ ἔστι τις τῶν χριστιανῶν τοῦ λαβεῖν τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ;».

«Οἱ κλέφτες», γράφει ὁ Κολλοκοτρώνης στὰ Ἀπομνημονεύματά του, κλέφτης κι ὁ ἴδιος, «εἶμαστε ἐλευθεροί, ἀλλὰ τί ζωὴ, τί ἄνθρωποι. Βασανισμένοι, ἀσκήκωτοι, ἄγριοι στὶς σπηλιές, στὰ βουνά, εἰς τὰ χιόνια, σὰν τὰ θηρία μὲ τὰ ὅποια ζούσαμε».

Καὶ τὸν ἐπιβεβαιώνει τὸ τραγούδι:

«Μαῦρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφταις!
Ποτέ μας δὲν ἀλλιάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
ὀδημερὶς ἔς τὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι».

βάλτε τσελίκι ἔς τὴν καρδιά καὶ σίδερο
ἔς τὰ πόδια
κί' ἀφήστε τὰ τουφέκια σας καὶ βγάλτε
τὰ σπαθιά σας,
γιουρούσι γιὰ νὰ κάμωμε νὰ φτάσωμε
τὸ Πράβι".
Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα κ' ἔφτασαν
στὸ γιοφύρι.
Ὁ Νίκος μὲ τὸ δαμασκί τὴν ἀλυσό του
κόφτει,
φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὰν τραγιά, πίσω
τὸ Πράβι ἀφήνουν.

Ὁ γνήσιος κλέφτης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «εἶχε αἷμα στὶς φλέβες του καὶ πέθαινε μὲ ἀσάλευτη πίστη στὴ ζωὴ». Φλεγόταν ἀπὸ πόθο νὰ νικήσει τὸν ἐχθρό. Καὶ τοῦ καπετάνιου τό ἔλεγε ἡ καρδιὰ καὶ ἐγκαρδίωνε τὰ παλληκάρια του. Μὰ ἀκόμη κι ἂν σκοτωνόταν, δὲν ἤθελε ὁ ἀγωνιστὴς οὔτε

ὁ δὲ ξακουστὸς ἀρματολὸς στὴν Ἀκαρνανία Χρῆστος Μηλιόνης ἀπαντᾷ στὶς προτάσεις τοῦ παλιοῦ φίλου του Σουλεϊμάνη, ποὺ τὸν καλεῖ νὰ παραδοθεῖ, γιὰ νὰ μὴν τὸν δολοφονήσει ὑπουλία:

«Ὅσο εἶν' ὁ Χρῆστος ζωντανός, Τούρ-
κοὺς δὲν προσκυνάει».
Κι ὁ λόγος γίνεται πράξη χωρὶς ἀναβολή.
«Μὲ τὸ τουφέκι τρέξανε ὁ ἕνας νὰ φάη
τὸν ἄλλο.
Φωτιά ἐδώσαν ἔς τὴ φωτιά, κ' ἔπασαν
εἰς τὸν τόπον».

Κι ὅταν στὰ 1792 οἱ Τοῦρκοι συνέλαβαν τὸν Ἄνδρουτσο καὶ τὸν δικάζουν, ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς διαλάλησε στὰ βουνὰ καὶ στὰ φαράγγια τὴν ἀνάκριση:

«- Γίνεσαι Τοῦρκος, ἄπιστε, τὴν πίστη
σου ν' ἀλλιάξεις,

νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ καὶ νὰ σὲ κάν'
ἀφέντη,
ἀφέντη καὶ δερβέναγα σ' ὄλα τὰ βι-
λαέτια;
– Ἐγὼ Ρωμιὸς γεννήθηκα, Ρωμιὸς καὶ
θὰ πεθάνω,
καὶ γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ ἄς χάσω
τὴ ζωὴ μου.

Εἶχαν ἀφοσίωση στὴν πίστη τῶν πατέρων τους.
Ἐδῶ ἄς σημειώσουμε πῶς «Ποτὲ κλέφτης δὲν ἀλλο-
ξοπίστησεν». Ὁ ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Παπαρ-
ρηγόπουλος εἶναι κατηγορηματικὸς. Ἀλλὰ καὶ
ἡ Λιάκαινα, ἡ γυναῖκα τοῦ κλέφτη Λιάκου, ὅταν
αἰχμάλωτη τῶν Τούρκων τῆς ζήτησαν νὰ παντρευ-
τεῖ Τοῦρκο, ἀπαντᾷ:

«Κάλλιο νὰ ἰδῶ τὸ αἷμά μου τὴ γῆς νὰ
κοκκινίση,
παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ
τὰ φιλήσῃ».

τοῦ Ἐπρόμερου τῆς Ἀκαρνανίας; Καὶ πόση ἔγνοια
γιὰ τ' ἄρματά του; Γιατί;

«Τοῦ Κίτσου ἡ μάννα κάθονταν 'ς τὴν
ἄκρη 'ς τὸ ποτάμι,
μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβο-
λοῦσε.

“Ποτάμι, γιὰ λιγόστεψε, ποτάμι, γύρνα
πίσω,

γιὰ νὰ περάσω ἀντίπερα, 'ς τὰ κλέφτικα
λημέρια,
πῶχουν οἱ κλέφταις σύνοδο κι' ὄλοι
οἱ καπεταναῖοι.

Τὸν Κίτσο τὸν ἐπιάσανε καὶ πᾶν νὰ τὸν
κρεμάσουν”. [...]

Κι' ὀλοξωπίσω πάγαινε ἡ δόλια του
ἡ μαννούλα.

“Κίτσο μου, ποῦ εἶναι τάρματα, ποῦ
τᾶχεις τὰ τσαπράζα,

τὶς πέντε ἀράδαις τὰ κουμπιὰ τὰ φλω-

Πῶς χωρεῖ ἡ ἑλληνικὴ παράδοση μὲ τὰ ἔθιμά της, οἱ χοροὶ κι ἡ ξεγνοιασιά τῆς κα-
θημερινότητας, μέσα στὸν ἀσταμάτητο πόλεμο, τὰ ταμπούρια, τὰ καρπούδια καὶ τὰ
μπαρούτια; Ζωὴ καὶ θάνατος! Μὲ ἀγῶνες καὶ θυσίες κρατήθηκε μέσα στὴ σκληριὰ
ὄρθιος ὁ λαὸς μας, καὶ τὰ τραγούδια του εἶναι συναρπαστικῆς δραματικῆς ἐνέργειας.

Σ' ἄλλο τραγούδι, ὁ καπετὰν Λιβίνης, ἄρμα-
τολὸς στὸ Καρπενήσι, πρὶν ξεψυχήσει, μὲ σύννεφο
στέλνει μαντᾶτα στὸν γαμπρό του καὶ τοῦ ἐμπιστεύ-
εται τὴ γυναῖκά του καὶ τὸ παιδί του, τὸν Γιώργη:

«Ποῦ 'ναι μικρὸς γιὰ φαμελιὰ κι' ἄρμα-
τα δὲν ξέρει,
καὶ σὰν διαβῆ τὰ δεκαεννιὰ καὶ γίνῃ
παλληκάρη,
ἐλᾶτε νὰ ξεθάψετε τὰ δόλια τάρματά
μου,
ποῦ τὰ 'χωσα 'ς τὴν ἐκκλησιά, μέσα 'ς
τὸ ἅγιο βῆμα...».

Ἐπρεπε τ' ἄρματά του, φυλαγμένα στὴν ἐκκλη-
σιά, νὰ διατηρήσουν τὴν ἱερότητά τους, ὥσπου νὰ
παραδοθοῦν στὸ παιδί του, γιὰ τὴ συνέχεια. Γιατί:

«Τάντρωμένοι τάρματα δὲν πρέπει
νὰ πουλιῶνται,
μόν' πρέπει τους 'ς τὴν ἐκκλησιά κ'
ἐκεῖ νὰ λειτουργεῖωνται».

Ἀλλὰ καὶ τί κάνει μιὰ μάνα, γιὰ ν' ἀνταμώσει τὸ
παιδί της, τὸν Κίτσο, κλέφτη ἴσως τοῦ Βάλτου καὶ

ροκαπισμένα;”

“Μάννα λωλή, μάννα τρελλή, μάννα
ξεμυαλισμένη,

μάννα, δὲν κλαῖς τὰ νιάτα μου, δὲν
κλαῖς τὴ λεβεντιά μου,

μόν' κλαῖς τάρημα τάρματα, τάρημα τὰ
τσαπράζα;”».

Πονοῦσε ἡ μάνα γιὰ τὸ παλληκάρη της, ἀλλὰ τ'
ἄρματα, τὰ ὄπλα, ἦταν ἡ δύναμη καὶ ἡ ἐλπίδα τοῦ
συνόλου γιὰ τὴ λευτεριά. Χωρὶς τ' ἄρματα ραγιᾶδες
θὰ γίνονταν. Ὁ λαϊκὸς ποιητὴς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς
νοιάζεται γιὰ τὸ σύνολο, καὶ ὄχι γιὰ τὸ μέρος.

Κι ὁ γέρο-Δῆμος, σὰν νιώθει τὸ τέλος του, καλεῖ
τον ἀνψιό του νὰ τὸν κάνει καπετάνιο, χαρίζοντας
τ' ἄρματά του, καὶ ζητᾷ ἀπ' τὰ παλληκάρια του:

«Καὶ βγάλτε τα χατζάρια σας, φκειάστε
μ' ὠριὸ κιβούρι (μνημα)

νά 'ναι πηλατὺ γιὰ τάρματα, μακρὺ γιὰ
τὸ κοντάρι.

Καὶ 'ς τὴ δεξιά μου τὴ μεριά ν' ἀφῆστε
παραθύρι,

*να μπαίνει ο ήλιος τὸ πρωὶ καὶ τὸ βρο-
σιὸ τὸ βράδυ,
να μπαينوβαίνουν τὰ πουλιά, τῆς
ἀνοιξης τὰνδόνια...».*

Ὁ γέρο κλέφτης ποθεῖ νὰ κηδευεῖ κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐξακοιλουεῖ νὰ ἀγωνίζεται κατὰ τῶν Τούρκων. Τέτοια τιμὴ ἤθελε.

Ὅσο γιὰ τὸν ὀνομαστὸ ἀρματολὸ καὶ κλέφτη Νικολὸ Τζιοβάρρα, ὁ ποιητὴς καλεῖ πουλιὰ κι ἀνδόνια νὰ λαλήσουν σὲ σεριεὲς καὶ πέλαγα ποιὸς ἦταν ὁ σπουδαῖος Νικολός:

*«Ρωτᾶτε γιὰ τὸ Νικολό, τὸν καπετὰν
Τζιοβάρρα,
ποὺ ἦταν στὸ Λοῦρο ἀρματολός, στὸ
Καρπενήσι κλέφτης.
Εἶχε φλάμπουρο κόκκινο, κόκκινο καὶ
γαλάζιο,
εἶχε Σταυρό, εἶχε Χριστό, εἶχε καὶ Πα-
ναγία.
Ἐμεῖς προψὲς ἀκούσαμε τὰ βροντερὰ
τουφέκια.
Κ' εἶδαμε πὼς ἐθάρεσε τοὺς Τούρκους
μέσ' ἔς τὸ Λοῦρο. [...]
Κ' ἐκεῖθε πέρα διάβηκε, πέρα κατὰ τὸ
Βάλτο.
Πῆγε νὰ κάμῃ τὴ Λαμπρὴ καὶ τὸ
Χριστὸς ἀνέστη,
νὰ ψήσῃ τὸ σφαχτάρι του, κόκκιν' αὐγά
νὰ φάγῃ
καὶ νὰ χορεύσουν τὰ παιδιὰ νὰ ρίψουν
ἔς τὸ σημάδι».*

Πὼς χωρεῖ ἡ ἑλληνικὴ παράδοση μὲ τὰ ἔθιμά της, οἱ χοροὶ κι ἡ ξεγνοιασιά της καθημερινότητας, μέσα στὸν ἀσαμάτητο πόλεμο, τὰ ταμπούρια, τὰ काराούλια καὶ τὰ μπαρούτια; Ζωὴ καὶ θάνατος! Μὲ ἀγῶνες καὶ θυσιεὲς κρατήθηκε μέσα στὴ σκλαβιά ὀρθίος ὁ λαὸς μας, καὶ τὰ τραγούδια του εἶναι συναρπαστικῆς δραματικῆς ἐνέργειας.

Κι ἐκεῖνο τὸ τραγούδι ποὺ ὑμνεῖ ἓνα ὀρισμένο ἄτομο, ξακουστὸ γιὰ ὅ,τι ἔκαμε καὶ ἀπ' ὅ,τι ἔπαθε πολεμώντας, δείχνει τὸ κλέφτικο τραγούδι στὴν πρωταρχικὴ καὶ σημαντικὴ του μορφή. Καὶ δὲν ἐξυμνεῖ ἀπλῶς τὸ ἡρωϊκὸ ἄτομο μὲ τὴν ξεχωριστὴ ἀξία καὶ δράση, ἀλλ' εἶναι ἡ καθολικὴ ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. «Τὸ κλέφτικο τραγούδι», γράφει ὁ Γιάννης Ἀποστολάκης, «ἐξωτερικὰ μοιάζει νὰ εἶναι ἔκφραση τοῦ θαυμασμοῦ γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἄτομο ἢ ὕμνος του, στὴν οὐσία του ὁμῶς εἶναι τὸ πρῶτο ἀδρὸ σχεδίασμα τῆς καινούργιας Μορφῆς τοῦ Ἑλληνα».

Μέσα ἀπ' τὰ κλέφτικα τραγούδια προβάλλει ὁ Νεοέλληνας, ποὺ θὰ ἀναστήσει τὴν Πατρίδα του μὲ τὴν Ἐπανάσταση. Πὼς ἔγινε ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ Κλέφτη σὲ θρυλικὸ ἥρωα τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, μᾶς ἐκθέτει ὁ συλλέκτης καὶ ἐκδότης (τὸ 1824) τῶν Δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ὁ Γάλλος Fauriel (Φωριέλ):

«Μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς ἐπαναστάσεως», γράφει, «ἀπεκαλύφθησαν αἰφνιδίως εἰς τὸν κόσμον ἡ πραγματικὴ σημασία καὶ ἡ δύναμις καὶ ὁ πραγματικὸς προορισμὸς τῶν Κλεφτῶν, οἱ ὁποῖοι μόλις ἦσαν γνωστοὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ παντοῦ ἀλλοῦ ἀγνωστοί. Μεταφερθεὶς πάραυτα εἰς ἓνα νέο θέατρον, ὁ παλαιὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἀρματολῶν καὶ τῶν Ἀθιανῶν πολιτοφυλάκων ἤλλαξεν, ὡς διὰ μαγείας, χαρακτηρὰ καὶ ὄψιν. Ἡυξήθη καθ' ὅλα τὰ σώματα τῶν Κλεφτῶν ἔγιναν στρατεύματα, αἱ ἀψιμαχίαι, σειρὰ μαχῶν, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, τοὺς ὁποῖους ἡ Εὐρώπη ὅλη ἐχαιρέτισε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος, εἶναι οἱ υἱοί, οἱ ἔγγονοι, οἱ ἀνεψιοὶ ἢ οἱ φίλοι τῶν ἰδίων ἐκείνων ἀνδρῶν τῶν ὁποίων ἡ φιλοδοξία περιωρίσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ νὰ ἀμύνωνται κατὰ τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν τῶν πασάδων, καὶ τὰ κρησφύγετα τῶν ἀγριμῶν κατέστησαν τὸ μόνον καταφύγιόν των».

Ἄλλῃ καὶ ὁ περίφημος Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἐπανάστασης Θεόδωρος Κολλοκοτρώνης μαρτυρεῖ στὰ Ἀπομνημονεύματά του, ἀναπολώντας τὴς παλιεὲς ἐκεῖνες δύσκολες μέρες τοῦ κλέφτη ἀγωνιστῆ: «Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς, ὅπου ἐκάναμε, μᾶς βοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάσταση, διότι ἠξεύραμεν τὰ κατατόπια, τοὺς δρόμους, τὴς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους, ἐσυνειθίσαμεν νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν, τὴν ἰέραν καὶ καθεξῆς».

«Τραγούδησαν» λοιπὸν τὰ καριοφίλια καὶ τὰ σπαθιά μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, τὸν Μάρτιο τοῦ 1821... Καὶ ὁ ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἐπισημαίνει:

«Ἀπὸ τοῦ Δραγατσανίου μέχρι τοῦ Χαϊδαρίου, ὁ τακτικὸς στρατὸς θύματα μόνον προσήνεγκεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ Βαλιτεσίου μέχρι τῆς Ἀράχωβας, ὅλα τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν ἀρματολῶν καὶ τῶν κλεφτῶν διεπράχθησαν».

Μία προσέγγιση στὸ φαινόμενο τῆς βίας τῶν νέων

Ακοῦμε ἀλλὰ καὶ διαβάζουμε καθημερινὰ στὸν Τύπο ἀποκρουστικὰ περιστατικὰ ἄσκησης ἀκραίας βίας ἀπὸ ἀνήλικους δράστες, μὲ θύματα εἴτε ἄλλα ἀνήλικα ἄτομα, εἴτε ἀκόμη καὶ ἐνήλικες ἢ καὶ ὑπερηλίκους, μὲ συνήθως ἀσήμαντες ἀφορμές, ἀν δὲν ἔχουν κίνητρο τὴν ρησεία.

Γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀκούω περισπούδαστες ἀναλύσεις ἀπὸ διάφορους τηλεψυχολόγους τηλεσχολιαστὲς καὶ πρῶν ἢ νῦν ἀστυνομικούς ὑπαλλήλους, διαβάζω ἄρθρα σὲ διάφορα μέσα καὶ σὲ ἔντυπα, ἀναζητῶ τὶς ἐξηγήσεις πού δίνουν εἰδικὸι ἐπιστήμονες, καὶ παρατηρῶ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ αὐτὲς ἀποδίδουν τὸ φαινόμενο κυρίως στὴν ἀποτυχία τῆς οἰκογένειας καὶ τοῦ σχολείου.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ ὄσους ἔχουν ἐκφέρει δημόσια τὴν ἄποψή τους γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς ἔξαρσης τῆς βίας τῶν ἀνηλίκων περιορίζουν τὶς αἰτίες στοὺς ἑξῆς λόγους:

1. Ἀποτυχία τῆς οἰκογένειας, καὶ τῶν γονέων εἰδικά, νὰ διαχειριστοῦν τὶς μεταξὺ τους σχέσεις, μὲ ἀποτέλεσμα ἢ ἐνδοοικογενειακὴ βία πού βιώνουν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ ὀδηγεῖ στὴν ἄσκηση βίας σὲ συνομηλίκους τους.

2. Ἡ πανδημία καὶ ὁ ὑποχρεωτικὸς ἐγκλεισμὸς τῶν οἰκογενειῶν στὰ σπιτία ὀδήγησε στὴ ρήξη εὐθραυστων ἰσορροπιῶν καὶ στὴν ἔκρηξη κάθε εἶδους βίας.

3. Ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία πού βιώνουν μεγάλα τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ ὀδηγεῖ στὴ βία τοὺς νέους, σὲ μιὰ ρητορικὴ τοῦ τύπου: «Βία στὴ βία τῆς ἐξουσίας».

Σὲ πολλὴ λίγες περιπτώσεις, καὶ κυρίως σὲ γραπτὰ κείμενα ἐκπαιδευτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀνθρώπων, διαβάζουμε γιὰ τὶς ἐπιρροὲς πού δέχονται οἱ νέοι σήμερὰ ἀπὸ «προϊόντα» ψυχαγωγίας ὅπως τὰ ἠλεκτρονικὰ παιχνίδια καὶ «τέχνες» ὅπως ἡ μουσικὴ ράπ, τρὰπ καὶ ἄλλες, καθὼς ὅλα αὐτὰ εἶναι γεμᾶτα ἀκραία βία καὶ παρακινοῦν σὲ αὐτὴν. Σὲ ἀκόμη λιγότερα σχόλια βρῖσκουμε ἀναφορὲς στὶς ψυχοτρόπες οὐσίες καὶ στὸ ἀλκοόλ πού καταναλώνονται πλεόν ἀκόμη καὶ ἀπὸ πολλὰ μικρὰ παιδιὰ.

Ἡ προσωπικὴ μου ἄποψη –ἢ ὅποια προφανῶς δὲν ἔχει τὴν βαρύτητα αὐτῆς τῶν σχετικῶν ἰατρῶν καὶ λοιπῶν ἐπιστημόνων– εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενο ὀφείλεται σὲ πολλὴ μεγάλο βαθμὸ στὴν ἐξοικείωση μὲ τὴν ἀκραία βία πού ἀποκτοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ πολλὴ νεαρὴ ἡλικία πλεόν.

Πρὶν ἀρκετὰ χρόνια, εἶχα μιὰ ἀντιπαράθεση μὲ μιὰ ἄλλη μητέρα, σχετικὰ μὲ μιὰ ταινία τοῦ Ντίσνεϋ πού βασίζεται σὲ ἕνα κλασικὸ παραμῦθι. Ἡ προσωπικὴ μου ἐκτίμηση ἦταν ὅτι ἡ ταινία δὲν ἦταν κατάλληλη γιὰ μικρὰ παιδιὰ, λόγῳ τῶν φρικιαστικῶν εἰκόνων στὶς ὁποῖες ἡ «κακιὰ μάγισσα» τοῦ παραμυθιοῦ ἐτοίμαζε τὰ δηλητηρία τῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλων σκηνῶν μὲ καταγιγιστικὲς ἐναλλαγὲς χρωμάτων, εἰκόνων καὶ ἤχων πού ἀναστάτωναν τὴν ψυχὴ. Ἡ ἄλλη μητέρα μου ἀπάντησε: «Μά, καὶ τὰ παιδικὰ παραμῦθια πού ἀκούγαμε ὅλοι δὲν εἶχαν μέσα τὴν κακιὰ μάγισσα καὶ τοὺς δράκους;». Ἡ ἀπάντησή μου ἦταν ὅτι τὰ παιδικὰ παραμῦθια πού ἔλεγαν ἄλλοτε μητέρες καὶ γιαιγιάδες στὰ παιδιὰ,

κρατώντας τα στήν ἀγκαλιά τους ἢ στὸ προσκέφαλό τους πρὶν κοιμηθοῦν, δημιουργοῦσαν στὴ φαντασία τῶν παιδιῶν εἰκόνες συντροφευμένες ἀπὸ τὴ θαλιπωρὴ τῆς οἰκογένειας, οἱ ὁποῖες καὶ ἦταν ἀθῶες καὶ ἀπλές. Δὲν συγκρίνονται μὲ τὶς δυναμικὲς καὶ ὑποβλητικὲς εἰκόνες τοῦ κινηματογράφου, ὅπου δὲν ὑπάρχει κῶρος γιὰ δημιουργικὴ φαντασία, παρὰ μόνο γιὰ παθητικὴ κατανάλωση εἰκόνων καὶ συναισθημάτων.

Στὰ ἐπόμενα χρόνια, εἶδα μὲ μεγάλη ἀνησυχία νὰ μεταηλλάσσονται τὰ ἀγαπημένα Μίκυ Μάους, ποὺ διαβάσαμε ὅλοι, σὲ ἀνησυχητικὲς ἢ καὶ φρικτὲς ἀκόμα φιγοῦρες, μὲ ἀπειλητικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ συμπεριφορές. Παράλληλα, ἄλλαξαν καὶ τὰ παιδικὰ παιχνίδια, καθὼς στὸν κῶρο εἰσέβαλαν τρομακτικὲς φιγοῦρες, μὲ τὶς ὁποῖες ἔπρεπε νὰ «διασκεδάσουν» τὰ μικρὰ παιδιά. Οἱ φιγοῦρες τῶν παιχνιδιῶν εἶναι πλεόν ἢ μία χειρότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Κερασφόρα τέρατα κάθε εἴδους, ἀνθρωπόμορφα ἀλλόκοτα ὄντα μὲ κόκκινα μάτια καὶ περιέργα ἄκρα, προσφέρονται σὲ ἀθῶα χεράκια καὶ ἀγνὲς ψυχές, γιὰ νὰ συντροφέψουν παιδιά, ἀκόμα καὶ μόλις δύο ἐτῶν, στὸ παιχνίδι. Οἱ περισσότερες, ἂν ὄχι ὅλες, ἔχουν στοιχεῖα καὶ ἀναφορὲς ποὺ φαίνεται νὰ ἔχουν βγεῖ κατ' εὐθειαν ἀπὸ τὴν κόλπασ. Καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ νονοὶ χαρίζουν αὐτὰ τὰ «παιχνίδια» στὰ παιδιά, χωρὶς νὰ ἀναλογίζονται τὴν πιθανὴ βλάβη στὸν ψυχισμό τους ἀπὸ τὶς ἄσχημες αὐτὲς φιγοῦρες.

Ἀναρωτιέμαι, δὲν σκέπτεται κάποιος ὅτι, ἂν τὸ παιδάκι παίξει μὲ αὐτὰ τὰ τέρατα ἢ τὰ βλέπει σὲ πλήρη δράση στὶς ὀθόνες, ἐξοικειώνεται μὲ αὐτὲς τὶς εἰκόνες ἢ ἀκόμα καὶ ταυτίζεται μὲ αὐτὲς; Τί ἄμυνες θὰ ἔχουν τὰ παιδιά, ἂν βρεθοῦν αἴφνης σὲ ἕναν κύκλιο σατανιστῶν; Οἱ εἰκόνες ποὺ θὰ βλέπουν θὰ τοὺς εἶναι γνώριμες καὶ συνυφασμένες μὲ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ παιχνιδιοῦ.

Οἱ τερατόμορφες φιγοῦρες, ὅμως, συνεχίζουν νὰ συντροφεύουν τὰ παιδιά, καθὼς μεγαλώνουν, ἀφοῦ τὶς συναντοῦν στὰ παιχνίδια «κονσόλας» καὶ στοὺς Η/Υ, ὅπου πλεόν οἱ νεαροὶ ἔφηβοι σπαταλοῦν τὸν πολῦτιμο χρόνο τῆς νεότητος. Καὶ τὸ καταστροφικὸ εἶναι ὅτι, καθὼς οἱ ἔφηβοι «παίζουν» παιχνίδια μὲ τὰ τέρατα, ἐκπαιδεύονται πῶς νὰ σκορποῦν τὸν θάνατο γύρω τους. Δημοφιλῆ παιχνίδια ἔχουν σενάρια ὅπου ὁ χρήστης κερδίζει, ὅταν «σκοτώσει» ὅσο πιὸ πολλοὺς ἀντιπάλους μπορεῖ. Καὶ ἡ ἐξόντωση τῶν ἀντιπάλων ἔρχεται μὲ πολλοὺς, ἀποτρόπαιους τρόπους. Ὑπάρχουν παιχνίδια ὅπου ὁ χρήστης σκοτώνει μὲ εἰκονικὰ ὄπλα, μὲ μαχαίρια, μὲ ἐκρηκτικὰ, καὶ ὁ κατάλογος τῆς φρίκης δὲν ἔχει τέλος! Στὰ «παιχνίδια» αὐτὰ οἱ δημιουργοὶ ξερνοῦν πάνω στὸν εὐάλωτο ψυχισμό

τῶν νέων ὅτι μπορεῖ νὰ γεννήσει ἢ ἀρρωστημένη φαντασία τους.

Ἔτσι, ἔχουμε πολλοὺς περιστατικὰ νέων παγκοσμίως ποὺ ὀδηγοῦνται σὲ μαζικὰ ἐγκλήματα, σκοτώνοντας συμφοιτητὲς τους, συμμαθητὲς τους, δασκάλους τους, ἢ ἀκόμα, ὅπως πρόσφατα εἶδαμε, καὶ ἀθῶα μωρὰ σὲ παιδικὸ σταθμό! Οἱ θύτες αὐτοὶ πιθανώτατα ταυτίζονται μὲ κάποιον διαδικτυακὸ χαρακτήρα, μὲ τὸν ὁποῖο ἔχουν «σκοτώσει» εἰκονικὰ, καὶ πλεόν ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ ζήσουν!

Τὰ ἠλεκτρονικὰ παιχνίδια εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐθιστικά. Αὐτὸ εἶναι διαπιστωμένο ἀπὸ πολλὲς ἐπιστημονικὲς ἔρευνες, καὶ πλεόν ὑπάρχουν εἰδικὰ ἰατρεῖα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου. Ὑπάρχουν ἀναφορὲς ἀπὸ ἐκπαιδευτικοὺς ὅτι βλέπουν παιδιά νὰ κοιμοῦνται μέσα στὴ σχολικὴ αἴθουσα, καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἔχουν ξενοχτήσει παίζοντας κάποιο

Χαρακτηριστικὸ τῆς νεότητος εἶναι ὁ μιμητισμός· ἔτσι γίνεται πολὺ εὐκόλο τὸ ἔργο γιὰ τὰ κοράκια ποὺ βγάζουν μεροκάματο πάνω στὶς κατεστραμμένες ζωὲς ἀνθρώπων. Οἱ νέοι κάνουν χρῆση οὐσιῶν, καὶ ἐκεῖ ζωντανεύουν ὅλες οἱ ἐφιαλητικὲς φιγοῦρες τῶν παραμυθιῶν, τῶν κινούμενων σχεδίων, τῶν παιχνιδιῶν καὶ τῆς εἰκονικῆς πραγματικότητας, ποὺ πλεόν φαντάζει ὡς φυσικὴ πραγματικότητα στὸν ἄρρωστο κόσμο τῶν οὐσιῶν.

ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιχνίδια. Εἶναι βέβαιο ὅτι ἕνα τέτοιο παιδί εἶναι θολωμένο καὶ βιώνει σοβαρὴ σύγχυση μεταξύ φυσικῆς καὶ εἰκονικῆς πραγματικότητας.

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ πεδίο σύγχυσης, δυστυχῶς, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες ποὺ πυροδοτοῦν τὴν ἐκδήλωση ἀκραίας βίας. Ὁ κυριώτερος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἡ χρῆση ψυχοτρόπων οὐσιῶν, ποὺ, δυστυχῶς, εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη μεταξύ τῶν νέων. Ἡ χρῆση ἔχει ἐν πολλοῖς ἀπενοχοποιηθεῖ, ἀφοῦ, ἀνευθρίαστα, πλῆθος «ἐπώνυμων» ἀνδρῶν, γυναικῶν καί... λοιπῶν, καυχῶνται ὅτι κάνουν ἢ ἔκαναν στὸ παρελθὸν χρῆση οὐσιῶν καί, ὀρίστε..., δὲν ἔπαθαν τίποτα!!!

Χαρακτηριστικό της νεότητας είναι ο μιμητισμός· έτσι γίνεται πολύ εύκολο το έργο για τα κοράκια που βγάζουν μεροκάματο πάνω στις κατεστραμμένες ζωές ανθρώπων. Οί νέοι κάνουν χρήση ουσιών, και εκεί ζωντανεύουν όλες οι έφιαλτικές φιγούρες των παραμυθιών, των κινούμενων σχεδίων, των παιχνιδιών και της εικονικής πραγματικότητας, που πλέον φαντάζει ως φυσική πραγματικότητα στον άρρωστο κόσμο των ουσιών.

Φαινόμενο της εποχής είναι και ή «μουσική» με τους σκουπιδοστίχους που είναι δημοφιλής μεταξύ των νέων. Στίχοι που περιγράφουν ό,τι πιό έμετικό μπορεί να φανταστεί κανείς· από έγκληματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας, βαριά άσβεβια

πιθανές συνέπειες.

“Όταν μιὰ κοινωνία επιτρέπει σε όλους αυτούς τους παράγοντες να δρούν πάνω στη νεολαία, ξεκινώντας το έργο τους ήδη από την παιδική ηλικία, τότε είναι ξεκάθαρη ή άτραπός όπου θα όδηγηθούν οί νέοι άνθρωποι. “Όταν ή κατήχηση στα νάματα της Όρθοδοξίας θεωρείται σκοταδισμός, και οί νέοι γονεΐς δέν ενδιαφέρονται ή

και δέν επιθυμούν να στείλουν τα παιδιά τους στο Κατηχητικό, όταν ό έκκλησιασμός έχει παραγκωνιστεί από τη ζωή των οικογενειών και περιορίζεται σχεδόν μόνο σε άνθρωπος προχωρημένης ηλικίας, όταν τα σημερινά παιδιά πηγαίνουν μαζικά σε «σχοιές» πολεμικών τεχνών, όπου μουούνται σε

“Όταν μιὰ κοινωνία επιτρέπει σε όλους αυτούς τους παράγοντες να δρούν πάνω στη νεολαία, ξεκινώντας το έργο τους ήδη από την παιδική ηλικία, τότε είναι ξεκάθαρη ή άτραπός όπου θα όδηγηθούν οί νέοι άνθρωποι. “Όταν ή κατήχηση στα νάματα της Όρθοδοξίας θεωρείται σκοταδισμός, και οί νέοι γονεΐς δέν ενδιαφέρονται ή και δέν επιθυμούν να στείλουν τα παιδιά τους στο Κατηχητικό, όταν ό έκκλησιασμός έχει παραγκωνιστεί από τη ζωή των οικογενειών και περιορίζεται σχεδόν μόνο σε άνθρωπος προχωρημένης ηλικίας, όταν τα σημερινά παιδιά πηγαίνουν μαζικά σε «σχοιές» πολεμικών τεχνών, όπου μουούνται σε πρακτικές άνατολικών θρησκειών, τότε το μέλλον προοιωνίζεται ζοφερό!

πρός γονεΐς, παππούδες και γενικά προγόνους, βλασφημίες κατά των θείων, προσβολές των ιερών και όσιών του Όθνους, άκόμα και έγκληματα κατά της ζωής περιέχονται μέσα στους άσπόνδυλους και άτακτους στίχους αυτών των τραγουδιών. Και οί έρμηνευτές αυτής της «μουσικής» είναι άτομα που συχνά συλλημβάνονται για διάπραξη άξιοποιων πράξεων, και όμως συνεχίζουν τό «καλλιτεχνικό» τους έργο άνενόχλητοι!

Κάπως έτσι, οί άναστοιές καταργούνται, και τα φυσικά αισθήματα οίκτου προς τον άδύναμο δίνουν την θέση τους στην άναισθησία και την άναληγσία άπέναντι στον άνθρωπινο πόνο, ή άκόμα και άπέναντι στον θάνατο. Ό φυσικός φόβος ύποχωρεί, και ό νέος μετατρέπεται σε μιὰ άψυχη μηχανή βίας, που ένεργεί με βαρβαρότητα, άγνωώντας όλες τις

πρακτικές άνατολικών θρησκειών, τότε το μέλλον προοιωνίζεται ζοφερό!

Οί γονεΐς πρέπει ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ να άνατρέξουν στις άρχές της παραδοσιακής, όρθόδοξης οικογένειας, για να άποσοβήσουν τους κινδύνους άλληλοτριώσης των παιδιών τους, πριν αυτά άποξενωθούν τελείως από τη γονική έπιρροή. Και οί δάσκαλοι όφείλουν να άπαιτήσουν από τους πολιτικούς προϊσταμένους τους την έπιστροφή στις άληθινές άξίες του Άνθρωπισμού και την έπιστροφή της Παιδείας στον βασικό της στόχο, που είναι ή κατάρτιση όλοκληρωμένων ανθρώπων με πνευματική ύποδομή και ύπόσταση.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ Ι. ΚΑΖΑΝΗ
Χημικός

«Νιώθω τόσο μόνος!»...

Καθώς όλοπόρφυρος ό άνοιξιάτικος ήλιος γέρνει στη δύση του, σ' ένα όμορφο προάσιο της Άτικης, δυο άδελφια, ένα μικρό κορίτσι γύρω στα 12 και ό άδελφός της, περίπου 15 χρονών, περνούν μόνα τή άπόγευμά τους, καθώς οί γονείς τους δέν έχουν έπιστρέψει άκόμη άπό τήσ εργασίες τους.

Μόλις σχόλησαν, άφοϋ έφαγαν ό,τι τους είχε έτοιμάσει ή μητέρα, άντάλληλαξαν λίγες τυπικές κουβέντες και άποσύρθηκαν... Προφανώς ώρα μελέτης... Δέν ήταν όμως έτσι άκριβώς...

Στή άνετο δωμάτιό του τή νεαρό άγόρι κάθεται μπροστά σ' ένα μοντέρνο γραφείο και μελετά... Βιβλία, τετράδια άνοιχτά. Δίπλα του ένα ποτήρι φραπέ και, φυσικά, τή κινητό του. Ένα ήάπτοη, τελευταίας τεχνολογίας, άνοιχτό κι αυτό... Θα τόν βοηθή μάηλην στη μελέτη του, σκέφτηκε. Μά κάτι ήλλη ψάχνει στή διαδίκτυο, σερφάροντας για άρκετή ώρα... Ξεφυλήζει άνόρεχτα τή βιβλία του,

φαίνεται πώς ήύνει κάποιες άσκήσεις... Έπειτα παίρνει τή τηλέφωνο, στέηνει ένα μήνυμα, ύστερα ήλλη... Μετά μιλάει στή κινητό... Ξαναγυρίζει στή βιβλία του για ήίγο, κι έπειτα πάλι στή ήάπτοη... Βαριεστημένα κοιτάει στή κενό και άναστενάζει... Έ ή άδελφούηλα του στή σαήόνι παίζει κάποιο παιχνίδι στή τάμπλετ της... Δέν μιλοϋν... Νιώθει τόσο μόνος!...

Σέ ήίγο οί γονείς έπιστρέφουν, άνταήληάσσουν δυό-τρείσ τυπικές κουβέντες με τή παιδιά, ένω τή παήληκαράκι φεύγει βιαστικά για τήν προπόνησή του στή μπάσκετ... Έ μικρή συνεχίζει νά άσχοηείται με τή τάμπλετ...

Ό πατέρας άποσύρεται στή γραφείο του, βυθίζεται στούς φακέλους τής ύπηρεσίας του και κάνει τή τηλεφωνήματά του... Έ μητέρα φρονίζει τή νοικοκυριό της και τή φαγητό τής έπόμενης μέρας, ένω ή μικρούηλα κάτι παρακοηουθεϊ άκόμη στή τάμπλετ - ήλληωστε, έτσι δέν ένοχηϊ κανέναν... Τή νεαρό

ἀγόρι, γυρίζοντας, λείπει ένα βιαστικό «καλησπέρα», κάνει μπάνιο και ξανακλείνεται στο δωμάτιό του... Νιώθει και πάλι τόσο μόνος!... Ἀπὸ τὶς σκέψεις τὸν βγάζουν ἔντονες φωνές. Ἡ μητέρα διαπηκτικίζεται μὲ τὴ μικρὴ τοῦ ἀδελφῆ, γιατί βράδιασε καὶ δὲν ἔχει μελετήσει γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα... Ἦταν ἀναμενόμενο... Κανείς δὲν ἀσχολήθηκε μαζί της. Τὴν ἄφησαν μόνη μὲ τὸ τάμπλετ της, μιὰ καὶ δὲν τοὺς ἐνοχλοῦσε!...

Ὁ πατέρας, ἀπὸ τὸ τραπεζάκι τοῦ σαλιονιοῦ, ὅπου παίρνει μόνος τὸ βραδινό του, διαμαρτύρεται γιὰ τὴ φασαρία, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει ἀπερίσπαστος τὸν ἀθλητικὸ ἀγῶνα ποὺ μεταδίδει ἡ τηλεόραση...

Καὶ κάπως ἔτσι ἡ ἀηλία τῆς μέρας πέφτει, μὲ τὴν ἴδια σχεδὸν μονοτονία, ὅπως τὶς ὑπόλοιπες μέρες... Ὁ καθένας μόνος, στὸν δικό του κόσμον...

Ἄριστος στὰ μαθήματα, ἐξαιρετικὸ παιδί ὁ καινούργιος μαθητὴς Δ., μὲ πολλὲς γνώσεις ἀλλὰ καὶ ἦθος! Στὸ ἀ΄ τετράμηνο ἔφερε πολὺ ὑψηλὴ βαθμολογία!... Τὸν ἐπαινοῦν καὶ τὸν ξεχωρίζουν ὅλοι οἱ διδάσκοντες τῆς Β΄ Λυκείου!... Ὡστόσο, ὁ Δ. εἶναι πάντα μοναχικός, λιγομίλητος, μελαγχολικός, θὰ ἔλεγα. Οἱ καθηγητὲς τοῦ μᾶλλον δὲν τὸ ἔχουν προσέξει... Μὰ οὔτε καὶ ὁ φιλόλογός τους, ποὺ εἶναι καὶ ὁ υπεύθυνος τοῦ τμήματος!... Στὰ διαλέγματα κάθεται μόνος, δὲν ἔχει παρέα...

Ἄραγε, κανένας ἀπὸ τοὺς ἐφημερεύοντες καθηγητὲς δὲν τὸ ἔχει προσέξει; Πολλοὶ συμμαθητὲς τοῦ τὸν στομάρουν. Τὸν ζηλεύουν κιόλας. Εἶναι, λένε, «σπασίκλας» καὶ ἀκατάδεκτος... Καὶ ὅμως... Τίποτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνει... Ὁ Δ. ἀντιμετωπίζει ἕνα σοβαρὸ πρόβλημα... Ὁ μεγάλος τοῦ ἀδελφός, φοιτητὴς στὸ Οἰκονομικὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἶχε ἕνα τροχαῖο ἀτύχημα πρὶν λίγους μῆνες, ποὺ τὸν καθήλωσε στὸ ἀναπηρικὸ καροτσάκι!...

Ὅλη ἡ ζωὴ τῆς οἰκογένειάς του ἔχει ἀλλιάξει...

Σκέπτομαι, προβληματίζομαι... Δὲν θὰ ἔνιωθε ὁ Δ. τὴν ἀνάγκη νὰ τὸν στηρίξει κάποιος;... Ποιὸς ὅμως; Οἱ συμμαθητὲς τοῦ εἶναι κι αὐτοὶ παιδιά... Δὲν τοὺς ἀδικῶ... Οἱ καθηγητὲς τοῦ ὅμως; Μόνον ὡς καλὸ μαθητὴ τὸν βλέπουν; Τίποτε ἄλλο δὲν παρατήρησαν στὸν καινούργιο, ἄριστο μὲν, ἀλλὰ τόσο μελαγχολικὸ μαθητὴ τους; Φαίνεται πὼς τίποτε δὲν εἶδαν... Εἶναι κι αὐτοὶ ἀπορροφημένοι μὲ τὰ δικά τους... Νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν ὕλη, νὰ διορθώσουν τὰ διαγωνίσματα, νὰ νοιαστοῦν βέβαια καὶ γιὰ τὴν προσωπικὴ τους ζωὴ... Κι ἔτσι ὁ Δ. περνάει τὴ δοκιμασία τοῦ μόνος...

Πρωινὸ Κυριακῆς... Μετὰ τὴν Ἐκκλησία, βρισκομαι μὲ δυὸ καλὲς φίλες σὲ μιὰ καφετέρια καί, ἀπολαμβάνοντας τὸν καφέ μας, ἀνταλλάσσουμε τὶς σκέψεις μας πάνω στὸ ἐμπνευσμένο κήρυγμα ποὺ ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς ἐνορίας μας... Ἡ συζήτησή μας διακόπτεται, ὅταν μιὰ μεγάλη παρέα νέων παιδιῶν, ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, τοῦ Λυκείου μᾶλλον, μπῆκαν κεφάτα, μὲ γέλια καὶ ἀλληλοπειράγματα, καὶ ἔκατσαν στὸ διπλάνο τραπέζι. Ἐμεῖς οἱ κυρίες, τῆς τρίτης ἡλικίας πιά, παλιὲς ἐκπαιδευτικοί, χαρήκαμε βλέποντάς τους!... Καμαρώναμε τὸ σφρίγγος τῆς νιότης τους καὶ τὸν αὐθορμητισμὸ τους!... Ἀγαπᾶμε πολὺ τὰ παιδιά!... Τόσα χρόνια ζήσαμε κοντὰ τους...

Τώρα μιλούσαμε λίγο πιό μεγαλόφωνα μεταξύ μας, γιατί οί δυνατός όμιλίης τών παιδιών κάλυπταν τίσ δικές μας... Ναί, μὰ μέσα σέ λίγη ώρα, έπικράτησε παράξενη ήσυχία, τόσο πού νόμισα πώς τὰ παιδιά είχαν φύγει, ένω έγώ, άπασχολημένη άπό τή συζήτησή μας, δέν τὸ εἶχα πάρει εἶδση... Πόσο λάθος έκανα!... Γύρισα πρὸς τὸ μέρος πού κάθονταν καί εἶδα πὼς ἦταν ὅλα εκεί!... Δέν μιλοῦσαν ὄμως!... "Ὅλα, πίνοντας τὸν καφέ τους, τρώγοντας τὸ τὸστ ἢ τὸ κρουασάν τους, κοιτοῦσαν τὸ κινητό τους μὲ άπόλυτη προσήλωση!!!... Σάν νὰ μὴν ὑπῆρχε κανένας δίπλα τους... Ἄπασχολοῦνταν μὲ τὸ κινητό τους μόνοι!... "Ὀσπου βαρέθηκαν καί ἔφυγαν, σχεδὸν άμίλητοι... Ἦταν σάν νὰ πέρασαν ἕνα πρωινὸ μόνοι!...

Τί φταίει, σκέπτομαι καί προβληματίζομαι, γιὰ τὴν τόση μοναξιά πού βιώνουν τὰ παιδιά καί οί νέοι μας; Γιατί άπομονώνονται; Τί τους λείπει, τὴ στιγμή πού καί ἡ μέση οἰκογένεια παρέχει στὰ παιδιά ὅλα τὰ καλὰ; Στὶς μέρες μας, δυστυχῶς, πολλὰ παιδιά οὔτε στὸ σπίτι, οὔτε στὸ σχολεῖο, οὔτε στὶς παρέες τους νιώθουν στὴν καρδιά τους τὴ γηλυκιά ζεστασιά τῆς συντροφικότητας, τῆς ἀληθινῆς φιλίας, άκόμα –τοῦ μὲ νὰ πῶ– τὴ στοργικὴ άσφάλεια καί εὐτυχία τῆς ἐπικοινωνίας μέσα στὴν οἰκογένεια!...

Προσπαθώντας νὰ άπαντήσω σ' αὐτὰ τὰ «γιατί», νὰ δώσω κάποιες ἐξηγήσεις, τὸ βλῆμμα μου στάθηκε σέ μιὰ εἰκόνα τοῦ Κυρίου, πηλαστικοποιημένη, πού ἔχω πάνω στὸ γραφεῖο μου, άγαπημένο μου ένθῦμιο τῆς λήξεως τῶν συναντήσεων τοῦ Φιλίκοῦ μας Κύκλου τοῦ 2018. Γυρίζω στὴν πίσω πλευρά της, στὴν ὀπισθογράφηση, καί διαβάζω, γιὰ πολλοστή φορά, τὰ λόγια τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «*Εγὼ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ Νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφεύς, ἐγὼ ἰμάτιον, ἐγὼ ρίζα, ἐγὼ θεμέλιος. Πάν ὅπερ ἂν θέλῃς ἐγώ. Μηδενὸς ἐν χρεία καταστής. Ἐγὼ δουλεύσω. Ἦλθον γὰρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγὼ καὶ φίλος καὶ ξένος καὶ κεφαλὴ καὶ ἀδελφός καὶ μήτηρ. Πάντα ἐγὼ· μόνον οἰκείως ἔχε πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ πένης διὰ σέ, καὶ ἀλήτης διὰ σέ, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ σέ, ἐπὶ τάφου διὰ σέ, ἄνω ὑπὲρ σοῦ έντυγχάνω τῷ Πατρί, κάτω ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτὴς παραγέγονα παρὰ τοῦ Πατρός. Πάντα μοι σὺ καὶ ἀδελφός καὶ συγγληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος. Τί πλέον θέλεις;*»¹.

Δηλαδή, λῆει στὸν καθένα μας ὁ Κύριος: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ πατέρας σου, ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου, ἐγὼ ὁ νυμφίος σου, ἐγὼ τὸ σπίτι σου, ἐγὼ εἶμαι ἡ τροφή σου, ἐγὼ εἶμαι τὸ ένδυμά σου, ἐγὼ ἡ ρίζα, ἐγὼ τὸ θεμέλιο, κάθε τι τὸ ὁποῖο θέλεις εἶμαι ἐγὼ· νὰ μὴν ἔχεις άνάγκη άπό τίποτε. Ἐγὼ καὶ θὰ σέ ὑπηρετήσω· διότι ἦρθα νὰ ὑπηρετήσω, ὄχι νὰ ὑπηρετηθῶ. Ἐγὼ εἶμαι καὶ φίλος, καὶ μέλος τοῦ σώματός σου καὶ κεφαλὴ καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ, ὅλα ἐγὼ· ἀρκεῖ καὶ ἐσὺ νὰ μὲ νιώθεις φίλο σου. Ἐγὼ ἔγινα φτωχὸς γιὰ σένα· ἔγινα καὶ ζητιάνος γιὰ σένα· ἀνέβηκα ἐπάνω στὸν Σταυρὸ γιὰ σένα· ένταφιάστηκα γιὰ σένα· ἐπάνω στὸν οὐρανὸ γιὰ σένα παρακαλῶ τὸν Πατέρα· κάτω στὴ γῆ στάλθηκα άπό τὸν Πατέρα ὡς μεσοδηβητὴς γιὰ σένα. Ὅλα γιὰ μένα εἶσαι ἐσύ· καὶ ἀδελφός καὶ συγγληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος τοῦ σώματος. Τί θέλεις περισσότερο;».

Νά τὴν ἡ άπάντηση, εἶπα!... Ἐδῶ βρίσκεται ἡ αἰτία τῆς μοναξιάς... Στὴν άπομάκρυνσή μας άπό τὸν Μεγάλο μας Φίλο, τὸν Χριστό! Στὴν άπουσία τοῦ Χριστοῦ άπό τὴ ζωὴ μας!... Χρησιμοποιοῦ τὸ α' πληθυντικό, ἐπειδὴ μεγάλο μερίδιο εὐθύνης γιὰ τὴ μοναξιά καὶ τὴν άποξένωση πού νιώθουν οί νέοι καὶ τὰ παιδιά μας βαραίνει ἐμᾶς τοὺς μεγάλους, τοὺς γονεῖς, τοὺς ἐκπαιδευτικούς, άκόμη καὶ τοὺς παπποῦδες καὶ τὶς γιαγιάδες... Ἐχουμε, νιώθουμε, ἐμεῖς πρῶτοι, τὸν Χριστὸ Φίλο, Ἄδελφό, Νυμφίο τῆς ψυχῆς μας, μοναδικὸ καὶ άγαπημένο;

Ἄν ζοῦμε ἀληθινὰ τὴν παρουσία Του μέσα μας, τότε δέν θὰ ἔχει θέση στὴ ζωὴ μας ἡ μοναξιά, καὶ τὴ χαρὰ αὐτῆς τῆς Θεῆς Παρουσίας θὰ τὴν άκτινοβολοῦμε καὶ στὸ περιβάλλον μας, στὰ πρόσωπα πού βρίσκονται δίπλα μας.

Ἄν μέσα στὴν οἰκογένεια λοιπὸν συνδετικὸς κρίκος τῶν μελῶν της εἶναι ὁ Χριστός, τότε καὶ οί γονεῖς θὰ διευθετοῦν ἔτσι τὶς ὑποχρεώσεις τους, ὥστε νὰ συνομιλοῦν μὲ τὰ παιδιά, νὰ περνοῦν χρόνο μαζί τους. Νὰ ἀκοῦν τὶς έντυπώσεις τους άπό τὴν κάθε τους μέρα, στὸ σχολεῖο, στὸ φροντιστήριο, στὶς ὁποῖες ἄλλες δραστηριότητές τους. Νὰ άφουγκράζονται τὶς άνησυχίες τους, μὰ καὶ νὰ άνέχονται μὲ ὑπομονὴ τὶς δυστροπίες τους, καὶ μὲ κατανόηση καὶ στοργὴ νὰ τὰ συμβουλεύουν.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἀδέλφια νὰ χαίρονται τὴν ἐπικοινωνία καὶ μεταξύ τους καὶ μὲ τοὺς γονεῖς τους. Νὰ

1 Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, «Περὶ άγάπης τοῦ Χρι-

στοῦ», ΟΣΤ' (76n) Ὅμιλία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον.

άσχοιοῦνται τὰ μεγαλύτερα μὲ τὰ πιὸ μικρὰ ἀδέλφια τους, ἀλλὰ καὶ νὰ περνοῦν μὲ δημιουργικὲς ἀπασχολήσεις τὸν ἐλεύθερο χρόνο τους, χωρὶς νὰ εἶναι «κολλημένα» στὰ κιντὰ ἢ στὸ διαδίκτυο. Αὐτὸ βέβαια θὰ τοὺς τὸ καλλιεργήσουν οἱ γονεῖς, ὄχι μόνο μὲ συμβουλές, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸ παράδειγμά τους.

Νὰ εἶναι ἡ οἰκογένεια γιὰ ὅλα τῆς τὰ μέλη ἡ ζεστὴ φωλιά, ποὺ θὰ τὴ θερμαίνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ὅπου κανένας δὲν θὰ νιώθει μοναξιά, ἀλλὰ ὅλοι θὰ νιώθουν ἀσφάλεια καὶ ἀγάπη. Εἶναι πολὺ σημαντικό τὰ παιδιά, μικρὰ καὶ μεγάλα, νὰ νιώθουν ἀγάπη καὶ σεβασμὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μὲ ἐμπιστοσύνη νὰ τρέχουν κοντὰ τους, νὰ τοὺς ἀνοίγουν τὴν καρδιά τους, νὰ τοὺς ἐκμυστηρεύονται κάθε προβληματισμὸ τους, χωρὶς τὸν φόβο

διὰ τῆς ἡλικίας τους καὶ θὰ συμμετάσχουν σὲ πολὺ ὁμορφες, δημιουργικὲς καὶ ἀγνὲς δραστηριότητες.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἂς ἐπισημάνουμε πόσο χρήσιμη, ὠφέλιμη καὶ προπάντων πόσο εὐλογημένη εἶναι ἡ διακριτικὴ παρουσία καὶ προσφορὰ τοῦ παπποῦ ἢ τῆς γιαγιάς, ὅπου βέβαια αὐτὸ εἶναι ἐφικτό. Ἡ στοργή, οἱ φωτισμένες συμβουλὲς καὶ οἱ ἐμπειρίες τους, ἀποθησαυρίσματα μιᾶς ὀλοκληρῆς ζωῆς, μαζὶ μὲ τὶς σιωπηλὲς προσευχὲς τους, συντροφεύουν καὶ ἐνισχύουν τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια στὸν ἀγῶνα τους... Ποῦ νὰ βρεῖ τότε θέση ἡ μοναξιά!

Γράφει ὁ ἀείμνηστος συγγραφέας π. Τιμόθεος Κιρίφης: «*Ἔνα εἶναι τὸ ἀληθινὸ ὄπλο ποὺ χτυπᾷ θανάσιμα τὴ μοναξιά. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη. Ὅποιος ζεῖ μέσα στὸ κλίμα τῆς γνήσιας ἀγάπης δὲν κινδυνεύει*

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ αἰτία τῆς μοναξιάς... Στὴν ἀπομάκρυνσή μας ἀπὸ τὸν Μεγάλον μας Φίλον, τὸν Χριστό! Στὴν ἀπουσία τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας!...

Χρησιμοποιοῦ τὸ ἀ πηθιντικὸ, ἐπειδὴ μεγάλο μερίδιο εὐθύνης γιὰ τὴ μοναξιά καὶ τὴν ἀποξένωση ποὺ νιώθουν οἱ νέοι καὶ τὰ παιδιά μας βαραίνει ἐμᾶς τοὺς μεγάλους, τοὺς γονεῖς, τοὺς ἐκπαιδευτικούς, ἀκόμη καὶ τοὺς παπποῦδες καὶ τὶς γιαγιάδες... Ἔχουμε, νιώθουμε, ἐμεῖς πρῶτοι, τὸν Χριστὸ Φίλον, Ἀδελφό, Νυμφίον τῆς ψυχῆς μας, μοναδικὸ καὶ ἀγαπημένο;

Ἄν ζοῦμε ἀληθινὰ τὴν παρουσία Του μέσα μας, τότε δὲν θὰ ἔχει θέση στὴ ζωὴ μας ἡ μοναξιά, καὶ τὴ χαρὰ αὐτῆς τῆς Θεῆς Παρουσίας θὰ τὴν ἀκτινοβολοῦμε καὶ στὸ περιβάλλον μας, στὰ πρόσωπα ποὺ βρίσκονται δίπλα μας.

τῆς ὑπερβολικῆς ἀυστηρότητας, τῆς ἀπόρριψης ἢ μιᾶς ἐπικείμενης τιμωρίας. Ἔτσι δὲν θὰ ἀναζητοῦν ἀπαντήσεις ἀπὸ ἀμφιβόλου ποιότητας πηγές, ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, σὲ φίλους ἢ στὰ Μέσα Κοινωνικῆς Δικτύωσης.

Μά, γιὰ νὰ ὑπάρχει ἕνα τέτοιο κλίμα μέσα στὸ σπίτι, ὅπως εἴπαμε, χρειάζεται σύνδεση μὲ τὴν πηγὴ τοῦ φωτός, μὲ τὸν Χριστό! Νὰ δείξουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τὸν τρόπο καὶ τὸν τόπο συνάντησης μὲ τὸν Κύριόν μας. Νὰ ξεκινᾷ ἡ ἐβδομάδα τῆς οἰκογένειας μὲ τὸν ἐκκλησιασμό, μὲ τὴ συμμετοχὴ στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Νὰ συνδέσουμε τὰ παιδιά μὲ τὴν Ἑνορία. Νὰ τὰ ὀδηγήσουμε σὶς Κατηχητικὲς συνάξεις τῆς Ἑνορίας, ἐκεῖ ὅπου θὰ βροῦν τὴ χριστιανικὴ φιλία καὶ συντροφιά μὲ παι-

ποτὲ ἀπὸ τὴ θανάσιμη μοναξιά. Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ ἐχθρὸς τῆς μοναξιάς». Καὶ ποῖος ζεῖ αὐτὴ τὴ γνήσια ἀγάπη; Αὐτὸς ποὺ ἔχει μέσα βαθιά του τὸν Θεὸ τῆς ἀγάπης! Ὅποιος βιώνει αὐτὸ ποὺ διακηρύσσει ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης: «*Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ... Καὶ ταύτην τὴν ἐντολήν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ*»².

Ἄν, λοιπόν, ὁ γονιός, ὁ δάσκαλος, ὁ καθηγητής, ἔχει τέτοια ἀγάπη μέσα του, ἂν νιώθει πὼς τὸ παιδί ἢ ὁ νέος ποὺ ἔχει μπροστά του εἶναι μοναδικὸς στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ, θὰ κάνει κάθε θυσία,

2 Ἀ' Ἐπιστολὴ Ἰωάννου, δ' 16, 21.

για να σταθεῖ δίπλα του, σὰν πατέρας, ἀδελφός, φίλος, ὥστε νὰ μὴν νιώθει μόνος. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει δύστροπο χαρακτῆρα, ἀντιδράσεις, ἀνυπακοή, ἀπόρριψη κάθε συμβουλήσ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ παιδιοῦ, πάλι καὶ τότε θὰ σκέπτεται ὅτι ἔχει μπροστά του μιὰ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ «*ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανεν*», καὶ τὴν εἰκόνα αὐτὴ ἔχει ὄχι ἀπλῶς τὸ καθῆκον, ἀλλὰ τὴν τιμὴ νὰ ὑπηρετεῖ! Καὶ ἂν βλέπει πὼς τὰ λόγια του δὲν πιάνουν καὶ οἱ συμβουλιές του πέφτουν στὸ κενό, θὰ πέφτει ἐκεῖνος στὰ γόνατα, γιὰ νὰ πεῖ στὸν Χριστὸ αὐτὰ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ στὰ

Ἄν, λοιπόν, ὁ γονιός, ὁ δάσκαλος, ὁ καθηγητής, ἔχει τέτοια ἀγάπη μέσα του, ἂν νιώθει πὼς τὸ παιδὶ ἢ ὁ νέος ποὺ ἔχει μπροστά του εἶναι μοναδικὸς στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ, θὰ κάνει κάθε θυσία, γιὰ νὰ σταθεῖ δίπλα του, σὰν πατέρας, ἀδελφός, φίλος, ὥστε νὰ μὴν νιώθει μόνος. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει δύστροπο χαρακτῆρα, ἀντιδράσεις, ἀνυπακοή, ἀπόρριψη κάθε συμβουλήσ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ παιδιοῦ, πάλι καὶ τότε θὰ σκέπτεται ὅτι ἔχει μπροστά του μιὰ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ «*ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανεν*», καὶ τὴν εἰκόνα αὐτὴ ἔχει ὄχι ἀπλῶς τὸ καθῆκον, ἀλλὰ τὴν τιμὴ νὰ ὑπηρετεῖ! Καὶ ἂν βλέπει πὼς τὰ λόγια του δὲν πιάνουν καὶ οἱ συμβουλιές του πέφτουν στὸ κενό, θὰ πέφτει ἐκεῖνος στὰ γόνατα, γιὰ νὰ πεῖ στὸν Χριστὸ αὐτὰ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ στὰ παιδιά, ὅπως, πολὺ σοφά, ἔλεγε ὁ Ἅγιος Γέροντας Πορφύριος.

παιδιά, ὅπως, πολὺ σοφά, ἔλεγε ὁ Ἅγιος Γέροντας Πορφύριος.

Ἄν ἐμεῖς ἔχουμε, μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ χάρη, αὐτὰ τὰ ἐφόδια, τῆς ἀγάπης, τῆς ὑπομονῆς, τῆς προσευχῆς, τότε δὲν θὰ μπαινοβγαίνουν τὰ παιδιά μας στὸ σπίτι, κουβαλῶντας τὴ μοναξιά τους, καὶ ὁ «ἄριστος ἀλλὰ μελαγχολικὸς μαθητὴς Δ.» δὲν θὰ μένει μόνος, συντροφιά μὲ τὸ πρόβλημά του, ἀλλὰ θὰ ἔχει δίπλα του τὸν καλὸ του καθηγητὴ, ποὺ θὰ τὸν βλέπει ὡς εἰκόνα Θεοῦ καὶ θὰ τὸν περιβάλλει

μὲ τὴν ἀγάπη του, δίνοντας ἔτσι τὸ παράδειγμα σὲ ὅλη τὴν τάξη νὰ κάνει το ἴδιο...

Ἄς ἔχουμε λοιπὸν συντροφιά μας τὸν Χριστό, ἄς συμπορευόμαστε μὲ Ἐκεῖνον, πατώντας στὰ δικά Του τὰ ἴχνη, καὶ ἄς δείχνουμε τὸ δρόμο αὐτὸ καὶ στὰ παιδιά μας, στὰ ἐγγόνια μας, στοὺς μαθητές μας.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΣΑΡΑΤΣΙΩΤΟΥ
Ἐκπαιδευτικός

«Ἐνδον σκάπτε»

(Μάρκος Αὐρήλιος, Ρωμαῖος αὐτοκράτορας, φιλόσοφος)

Σκάβω ἐντός μου,
γιὰ νὰ βρῶ
τ' ἁγίου κόσμου
θησαυρό.

Τὸ ἀλήτρι,
τὸ ὑνί,
χοντροπέτρι
τῶρ' ἀνοῖ.

Βλέπω τοῦτο,
βλέπω αὐτό,
μὰ ὄχι πλοῦτο
ζηλευτό.

Πάλι ὀργώνω
καὶ τὸ ὑνί
κούφια μόνο
γῆ ἀνοῖ.

Μὰ δὲ μένω
πιὰ ἀργός,
ἐπιμένω
σὰ γεωργός.

Στάζει ἐδῶθε
ὁ ἰδρώς,
ἔλλα, πόθε,
πιὸ σφοδρός.

Κι ὡς χτυπᾶω
πιὸ βαθιά,
μπρὸς θωράω
θεία σπιθιά.

Ἦ, Θεέ μου,
τί χαρά,
δῶσ' μου ἀνέμου
πιὰ φτερά.

Δῶσ' μιὰ στάλα,
τὸν χρυσό,
ὄλλα τ' ἄλλα
τὰ μισῶ.

Κλῶνω νὰ 'χει,
μὰ κι ἀνθό,
σὰν τὸ στάχυ
τὸ ξανθό.

Νὰ μὴ σβήνει
στὸ βοριά
καὶ στὴ δίνη
τὴ βαριά.

**ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔ.
ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ**

Γλωσσάρι

ἀλήτρι, τό = ὄργανο γεωργικό, στὸ ὕψος τῆς μέσης τοῦ ἀνθρώπου, μὲ σκελετὸ σιδερένιο ἢ ξύλινο, ποὺ στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει δυὸ χειρολαβὲς καὶ στὸ κάτω εἶναι προσαρτημένο τὸ ὑνί, σιδερένιο τριγωνικὸ ἢ πλακὲ κοφτερὸ ἀντικείμενο, ποὺ ἀκουμπᾷ στὴ γῆ καὶ σχίζει τὸ κῶμα, κατὰ τὸ ὄργωμα, συρόμενο ἀπὸ βόδια ἢ ἄλλα.

σπιθιά, ἡ = σπιθα ποὺ προέρχεται ἀπὸ χρυσὸ ἢ σίδηρο.

Δικαίωμα! Και τὸ δικαίωμα στὴ ζωή;

Δύο διαφορετικὲς εἰκόνες. Δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι κόσμοι. Τὴν ἴδια ἡμέρα, τὴν ἴδια ἀκριβῶς στιγμὴ.

Εἰκόνα πρώτη.

Σὲ ἓνα κανάλι οἱ παρουσιαστὲς νὰ διαρρηγνύουν τὰ ἰμάτιά τους γιὰ τὸ «δικαίωμα» τῶν γυναικῶν – μελλοντικῶν μητέρων στὴν ἀμβλῶση (καὶ γιὰ νὰ μὴν στρογγυλεύουμε τὰ πράγματα, στὴν ἔκτρωση, πού ξέρω ὅτι ἠχεῖ ἄσχημα, ἀλλῆ, πῶς νὰ τὸ κάνουμε, ἔτσι εἶναι).

Οἱ εὐκοίτες ἠύσεις-δικαιολογίες σωρό. Ὅμορφα εἰπωμένες, καλοεπεξεργασμένες, ἔτσι πού ἀκούγοντάς τις νὰ δίνεις, ἀθελή σου, δίκιο. Ἡ κάθε γυναῖκα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὀρίζει τὸν ἑαυτὸ της...

Εἰκόνα δεύτερη.

Στὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ ἐκτεθειμένο τὸ σῶμα τοῦ κεκοιμημένου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου.

Νὰ πῶ πολλὰ; Πόσα; Ὅσα κι ἂν καταγράψουμε γιὰ τὴ μοναδικὴ καὶ Χαριτωμένη αὐτὴ προσωπικότητα θὰ ἀκουστοῦν λίγα καὶ φτωχά. Ἀλλῶστε, τὴ δουλειὰ αὐτὴ τὴν ἔχουν ἀναλάβει καὶ πάλη τὰ κανάλια. Οἱ ἴδιοι παρουσιαστὲς πού λίγο πρὶν ἔσχιζαν τὰ ἰμάτιά τους γιὰ τὸ δικαίωμα τῶν γυναικῶν νὰ ὀρίζουν τὸ σῶμά τους.

Τώρα διθύραμβοι ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ στόμα τους γιὰ τὴ μοναδικότητα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πού ἀκούραστα γέμισε τρεῖς ἠπείρους μὲ τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ (λίγο βέβαια ὄλοι αὐτοὶ κατάλαβαν

τί ἀκριβῶς «ἔχτισε» ὁ Ἀναστάσιος· πόσο ὁ ἴδιος ἐκδαπανήθηκε γιὰ ὄλο αὐτό).

Τελικά, πόσο εἰρωνικὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ ζωὴ μέσα σὲ ἓνα πρωΐ!

Μέσα ἀπὸ τὸ φέρετρό του ὁ μακαριστὸς Ἀναστάσιος διέψευδε γιὰ ἀκόμη μία φορὰ τὴν εἰκονικὴ πραγματικότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Πῶς;

Ἀντὶ ἀλλῆς ἀπαντήσεως, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ βάλω στὸ κάδρο καὶ μιὰ τρίτη εἰκόνα. Μιὰ εἰκόνα ξεθωριασμένη γιὰ ἐμᾶς. Ἐνα στιγμιότυπο ζωῆς πού συνέβη πρὶν ἀπὸ περίπου 96 χρόνια.

Μιὰ κυοφοροῦσα γυναῖκα στὸ ἱατρεῖο κάποιου γιατροῦ πού τὴν ἐνημερώνει πῶς ἡ ὑγεία της δὲν θὰ ἄντεχε καὶ τρίτη ἐγκυμοσύνη. Ἡ κύηση ἔπρεπε νὰ διακοπεῖ. Μὰ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ γιατροῦ ὄλοι τὸ ἴδιο τὴ συμβούλεψαν. Ἐκείνη δὲν ἄκουσε τίς φωνὲς τῶν ἀνθρώπων, τὴ φωνὴ τῆς «ἰλογικῆς». Ἄκουσε ὅμως βαθιὰ μέσα της τὴ φωνὴ τῆς Ζωῆς. Τῆς ζωῆς πού ἔφερε στὰ σπλάχνα της καὶ τῆς ὄντως Ζωῆς, τοῦ Πλάστουργοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος εἶναι καὶ ὁ παρέχων τὴ ζωὴ. Προσευχήθηκε πολλὴ ἡ γυναῖκα αὐτή. Ἡ πίστη ἀτσάλωθηκε μέσα της καὶ ἀτσάλωσε καὶ τὴν ἴδια. Τὸ παιδί θὰ ἰλικιζόταν ἤρεμα στὰ σπλάχνα της, μέχρι νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἦρθε ἡ ὥρα. Καὶ γεννήθηκε ἓνα ἀγόρι. Ἐνα ἀγόρι πού ἐμελλε νὰ ἀλλῆξει τὸν ροῦ τῆς ἱστορίας σὲ τρεῖς ἠπείρους. Τὸν ροῦ τῆς ζωῆς ἴσως καὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ὁ Ἀναστάσιος, Ἀρχιεπίσκοπος Τυράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης Ἀλβανίας (καὶ ὄχι μόνο).

Ἀμείλικτο τίθεται τώρα τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ γυναῖκα εἶχε δικαίωμα νὰ ἀποφασίσει γιὰ τὸ σῶμά της; Ἀσφαλῶς. Πῶς ὅμως νὰ ἀποφασίσει αὐτὴ γιὰ τὸ δικαίωμα στὴ ζωὴ ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου; Ἐνὸς ξεχωριστοῦ σώματος, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἀντλήσει ζωὴ μέσα ἀπὸ τὸ δικό της ἱερὸ σῶμα. Τὸ γυναικεῖο σῶμα! Ποιὸς τῆς ἔδινε αὐτὸ τὸ ΔΙΚΑΙΩΜΑ;

Ἄς προσθέσουμε τώρα καὶ μιὰ τέταρτη εἰκόνα.

Δύο χιλιάδες καὶ πλέον χρόνια πρὶν, μιὰ δεκαπεντάχρονη παιδοῦλα δεχόταν μιὰ ἐπίσκεψη κι ἓνα κάλεσμα. Ὁ ἀρχάγγελος δὲν εἶπε πολλὰ, μόνο ἓνα ἐρώτημα ἔθεσε. Ἄν ἡ παιδοῦλα δεχόταν

τὴ Βουλὴν τοῦ Θεοῦ νὰ σαρκώσει τὸν ἴδιο τὸν Θεό της. Κι ἡ παιδοῦλα ἔτσι ἀπλῶς ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ ἀπάντησε: «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου». Καὶ δὲν θυμᾶμαι νὰ πρόβαλλε κανένα... ΔΙΚΑΙΩΜΑ, τότε ποὺ σώπασε ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ ἀφουγκραστῆ αὐτὸ τὸ μεγάλο ΝΑΙ. Ἄναρωτηθήκαμε ποτέ, ἂν ἐκεῖνο τὸ ΝΑΙ ἦταν ΟΧΙ; Δικαίωμα εἶχε κι αὐτή...

Τροφὴ γιὰ σκέψη, «κι ὅ,τι πιάσουν οἱ κεραῖες μας», ὅπως εἶπε κάποτε κι ὁ μακαριστὸς Ἀναστάσιος σὲ κάποιον ἀμφισβητία, ἀκουμπώντας τὸ μέτωπό του στὸ δικό του. Τὰ συμπεράσματα δικά σας.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΚΟΥΚΙΑ

Ἡ Ἐθνικὴ μας ἐπέτειος

Ἄχ, αὐτὴ ἡ 25 Μαρτίου, ἡ ἐθνικὴ μας ἐπέτειος... Δημιούργησε τόσους ἥρωες, ἀλλὰ παράλληλα κουβαλᾷ μέχρι σήμερα χιλιάδες ἀμαρτωλοὺς καὶ κλέφτες καὶ φατρίες μὲ χιλιάδες ἀμαρτίες. Ἔτσι, 25^η Ἀμαρτίου πρέπει νὰ λήγεται. Καὶ 25^η Μαρτυρίου. Καὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἀμαρτία ἦταν μιὰ δολοφονία, μὲ μανία. Ἡ δολοφονία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια, ποὺ κυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1827 μέχρι τὸ 1831 καί, κυριολεκτικά, θαυματούργησε. Ἦταν ἓνας ἰδανικὸς κυβερνήτης, φιλόσοφος, νομικὸς καὶ γιατρός.

Καὶ σὰν νὰ ἤξερε πῶς σήμερα μετὰ ἀπὸ τόσα

χρόνια ἡ Ἑλλάδα πάληθα ἦταν σὲ ἀνέχεια καὶ θὰ ἔπεφτε ἀπὸ δίχνη σὲ ὀδύνη, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας διακήρυξε προφητικά:

«Ἐφ' ὅσον τὰ εἰσοδήματά μου ἀρκοῦν γιὰ νὰ ζήσω, ἀρνοῦμαι νὰ ἐγγίσω μέχρι καὶ τοῦ ὀβολοῦ τὰ δημόσια χρήματα, ἐνῶ εὕρισκόμεθα εἰς τὸ μέσον ἐρειπίων καὶ ἀνθρώπων βυθισμένων ἐν ἐσχάτην πενίαν».

Μετὰ τὸν Καποδίστρια λίγοι τὸν μιμήθηκαν, ποὺ κατακρίθηκαν καὶ κυνη

γήθηκαν, ἐνῶ οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ προλητάριοι ἐγίναν μεγαλοκαρεκλήδοι, καλοφαγᾶδες καὶ φοροφυγάδες, ποὺ ἀπὸ κατάχρηση σὲ κατάχρηση ἐγίναν ὄχι μόνο χρυσοῖ, ἀλλὰ κατάχρυσοι.

Κάποια στιγμή κατάφεραν καὶ μᾶς παρέδωσαν στοὺς Τροϊκανοὺς, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ζήσαμε, τὰ ζοῦμε καὶ τὰ ξέρουμε...

Μήπως τελικὰ πρέπει νὰ προσαρμοστοῦμε, γιὰ νὰ ἐπιζήσουμε; Ἔτσι δὲν κάνουν ὅλα τὰ ζωντανὰ πλάσματα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου;

ἮΟχι! νὰ θυμόμαστε ὅτι ἔχουμε ἀξιοπρέπεια ὡς ἀνθρωποὶ, ὡς Ἑλληῖνες.

Ἄχ, αὐτὴ ἡ 25 Μαρτίου, ἡ ἐθνικὴ μας ἐπέτειος... Δημιούργησε τόσους ἥρωες, ἀλλὰ παράλληλα κουβαλᾷ μέχρι σήμερα χιλιάδες ἀμαρτωλοὺς καὶ κλέφτες καὶ φατρίες μὲ χιλιάδες ἀμαρτίες.

ΜΠΕΛΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

«Θαῦμα αἰώνιον»

Τὸ θεατρικὸ ἔργο «Θαῦμα αἰώνιον»¹ τοῦ Τάκη Χρυσούλη, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται Λειτουργικὸ Δρᾶμα, ἀφορᾷ τὴ ζωὴ τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ποῦ ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴ μνήμη της τὴν 1^η Ἀπριλίου.

Ὡς θεατρικὸ εἶδος τὸ λειτουργικὸ δρᾶμα συνδυάζει στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τραγωδίας καὶ τοῦ τελετουργικοῦ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τὸ «Θαῦμα Αἰώνιον», ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, παρουσιάζει σκηνὲς μὲ φάσεις ἀπὸ τὴ συγγραφὴ τῆς βιογραφίας τῆς ζωῆς τῆς Μαρίας στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου καθημερινὰ βυθιζόταν στὸν βοῦρκο τῆς ἀκοησίας, τὴν ἐπίγνωση τῆς καταστάσεώς της μπροστὰ στὸ Σταυρό, ποῦ τὴν ὀδήγησε στὴ μετάνοια καὶ στὴν ἀσκητικὴ ζωὴ στὴν ἔρημο.

Στὶς σκηνὲς στὴν Ἀλεξάνδρεια ἔχουμε πρόσωπα ποῦ σκιαγραφοῦν τὸν κόσμον ὅπου ζοῦσε ἡ Μαρία: κάπελης, μάντισσα, μεθυσμένος ἄντρας καὶ ναυτικός. Στὸ μοναστήρι στὴν ἔρημον τὰ πρόσωπα εἶναι μοναχοί. Οἱ ἀντίστοιχοι χῶροι-κόσμοι δὲν προσδιορίζονται μόνον σκηνογραφικὰ καὶ ἐνδυματολογικὰ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν λόγον τῶν προσώπων. Ἐν καὶ στὶς σκηνὲς στὴν Ἀλεξάνδρεια ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνον καθημερινός, κοινότυπος· ἐμπλουτίζεται μὲ πνεῦμα θυμοσοφικῆς εὐφροσύνης. Ὁ συγγραφέας ἀξιοποιεῖ τὸ λογοπαικτικὸ του χάρισμα ἐποικοδομητικὰ. Στὶς σκηνὲς στὸ μοναστήρι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κύριον θέμα, τὴν Ὁσία Μαρία, σκιαγραφοῦνται ἀδρᾷ ἡ ζωὴ τῶν μοναχῶν καὶ οἱ σχέσεις τους. Ἐδῶ, ἐνῶ δὲν ἀπουσιάζει ὁ καθημερινός, συνήθης ἀνθρώπινος λόγος, κυριαρχεῖ ὁ θεῖος λόγος ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή (Ψαλμοί, Τωβίτ, Ἡσαΐας, Εὐαγγέλια, Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους κ.ἄ.) καὶ ἀπὸ τὶς Ἀκολουθίες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (Ὁρθρος, Μέγας Παρακλητικὸς Κανὼν κ.ἄ.).

Στὸ δημοσιευμένο κείμενον τοῦ ἔργου βρίσκουμε καὶ τὶς παραπομπὲς στὶς ἀντίστοιχες ἱερὲς πηγές. Τὸ νόημα μερικῶν ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ διατυπώνεται καὶ στὴ σύγχρονη ἐλληνικὴ. Ἡ ἐναῖθηλακτικὴ

διαδοχικὴ ἐκφορὰ τους ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου μᾶς θυμίζει τὶς στροφὲς καὶ ἀντιστροφὲς στὰ χορικὰ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν τραγωδιῶν. Πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὁ βαθυστόχαστος λόγος τοῦ συγγραφέα καὶ τὸ γεγονός ὅτι προσφέρει καὶ κάποια χαλάρωση μὲ ἓνα στοιχεῖο διακριτικοῦ χιοῦμορ.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο τοῦ ἔργου εἶναι τὸ στοιχεῖο τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Μαρίας στὴν πρὸ τῆς μετανοίας της φάση τῆς ζωῆς της – καὶ κατ' ἐπέκταση πρὸς τὸν θεατὴ τῆς παραστάσεως. Τὸ γεγονός αὐτὸ μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν σεβασμὸν ποῦ δείχνει ὁ Θεὸς μας πρὸς κάθε ἄνθρωπον, καὶ τὸν πιὸ ἄσημον, τὸν πιὸ κουτὸ, τὸν πιὸ ἄσχημον, τὸν πιὸ κακὸ, τὸν πιὸ ἁμαρτωλὸ. Αὐτὸς ὁ σεβασμὸς εἶναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης Του.

Μὲ ἓνα εὐφυὲς εὔρημα ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὴν πάλη τῆς Ὁσίας μὲ τὸν παλιὸ ἑαυτὸν, τὸ παρελθόν της, τοὺς πειρασμούς, ποῦ ἐμφανίζονται ντυμένοι μὲ νομιμότητα καὶ λογικὴ. Μὲ αὐτὸ τὸ εὔρημα, δύο πρόσωπα, Ὁσία καὶ Μαρία, αἰσθητοποιεῖ καὶ τὸν ἐσωτερικὸν διχασμὸν ποῦ χαρακτηρίζει κάθε ἄνθρωπον, ὅσο βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆν τοῦ Πατέρα.

«*Αὐτὴ ἡ γυναῖκα πέρασε τὸ ποτάμι ποῦ τὴ χώριζε ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν καὶ εἰσῆλθε στὴ στενὴν πύλην καὶ τὸν δύσκολον τρόπον ποῦ ὀδηγεῖ στὴ σωτηρίαν. Ὅχι μόνον ἔσωσε τὴν ψυχὴν της, ἀλλὰ ἀγίασε. Ἐλίωσε στὴν ἀσκησὴν καὶ ἀναδείχθηκε σὲ μιὰ ἐκπαγλὴν μορφήν στὸ ἀσκητικὸν στερῶμα», σημειώνει στὸ προλογικὸν σημείωμα τοῦ ἔργου ὁ συγγραφέας Ἰωάννης Μ. Χατζηφώτης.*

Σκηνὴ σὲ μοναστήρι. Ὁ π. Σωφρόνιος κάθεται σὲ скаμνὴ πίσω ἀπὸ τραπέζιν. Ἔχει μπροστὰ του τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν.

1 Κείμενα γιὰ τὸ θεατρικὸ αὐτὸ ἔργο ἔχουν δημοσιευθεῖ στὶς ἐφημερίδες Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, Ἡ Ἀλήθεια, Ἡπειρωτικὸ Μὲλλον, καὶ τὸ περιοδικὸ Ἐνοριακὴ Εὐλογία.

Σωφρόνιος: «*Ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ...*».

Ψάλτης: «*Μὲ τὴ θελήσή μου, θὰ ὁμολογήσω ἐνώπιόν Του...*».

Σωφρόνιος: «*Ἄχ! Πόσο φτωχὰ εἶναι τὰ λόγια... πόσο ἀδύναμες οἱ νότες. Κι ὅμως, τόσο ἀπλῆ, μπορεῖ ἀκόμα κι ἓνα σπουργίτι νὰ διαλαλήσει τὴν πίστη. (Σηκῶνεται). Δῶσε μου δύναμη, Κύριε... Πόσο δύσκολο νὰ περιγράψεις πράγματα ἱερά! Πῶς νὰ κλειῶς σὲ λέξεις τὸ μεγαλεῖο Σου; Βοήθα με μὴ λαθέψω... μὴ ξεφύγω καὶ νοθεύσω τὴ διήγηση μὲ ἀσήμαντα καὶ πονηρά... Συγχώρεσέ με, Κύριε... νιώθω ἀνάξιος γιὰ τοῦτο τὸ ἔργο.*

Πρόκειται γιὰ τὴν βιογραφία τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Ἐμφανίζεται μὲ ἐκροῦ κάλυμμα τὸ ὄραμα τῆς ὀσίας. Προχωρᾶ ἀργά. Δὲν μιλᾷ. Οἱ φωνὲς ἀκούονται σὰν ὑπερκόσμιες.

Φωνὴ Ὁσίας: «*Μὴ φοβᾶσαι, Σωφρόνιε. Κατάγραψε τὴν ἀλήθεια ὅπως θὰ σοῦ φανερωθεῖ.*

Σωφρόνιος: «*Γεννηθῆτω τὸ θέλημά Του.*

Ἀποχωρεῖ ἀργὰ τὸ φάσμα τῆς Ὁσίας.

Φωνὴ Γυναίκας: «*Καὶ ἰδοῦ... ἡ σὰρξ τοῦ ἀνθρώπου σκῆνωμα μυστηρίου ἐγένετο.*

Σωφρόνιος (σιγανὰ προσεύχεται): «*Εὐλογητὸς εἶ, Δέσποτα.*

Φωνὴ Γυναίκας: «*Καὶ ἀπὸ στόματος μετανουούσης πόρνῆς λόγος ἀληθείας ἐξῆλθε.*

Σωφρόνιος: «*Σὺ εἶ Κύριος καὶ Θεὸς μου*» (σταυροκοπιέται).

Ἀναστατωμένοι οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Πορφύριος ἄκουσε φωνὴ γυναίκας στὸ κελλὶ τοῦ Σωφρόνιου. Ὁ Καθῆλινικὸς προσπαθεῖ νὰ τὸν ἡρεμήσει. Δύσκολο. Καθῆλινικὸς: «*Ἐλα, πᾶμε, ἄρχισε ὁ Ὅρθρος.*»

Μιὰ ἄλλη σκηνὴ στὸ μοναστήρι. Ὁ Σωφρόνιος προσεύχεται γονατιστὸς μπροστὰ στὸν σταυρό. Ὁ Πορφύριος τακτοποιεῖ τὸν κάλαμο καὶ μελάνι στὸ τραπέζι. Βλέπει τὸ λυχνάρ· ἔχει μισσαδειάσει...

«*Νὰ φέρω καὶ λίγο λαδάκι;*».

Σωφρόνιος: «*Μὴν ἔχεις ἔγνοια. Ὅταν ἡ ἀλήθεια λάμπει, ὅλα φωτίζονται, παιδί μου.*

Στὴν ἴδια σκηνή, ὁ Σωφρόνιος στὸν Πορφύριο:

«*Διαμάντι ἀστραφτερὸ νὰ φανερώσουμε, πού ἡ μεγαθυμία Του ἐπῆλασε ἀπὸ σκοτεινὸ ἀνθρακίτη.*

Ὁ Παντοδύναμος ὄχι μόνον ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐδημιούργησε τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βυθισμένοῦ στὴν ἀμαρτία ἐπῆλασε ἀγίου, ἀπὸ διώκτες ἱεραποστόλους, ἀπὸ βασανιστὲς Χριστιανῶν Χριστιανούς μάρτυρες.

Σκηνὲς στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀπὸ ὅπου ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Μαρίας, μπροστὰ σὲ καπηλιό. Πρόσωπα: κάπελλας, ἡ μάντισσα Φαθῶ, ἓνας μεθύστακας, ἡ Μαρία, ὁ ναυτικὸς Σῶζων.

Φαθώ: «Καλῶς τινε τὴν πέρδικα, τὴν ἀλαφροπατοῦσα. Πῶς πῆγε ὁ θερσιμός;».

Μαρία: «Λίγος καρπός, ἄδειο στομάχι... δὲ βαριέσαι. Μιὰ ἴδια μέρα, δὲν πάει πιὸ πέρα. Κι ἂν ἴδια νύχτα... τὰ ὄνειρα πνίχτα. Ἄχ! Τί ἔγινε μὲ τὰ σχοινιά;».

Φαθώ: «Ποιά σκοινιά, μωρέ;... Ἐσὺ εἶσαι γιὰ δέσιμο. Ἄντι νὰ τυλίξεις στὶς πλεξοῦδες σου κανένα ἀρχοντόπουλο, κάθεσαι καὶ πλέκεις τὶς κανναβοτριχιές. Μαρία μου, λίγο νὰ τὸ θελήσεις, κι ἐγὼ τὸν καλύτερο θὰ σοῦ προξενέψω. Νὰ μ' ἔχεις κι ἐμένα βάγια σου... Ἄχ! Ζωὴ χαρισάμενη».

Μαρία: «Ἄλλο ψάχνω ἐγὼ στὴ ζωὴ, Φαθώ... Χμ... Ἐσὺ δὲν τὸ καταλαβαίνεις».

Φαθώ: «Τί νὰ καταλάβω;... Ὅχι, γιὰ νὰ καταλάβω κι ἐγὼ, τί ζητᾶς στὴ ζωὴ;...».

Τὸ μὀρφωμα τῆς βασιλείας τοῦ κακοῦ μέσα μας δὲν συντρίβεται ὀριστικὰ μὲ τὸν συγκλονισμό τῆς πρώτης διαγνώσεως. Τὸ παρελθόν, ὡς σῶμα μέσα μας, δὲν σβῆνει μὲ τὰ δάκρυα τῆς πρώτης μετανοίας.

Ἡ μετάνοια δὲν εἶναι στιγμιαῖο κατόρθωμα, ἀλλὰ ἰσόβιο ἄθλημα, πορεία ζωῆς. Ὅσο πιὸ χαμηλὰ πέφτουμε, τόσο μεγαλύτερος ἀγῶνας χρειάζεται, γιὰ νὰ ἀνακτήσουμε τὸ ἀρχικὸ κάλλος.

Ἡ ἀγωνιστικὴ πορεία τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας ἐπιβεβαιώνει ὅτι αὐτὸ εἶναι κατορθωτὸ μὲ τὴ Θεία Χάρη.

Μαρία: «Τὴν ἄκρη».

Φαθώ: «Ποιά ἄκρη, καλή;»

Μαρία: «Αὐτὴ ποὺ δὲν ἔχει πιὸ πέρα». Δίψα τοῦ ἀπολύτου. Οὔτε πλοῦτη, οὔτε δόξα, οὔτε ἡδονὲς δὲν μποροῦν νὰ γεμίσουν τὴν ψυχὴ μας, τὴ ζωὴ μας. Ἀκόμη κι ἂν ὄλα αὐτὰ τὰ ἔχουμε στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ, δὲν ἔχουμε αὐτὸ ποὺ μόνον ὁ Χριστὸς μπορεῖ καὶ θέλει νὰ μᾶς δώσει.

Ἐμφανίζεται ὁ ναυτικὸς Σῶζων. Ἡ Φαθὼ τὸν προσκαλεῖ νὰ τοῦ προσφέρει τὶς μαντικές τῆς ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἀπολαύσει τὰ κάλλη τῆς ωραίας Μαρίας:

«Πῶ πῶ!, τύχη. Σπάνια! Γρήγορα ἀνταμώνεις αὐτὸ ποὺ μέσα σου ποθεῖς».

Μὲ τὸ στόμα τῆς Μαρίας ὁ συγγραφέας μᾶς ὑπενθυμίζει κάτι ποὺ πολλοὶ ἀγνοοῦμε ἢ λησμο-νοοῦμε, κατὰ τὴ συνομιλία τῆς μὲ τὸν ναυτικὸ:

«Μακάρι νὰ ἔφερε ὁ καθένας τὸ τί ἀξίζει».

Ἡ ψυχὴ μας, πνοὴ τοῦ Θεοῦ μας μὲ τὶς δωρεές Του, τὰ χαρίσματά Του.

Ὁ Σῶζων φεύγει γιὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους «μὲ στᾶρι καὶ προσκυντῆς γιὰ τὸ ἅγιο ξύλο». Ἡ Μαρία ἀφήνει τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ ἐπόμενη σκηνὴ στὰ Ἱεροσόλυμα. Χριστιανικὸς ναός. Σειρὰ προσκυντῶν μπροστὰ στὸν Τίμιο Σταυρό.

Προσκυντῆς Α: «Μεγάλες πόλεις κρύβουν μέσα τους μικρότητα».

Προσκυντῆς Β: «Μικρὸς ἄνθρωπος κρύβει μέσα του μεγαλεῖο».

Προσκυντῆς Γ: «Λιγόννη σπιθα τῆς ζωῆς κουβαλάει ἀθάνατης φλόγας φανέρωμα».

Προσκυντῆς Δ: «Ἀδύναμος ὁ ἄνθρωπος στὸ

νοῦ του νὰ χωρέσει τὸ φανερὸ Αἰώνιο Θαῦμα».

(Ἀνεβαίνει λίγο ὁ φωτισμός) Ψάλτης: «Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν» (Ἰωάν., α' 5).

Πλησιάζει καὶ ἡ Μαρία. Προσπαθεῖ νὰ προχωρήσει πρὸς τὸν Σταυρό. Ἀδύνατον.

«Δὲν εἶναι δυνατόν. Ἄα!... Τρελὸ!... Τί μοῦ συμβαίνει... Ποιά ταραχὴ μου μὲ καθηλῶνει ἐδῶ; Δὲν τὸ πιστεύω».

Καὶ ἄλλη προσπάθεια. Ἀδύνατον νὰ προχωρήσει ἕναν πόντο. Καὶ ἄλλη καὶ ἄλλη προσπάθεια. Τίποτε. Ὁ συγγραφέας δίνει λόγον στὴ Μαρία, γιὰ νὰ μᾶς πληροφορήσει τί αἰσθάνεται, τί σκέπτεται. Ἐπίσης, παρεμβάλλει ῥήσεις τοῦ Ψάλτη καὶ Προσκυντῶν.

Μαρία: «Λυπήσου με, ἄφνε μὲ νὰ πλησιάσω... τὴν τελευταία ἐλπίδα μου... Οἱ χαρὲς ποὺ

γέμισαν τις ώρες μου άδειασαν τη ζωή μου. Έξα-
ντλήθηκα... Δεν υπάρχει άκρη... άλλη... Ναι, τὸ
πιστεύω. Ὁ Σταυρός Σου Τέλος καὶ Ἀρχή... Τὸ
νιώθω τώρα... πὸν ἀποστεροῦμαι τὴ χάρη Σου...
Νιώθω τὴν ἀθλιότητά μου... τώρα» (κλαίει).

Ψάλτης: «... καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι»...
(Ψαλμὸς Ν΄ 15).

Ἀκολουθοῦν ρήσεις Προσκυντῶν καὶ τοῦ
Ψάλτη.

ποῦ θ' ἀκολουθήσουν. Ἐάν κάποιες συνειδήσεις
ξυπνήσει... θά 'ναι κι αὐτὸ ἓνα θαῦμα».

Ἐντυπωσιακὴ ἢ σταθερότητα τῆς Ὁσίας στοὺς
πειρασμοὺς καὶ τὶς προκλήσεις πὸν δέχεται στὴν
ἔρημο ἀπὸ τὸν παλαιὸ ἐαυτὸν τῆς (Μαρία), τὸν
Σώζοντα, πού, ὅπως γράφουμε, εἶναι ντυμένες μὲ
τὴ νομιμότητα καὶ τὴ λογική. Οἱ πατέρες Σωφρόνιος
καὶ Ζωσιμᾶς τὴν ἐκοινώνησαν. Ἐνα χρόνο μετὰ ὁ
π. Ζωσιμᾶς βρῆκε τὸ μυρωμένο σῶμα τῆς Ὁσίας

*«Αὐτὴ ἡ γυναῖκα πέρασε τὸ ποτάμι πὸν τὴ χῶριζε ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ
καὶ εἰσῆλθε στὴ στενὴ πύλη καὶ τὸν δύσκολο τρόπο πὸν ὀδηγεῖ στὴ σωτηρία.*

Ἦξι μόνον ἔσωσε τὴν ψυχὴ τῆς, ἀλλὰ ἀγίασε.

*Ἐλίωσε στὴν ἄσκηση καὶ ἀναδείχθηκε σὲ μιὰ ἔκπαγλη μορφή
στὸ ἀσκητικὸ στερῶμα»*

Μαρία: «Σπλαγχνίσου με, Κύριε... Εἶμαι ἀκόμα
ἄνθρωπος... Μὴ μ' ἀπορρίψεις, ὅσο κι ἂν ἔσφα-
λα... Ἐάν μὲ στερήσεις ἀπ' αὐτὸ, δὲν μοῦ μένει
τίποτε ἄλλο... Σὲ Σένα παραδίδομαι... Ἐλθε...».

Ἀκολουθοῦν ρήσεις Προσκυντῶν καὶ τοῦ
Ψάλτη. Ἡ Μαρία ἐπισημαίνει ἀρνητικὰ στοιχεῖα
τῆς ζωῆς τῆς, προσεύχεται πρὸς τὴν Παναγία, στὸν
Σταυρὸ (συντετριμμένη).

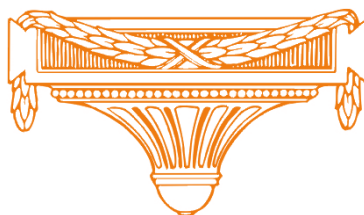
Ἐπόμενη σκηνή, στὸ μοναστήρι. Ἀπὸ τὸν διά-
λογο ἀνάμεσα στοὺς πατέρες Σωφρόνιο καὶ Πορ-
φύριο μαθαίνουμε ὅτι ὁ πρῶτος δὲν βγῆκε ἀπὸ
τὸ κελλὶ τοῦ ἐπὶ ἡμέρες, ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴ
συγγραφὴ τοῦ ἔργου γιὰ τὴν Ὁσία.

Σωφρόνιος: «Πλησίασε, Πορφύριε... Δὲς τοῦτο
τὸ γραπτό. Προσευχῆσου νὰ γίνῃ αὐτὸ ἡ μαρτυ-
ρία. Μέσα ἀπ' αὐτὸ, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου,
ἡ φωνὴ τῆς Ἀγίας ν' ἀκούγεται σ' ὅλες τὶς γενιές

ἀνεγγίχτο. Μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Τὸ ἔθαψε.
Ἦξι μόνον. Ἠλικιωμένος ἦταν. Τὸν τάφο ἔσκαψε
καὶ σκέπασε λιοντάρη, πὸν κατόπιν ἐξαφανίστηκε.

Τὸ μὸρφωμα τῆς βασιλείας τοῦ κακοῦ μέσα
μας δὲν συντρίβεται ὀριστικὰ μὲ τὸν συγκλονισμὸ
τῆς πρῶτης διαγνώσεως. Τὸ παρελθόν, ὡς σῶμα
μέσα μας, δὲν σβῆνει μὲ τὰ δάκρυα τῆς πρῶτης
μετανοίας. Ἡ μετάνοια δὲν εἶναι στιγμιαῖο κατόρ-
θωμα, ἀλλὰ ἰσόβιο ἄθλημα, πορεία ζωῆς. Ὅσο
πιὸ χαμηλὰ πέφτουμε, τόσο μεγαλύτερος ἀγῶνας
χρειάζεται, γιὰ νὰ ἀνακτήσουμε τὸ ἀρχικὸ κἀλλος.
Ἡ ἀγωνιστικὴ πορεία τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυ-
πτίας ἐπιβεβαιώνει ὅτι αὐτὸ εἶναι κατορθωτὸ μὲ
τὴ Θεία Χάρη.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

Παρέα με τὸν ἑαυτό μου καὶ τὶς σκέψεις μου

Σὲ λίγες μέρες μας ἀποχαιρετᾷ ὁ Φλεβάρης, καὶ μαζί του ὁ χειμῶνας. Ἄν καὶ ὁ Δεκέμβρης καὶ ὁ Γενάρης εἶχαν μὲ ἐπιμέλεια κρύψει τὸν κρύο καιρό, ἄφησαν τὸν Κουτσοφλεβάρο νὰ δείξει ὄλον τὸν χειμῶνα, ποῦ ἔκανε τὸν κόσμο νὰ τουρτουρίζει καὶ θὰ τοῦ μείνει ἀξέχαστος.

Τὰ παλιὰ χρόνια ἔλεγαν ὅτι «ὁ Φλεβάρης κι ἂν φλεβίσει καλοκαίρι θὰ μυρίσει». Ἐλέγαν, ἀκόμη, ὅτι ἀνθίζανε καὶ οἱ τρελὲς ἀμυγδαλιὲς κιόλας. Ἄλλὰ τώρα ποῦ νὰ βρεῖ κανεὶς ἀμυγδαλιὲς στὴν Ἀθήνα ποῦ ζοῦμε – δὲν ξέρει καλὰ καλὰ τί εἶναι οἱ ἀμυγδαλιές.

Τώρα ποῦ ἔρχεται ὁ Μάρτης, ὁ πρῶτος μῆνας τῆς Ἄνοιξης, θὰ κρατάει ἄραγε ἐκεῖνα ποῦ ἔλεγαν παλιὰ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ὁ Μάρτης εἶναι «γδάρτης καὶ παλουκοκαύτης»; Τόσο κρύο ἔκανε δηλαδὴ τὰ παλιὰ χρόνια, ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἔκαιγαν τὰ ξύλα ἀπὸ τοὺς φράχτες ποῦ ἦταν γύρω ἀπὸ τὰ σπίτια τους. Γιατὶ τότε δὲν ὑπῆρχαν πολυκατοικίες ὅπως σήμερα, ποῦ δὲν ἔχουν κι οἱ περισσότερες καθόλου θέρμανση. Ἰδωμεν πάντως τί θὰ μᾶς φανερώσει ὁ καπνένος ὁ Μάρτης!!!

Τί θὰ ἔλεγες ἄραγε τώρα, ἑαυτέ μου, ἀλήθεια, γιὰ τὴ Σαρακοστή, ποῦ φέρνει μαζί του ὁ Μάρτης; μὲ ρώτησαν οἱ σκέψεις μου.

Γιὰ λίγο σταμάτησα, γιατί πραγματικὰ δὲν ἤξερα ἀκριβῶς τί νὰ ἔλεγα... Γιὰ τὶς ὥραϊες ἀκοιουθίες ποῦ γίνονται στὶς ἐκκλησίες, ποῦ δὲν ξέρω ἂν θὰ μπορέσω νὰ παρακολουθήσω. Ὅπως καὶ γιὰ τὴ

νηστεία, ἂν μοῦ ἐπιτρέψει ἡ ὑγεία μου νὰ τὴν ἀκολουθήσω. Τὸ μόνο ποῦ μπορῶ νὰ ὀνειρευτῶ εἶναι νὰ χαρῶ τὴν Ἄνοιξη ποῦ ἔρχεται σιγὰ σιγὰ... ὅσο μπορῶ δηλαδὴ, μὲ τὰ χρονιὰ ποῦ κουβαλᾷ στὴν πλάτη μου ὁ καπνένος ἑαυτός μου.

Πρὶν προλάβω νὰ πῶ κάτι ἄλλο, ἄκουσα τὶς σκέψεις μου νὰ «ξεροβήκουν» λέγοντας: «Ὅπως εἶδες, δὲν σὲ διέκοψα τόση ὥρα. Μήπως μπορῶ τώρα νὰ σοῦ πῶ καὶ ἐγὼ δύο λόγια;».

Δὲν μπόρεσα νὰ κάνω καὶ ἀλλήλιως, καὶ εὐγενικὰ συγκατένευσα, κι ἐκεῖνες εἶπαν: «Καλὰ τὰ εἶπες μέχρι τώρα, καὶ πρὶν τελειώσεις τὸν μονόλογο, θὰ σοῦ πῶ καὶ ἐγὼ λίγα λόγια, μιὰ καὶ μὲ θεωρεῖς συντροφιά σου. Δὲν ξέφυγες καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ ἀναφέρθηκες στὸ χθὲς καὶ ἄφησες τὸ αὔριο γιὰ τὴν ζωὴ. Καλὰ τὰ πῆγες, καὶ θὰ δοῦμε τώρα πὼς θὰ καταλήξεις γιὰ τὸ τέλος». Αὐτὰ εἶπανε οἱ σκέψεις μου καὶ σώπασαν.

Κι ἐγὼ ἠρέμησα καὶ ἔφτασα στὸ τέλος τῆς συζήτησης μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ εἶπα: Περιμένοντας τὸ τέλος, τὸν Ἀπρίλη, τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας, ἀφοῦ τὸ ἐπιτρέψουν οἱ ὅποιοδήποτε δικές μου συνθήκες. Καὶ τὴν Ἀνάσταση αὐτὴ νὰ τὴν ζήσουμε μὲ ὅ,τι καλὸ δίνει στὸν καθένα μας ὁ Κύριος, νὰ τὸν εὐχαριστήσουμε καὶ νὰ εὐχηθοῦμε σὲ ὅλους μας νὰ μᾶς δώσει ὑγεία, ἀγάπη κι εἰρήνη.

Εἰς Ἀνημόσυνον

Ἰσμήνη Σαλταπίδα

Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴ σὲ ἀποχαιρετήσω, ἐκ μέρους τῶν κυριῶν τοῦ Κύκλου Μντέρων Θρακομακεδόνων.

Δὲν ξέρω πῶς νὰ σὲ προσφωνήσω, ἀγαπημένη μας καὶ σεβαστὴ κυρία Ἰσμήνη: μάνα, ἀδελφή, φίλη, δασκάλα πνευματικὴ κι ἀγαπημένη. Εἶναι ἀδύνατον νὰ παρουσιάσει κανεὶς σὲ ἓνα τόσο σύντομο κείμενο τὴν πηθηρωτικὴ προσωπικότητά σου καὶ τὸ πολυετές ἔργο σου «*ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου*».

Ποτὲ δὲν ἀπώλυσες τὴ διδασκαλικὴ σου δεινότητα. Ἦσουν γλυκιά, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὴ, ὅπως ἄρμοζε σὲ κάθε περίπτωση. Γνωρίζαμε ὅλους μας ὅτι μπορούσαμε νὰ σὲ ἐμπιστευθοῦμε καὶ νὰ βροῦμε σὲ σένα ἕναν ὦμο σταθερό, συμβουλιῶν καὶ κατανοήσεως.

Ἄπο πολλὴ νέα ἔδειξες τὶς δεξιότητές σου ὡς ἀρχηγὸς Κατασκηνώσεων τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου», ἀφροντὰς ἐποχὴ. Σωστὴ, δίκαια, εἰλικρινὴς, ἀξέχαστα

ἀγαπητὴ, τόσο πού μέχρι πρόσφατα παιδιὰ ὀμαδόπουλα νὰ σὲ θυμοῦνται, νὰ σ' ἀγαποῦν καὶ νὰ σοῦ τηλεφωνοῦν συχνά.

Ὅσο γιὰ ὅλους ἐμᾶς, πού τόσα χρόνια σὲ ἀκούσαμε, σὲ ἐκτιμήσαμε, σὲ σεβαστήκαμε, σὲ ἀγαπήσαμε, ἀφήνεις δυσαναπλήρωτο κενό. Θέλουμε νὰ σ' εὐχαριστήσουμε γιὰ ὅ,τι προσέφερες μὲ τὴν καρδιά σου σ' ἐμᾶς, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Θεό, πού σὲ γνωρίσαμε στὸ διάβα τῆς ζωῆς μας. Θὰ μᾶς λείψεις!

Δὲν σοῦ ἀξίζει μόνο ἓνα καυτὸ δάκρυ νὰ κυλήσει ἀπὸ τὰ μάτια μας, ἀλλὰ εὐγνωμοσύνη αἰώνια. Σὲ ξεπροβόδιασε μὲ συντριβὴ καρδίας, καὶ παρακαλοῦμε θερμὰ τὸν Κύριό μας νὰ σὲ ἀναπαύσει «*ἐν χώρᾳ ζώντων*», ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου.

Ἄκριβὴ μας Ἰσμήνη, καλὸ παράδεισο καὶ καλὴ ἀντάμωση στὴ γειτονιά τῶν Ἀγγέλων. Αἰωνία ἡ μνήμη σου!

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΑΡΣΕΛΟΥ

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνεῖ μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἑσωτερικοῦ

α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμὸ πού διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίων ὑπ' ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR1102602010000940100366081).

Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνεται ρητῶς τὸ ὀνοματεπώνυμό σας (καὶ μόνον) στὴν Αἰτιολογία.

β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα). Προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς πού συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεῦχος κάθε χρονιάς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλὴ.

Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» καὶ συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.

ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες καὶ ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

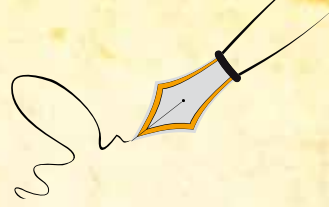
Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

Παρακαλοῦμε μὴν ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιὰτὶ ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξουμε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ κατατεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεῖα πού θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:

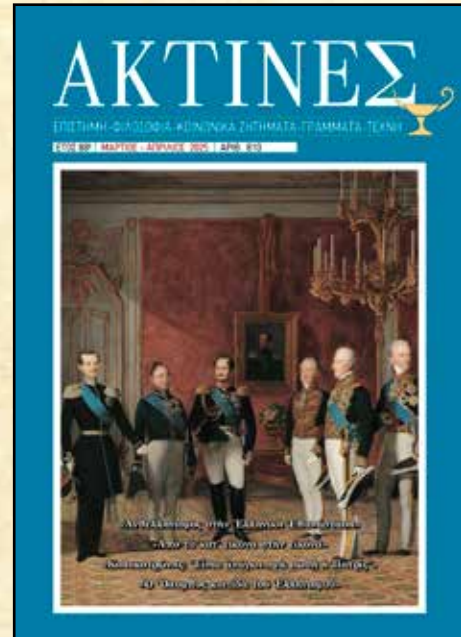
– IBAN: GR1102602010000940100366081

– BIC/Swift Code: ERBKGRAA

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ὄταν κατατίθεται ἓνα ποσὸ στὸν τραπεζικὸ λογαριασμὸ, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται στὴν Αἰτιολογία τὸ ὀνοματεπώνυμο τοῦ συνδρομητῆ / τῆς συνδρομητριάς (ἀκόμη καὶ ἂν ἀναγράφεται: «Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος συνδρομὴ 2025» ἢ ὅ,τι ἄλλο), δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ποῖα συνδρομὴ ἀφορᾷ τὸ συγκεκριμένο ποσό! Ἄν τυχὸν ἔχετε κάνει κατάθεση, ἀλλὰ ἔχετε ἀμελήσει νὰ καταγράψετε τὰ στοιχεῖά σας στὴν Αἰτιολογία, παρακαλοῦμε ἐπικοινωνήστε μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (κατὰ προτίμηση μὲ μήνυμα ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου), γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσετε καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ πιστώσουμε σωστὰ τὸ ποσό.

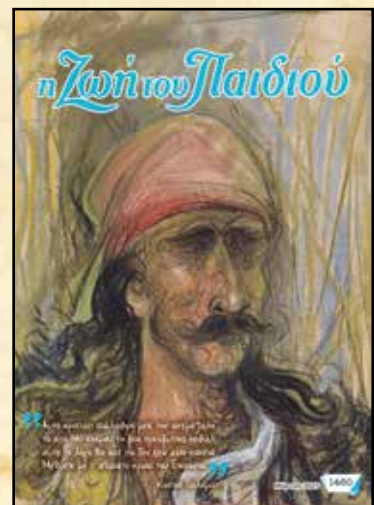
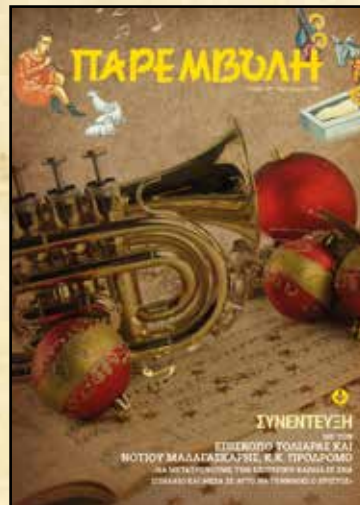

Άξίζει νά διαβάσετε

Το μηνιαίο **Όρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό** με την ιστορία των 100 χρόνων του κοντά στον **έλληικό λαό**.

Το περιοδικό για την **Έπιστήμη, τὰ Γράμματα και τὴν Τέχνη**, με τὸ **ἐνδοξο παρελθὸν** καὶ τὸ **δυναμικὸ “παρὼν”** στὶς **μάχες** του κατὰ τοῦ **ὕλισμου** καὶ τῆς **ἀπιστίας**.

“Ένα περιοδικό – **πολύτιμος συμπαράστατης** για **ἐκπαιδευτικούς** και **γονείς**.

Νεανικό περιοδικό τῆς “**Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως**” – με τὸν **ἐνθουσιασμὸ** τῆς **νεότητος** καὶ τὴ **σφραγίδα** τῆς **πίστης** καὶ τῆς **παιδείας**.

Τὸ μηνιαίο παιδικὸ περιοδικὸ πὺν **κυκλοφορεῖ** ἀπὸ τὸ 1946 – ἓνας **πολύτιμος πνευματικὸς φίλος** για τὰ **Ἑλληνόπουλα**.

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό Όδοιπορικό τῆς Πρόνοιας

Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «Ο Άπόστολος Παῦλος»

Έκδόσεις «Δαμασκός»

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ
«Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

ΤΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η ΚΑΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΑΣΚΗΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΜΠΡΑΚΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΑΓΓ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - ΜΑΛΑΜΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»